

Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury
w Poznaniu

PORADNIK
BIBLIOGRAFICZNO-METODYCZNY

Kwartalnik

Poznań 2022

Przewodniczący Zespołu Redakcyjnego

Iwona Smarsz

Redaguje zespół:

Aneta Szczepaniak-Głębocka

Małgorzata Derwich-Pawela

Anna Wawrzyniak

Izabela Wielicka

ISSN 0238-9142

Materiał szkoleniowy

Powielono w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

A-5 325 egz.

S P I S T R E Ś C I

	str.
I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ	
(oprac. Anna Wawrzyniak).....	5
II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE	
Anna Roter-Bourkane – <i>Bruno Schulz, czyli przechadzka z przeznaczeniem</i>	18
Środowisko wielkopolskiej kultury:	
Małgorzata Derwich – <i>Mistrz Grudziński, czyli ulepszanie świata. Subiektywny portret aktora</i>	25
Anna Wawrzyniak – <i>Szkoły alternatywne: inne czyli jakie?</i>	39
Bibliografie osobowe:	
Jonasz Kofta	59
Jan Marcin Szancer	63
III. MATERIAŁY METODYCZNE	
Izabela Wielicka – <i>Na marzenia nigdy nie jest za późno</i>	67
Małgorzata Derwich – <i>Z planety Wenus na Ziemię, czyli... o twórczości Marii Konopnickiej w XXI wieku</i>	74
IV. MATERIAŁY REGIONALNE	
A. Przegląd nowości regionalnych	83
B. Imprezy kulturalne w bibliotekach publicznych woj. wielkopolskiego.....	89
C. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury na łamach prasy	112
V. KRONIKA.....	115

I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ

Wybrane daty rocznic, obchodów i wydarzeń w IV kwartale 2022 roku.

P a ź d z i e r n i k

	X		–	Miesiąc profilaktyki raka piersi
	X		–	Międzynarodowy Miesiąc Bibliotek Szkolnych
	1 X		–	Międzynarodowy Dzień Ludzi Starszych
	1 X		–	Międzynarodowy Dzień Lekarza
	1 X		–	Międzynarodowy Dzień Muzyki
	2 X		–	Światowy Dzień Zwierząt Hodowlanych
(135)	2 X	1887	–	Zm. Władysław Bentkowski, wielkopolski działacz społeczny, polityczny oraz publicysta (ur. 24 IX 1817)
(130)	2 X	1892	–	Zm. Joseph Ernest Renan, francuski historyk religii, filozof kultury i filolog orientalny (ur. 28 II 1823)
(120)	2 X	1902	–	Ur. Jerzy Zawieyski, prozaik, dramaturg, eseista, działacz polityczny (zm. 18 VI 1969)
(65)	2 X	1957	–	Polska przedłożyła Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ projekt utworzenia strefy bezatomowej w Europie Środkowej zwany planem Rapackiego
	3 X		–	Światowy Dzień Architektury obchodzony w pierwszy poniedziałek października
(140)	3 X	1882	–	Ur. Karol Szymanowski, kompozytor, pianista, pedagog (zm. 29 III 1937)
(125)	3 X	1897	–	Ur. Louis Aragon, pisarz francuski, działacz polityczny (zm. 24 XII 1982)
	4 X		–	Światowy Dzień Zwierząt
(100)	4 X	1922	–	Ur. Adam Hollanek, pisarz i publicysta, autor utworów fantastycznonaukowych (zm. 28 VII 1998)

- (75) 4 X 1947 – Zm. Max Planck, fizyk niemiecki (ur. 23 IV 1858)
- (65) 4 X 1957 – Wyzrzenie pierwszego sztucznego satelity Ziemi – „Sputnika – 1”
- (15) 5 X 2007 – Zm. Władysław Kopaliński (właśc. Jan Sterling, po II wojnie świat. Jan Stefczyk), leksykograf, tłumacz i wydawca, autor słowników (ur. 14 XI 1907)
- 6 X – Światowy Dzień Mieszkalnictwa
- (135) 6 X 1887 – Ur. Le Corbusier (właśc. Charles Edouard Jeanneret-Gris), architekt, urbanista i malarz francuski pochodzenia szwajcarskiego, przedstawiciel modernizmu w architekturze (zm. 27 VIII 1965)
- 8 X – Światowy Dzień Hospicjów i Opieki Paliatywnej
- (55) 9 X 1967 – Zm. André Maurois (właśc. Emile Herzog), pisarz francuski (ur. 26 VII 1885)
- 10 X – Światowy Dzień Zdrowia Psychicznego
- (130) 10 X 1892 – Ur. Ivo Andrić, serbski powieściopisarz, nowelista i poeta, laureat Nagrody Nobla w 1961 r. (zm. 13 III 1975)
- (10) 10 X 2012 – Zm. Jerzy Jarocki, reżyser teatralny, pedagog, tłumacz i dramaturg (ur. 11 V 1929)
- 11 X – Dzień Pamięci Generała Pułaskiego obchodzony w USA w rocznicę jego śmierci pod Savannah w 1779 r.
- (60) 11 X 1962 – Rozpoczęcie obrad II Soboru Watykańskiego (trwał do 8 XII 1965), podczas których uchwalono 16 dokumentów stanowiących syntezę współczesnej nauki Kościoła
- (55) 11 X 1967 – Zm. Halina Poświatowska, poetka (ur. 9 V 1935)
- 12 X – Światowy Dzień Reumatyzmu
- (530) 12 X 1492 – Odkrycie Ameryki przez Krzysztofa Kolumba
- 13 X – Dzień Ratownictwa Medycznego
- 13 X – Światowy Dzień Wzroku obchodzony w drugi czwartek października

- 14 X – Międzynarodowy Dzień Zmniejszania Skutków Klęsk Żywiolowych
- 14 X – Światowy Dzień Normalizacji
- 14 X – Dzień Edukacji Narodowej, dawniej Dzień Nauczyciela
- (765) 14 X 1257 – Ur. Przemysław II, król Polski (zm. 8 II 1296)
- (10) 14 X 2012 – Zm. Janusz Andrzej Krasiński (właśc. Janusz Krasny-Krasiński), polski prozaik, dramatopisarz, reportażysta, autor słuchowisk radiowych i adaptacji teatralnych
- 15 X – Polonijny Dzień Dwujęzyczności obchodzony w trzeci weekend października
- 15 X – Międzynarodowy Dzień Niewidomych – Dzień Białej Łaski
- (440) 15 X 1582 – Zm. św. Teresa (Wielka) z Avila (właśc. Teresa Sanchez de Cepeda y Ahumada), hiszpańska karmelitanka, mistyczka, reformator zakonu, odnowiciel i doktor Kościoła, poetka (ur. 28 III 1515)
- (205) 15 X 1817 – Zm. Tadeusz Kościuszko, generał polski, przywódca powstania w 1794 r. (ur. 4 II 1746)
- 16 X – Światowy Dzień Chleba
- 16 X – Światowy Dzień Żywności
- 16 X – Dzień Papieża Jana Pawła II
- (115) 16 X 1907 – Ur. Roger Vailland, pisarz i dziennikarz francuski (zm. 11 V 1965)
- (95) 16 X 1927 – Ur. Günter Grass, niemiecki pisarz narodowości niemiecko-kaszubskiej, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 1999 r. (zm. 13 IV 2015)
- 17 X – Dzień Walki z Rakim
- 17 X – Międzynarodowy Dzień Walki z Ubóstwem
- (175) 17 X 1847 – Ur. Władysław Bełza, poeta, publicysta; autor słynnego wiersza „Katechizm polskiego dziecka” z 1900 r. (zm. 29 I 1913)

- (25) 17 X 1997 – Weszła w życie nowa Konstytucja RP, uchwalona przez Sejm 2 IV 1997 r., podpisana przez prezydenta 16 VII 1997 r.
- 18 X – Dzień Poczty Polskiej, Dzień Łączności
- 18 X – Światowy Dzień Owoców i Warzyw
- (325) 18 X 1697 – Ur. Giovanni Antonio Canal, (zw. Canaletto), malarz włoski okresu baroku, pejzażyista (zm. 20 IV 1768)
- (245) 18 X 1777 – Ur. Heinrich von Kleist, dramaturg i prozaik niemiecki (zm. 21 XI 1811)
- (100) 18 X 1922 – Ur. Olgierd Terlecki, pisarz i eseista historyczny (zm. 31 XII 1986)
- 19 X – Narodowy Dzień Pamięci Duchownych Niezłomnych
- (160) 19 X 1862 – Ur. Auguste Marie Louis Lumière, wraz z bratem wynalazca kinematografu (zm. 10 IV 1954)
- 20 X – Międzynarodowy Dzień Krajobrazu
- 20 X – Światowy Dzień Osteoporozy
- (50) 20 X 1972 – Zm. Magdalena Samozwaniec (właśc. Magdalena z Kossaków 1 voto Starzewska, 2 voto Niewidowska), pisarka, satyryczka (ur. 26 VII 1894)
- (150) 22 X 1872 – Zm. Théophile Gautier, poeta i pisarz francuski (ur. 30 VIII 1811)
- (205) 23 X 1817 – Ur. Pierre Larousse, francuski pisarz, gramatyk, leksykograf i wydawca (zm. 3 I 1875)
- (110) 23 X 1912 – Ur. Aleksander Rogalski, pisarz, tłumacz, eseista, historyk literatury, publicysta, krytyk związany z poznańskim środowiskiem literackim (zm. 7 V 1996)
- (95) 23 X 1927 – Ur. Leszek Kołakowski, filozof, historyk filozofii i idei, eseista, publicysta i prozaik (zm. 17 VII 2009)
- 24 X – Światowy Dzień Informacji
- 24 X – Dzień Organizacji Narodów Zjednoczonych

- (140) 24 X 1882 – Ur. Imre Kalman, kompozytor węgierski, twórca operetek (zm. 30 X 1953)
- (120) 25 X 1902 – Ur. Edward Góra, pisarz związany z Wielkopolską (zm. 19 II 1987)
- (65) 26 X 1957 – Zm. Nikos Kazandzakis, pisarz i poeta grecki (ur. 2 XII 1883)
- (15) 26 X 2007 – Zm. Jerzy Pieterkiewicz (właśc. Jerzy Pietrkiewicz), polski poeta, pisarz, tłumacz i literaturoznawca, prof. Uniwersytetu Londyńskiego (ur. 29 IX 1916)
- 27 X – Światowy Dzień Modlitwy o Pokój
- 27 X – Światowy Dzień Dziedzictwa Audiowizualnego
- (240) 27 X 1782 – Ur. Niccolò Paganini, skrzypek i kompozytor włoski (zm. 27 V 1840)
- 29 X – Światowy Dzień Udaru Mózgu
- (140) 29 X 1882 – Ur. Jean Giraudoux, pisarz i dramaturg francuski (zm. 31 I 1944)
- 31 X – Światowy Dzień Oszczędności
- (70) 31 X 1952 – Zm. Benedykt Hertz, bajkopisarz i satyryk, autor książek dla dzieci i młodzieży (ur. 7 VI 1872)

L i s t o p a d

- 1 XI – Wszystkich Świętych
- (90) 1 XI 1932 – Zm. Tadeusz Makowski, malarz (ur. 29 I 1882)
- 3 XI – Dzień św. Huberta – patrona myśliwych, leśników i jeźdźców
- (145) 3 XI 1877 – Ur. Karol Hubert Rostworowski, pisarz, dramaturg, poeta (zm. 4 II 1938)
- (95) 3 XI 1927 – Ur. Zbigniew Cybulski, aktor teatralny i filmowy (zm. 8 I 1967)

- (225) 4 XI 1797 – Ur. Aleksandr Bestużew, pisarz i krytyk rosyjski (zm. 19 VI 1837)
- (175) 4 XI 1847 – Zm. Felix Mendelssohn-Bartholdy, niemiecki kompozytor, pianista, organista i dyrygent (ur. 3 II 1809)
- (135) 4 XI 1887 – Ur. Samuel Marszak, poeta i tłumacz rosyjski (zm. 4 VII 1964)
- (140) 5 XI 1882 – Ur. Jerzy Koller, teatrolog, krytyk literacki, historyk sztuki, związany z Wielkopolską (zm. 27 III 1970)
- (85) 5 XI 1937 – Zm. Bolesław Leśmian (właśc. Bolesław Lesman), poeta (ur. 22 I 1877)
- (5) 5 XI 2017 – Zm. Roman Bratny, pisarz, publicysta i scenarzysta filmowy (ur. 5 VIII 1921)
- (100) 6 XI 1922 – Ur. Artur Międzyrzecki, poeta, tłumacz literatury francuskiej i anglosaskiej (zm. 2 XI 1996)
- (155) 7 XI 1867 – Ur. Maria Skłodowska-Curie, fizyczka i chemiczka polska, mieszkająca we Francji, dwukrotna laureatka Nagrody Nobla – z fizyki (z mężem Piotrem Curie) w 1903 r. i z chemii w 1911 r. (zm. 4 VII 1934)
- (105) 7 XI 1917 – Wybuch rewolucji bolszewickiej (październikowej) w Rosji, w Sankt Petersburgu (Piotrogradzie)
- (105) 8 XI 1917 – Ur. Tadeusz Nowakowski, pisarz emigracyjny, dziennikarz (zm. 11 III 1996)
- (100) 8 XI 1922 – Ur. Christiaan Barnard, południowoafrykański (RPA) kardiochirurg, dokonał pierwszego przeszczepu serca u człowieka (zm. 2 IX 2001)
- 9 XI – Międzynarodowy Dzień Walki z Faszyzmem i Antysemityzmem
- 9 XI – Światowy Dzień Jakości
- (100) 9 XI 1922 – Ur. Piotr Słonimski, francuski genetyk polskiego pochodzenia, pionier badań nad genetyką mitochondriów (zm. 25 IV 2009)
- 10 XI – Międzynarodowy Dzień Młodzieży

- (135) 10 XI 1887 – Ur. Arnold Zweig, prozaik niemiecki (zm. 26 XI 1968)
- 11 XI – Święto Niepodległości – święto narodowe, na pamiątkę odzyskania przez Polskę niepodległości po 123 latach niewoli
- (185) 11 XI 1837 – Ur. Artur Grottger, rysownik i malarz, autor prac poświęconych walkom powstańczym (zm. 13 XII 1867)
- (100) 11 XI 1922 – Ur. Kurt Vonnegut, amerykański pisarz i publicysta (zm. 11 IV 2007)
- (120) 12 XI 1902 – Ur. Jan Marcin Szancer, malarz, grafik, ilustrator (zm. 21 III 1973)
- (100) 12 XI 1922 – Ur. Tadeusz Borowski, poeta, prozaik i publicysta (zm. 3 VII 1951)
- (90) 13 XI 1932 – Zm. Bolesław Krysiwicz, lekarz, działacz polityczny związany z Wielkopolską (ur. 11 IX 1862)
- 14 XI – Światowy Dzień Cukrzycy
- (115) 14 XI 1907 – Ur. Astrid Lindgren, szwedzka pisarka, autorka książek dla dzieci i młodzieży (zm. 28 I 2002)
- (115) 14 XI 1907 – Ur. Władysław Kopaliński (właśc. Jan Sterling, po II wojnie świat. Jan Stefczyk), leksykograf, tłumacz i wydawca, autor słowników (zm. 5 X 2007)
- 15 XI – Międzynarodowy Dzień Pisarzy Uwięzionych
- (160) 15 XI 1862 – Ur. Gerhart Hauptmann, dramaturg niemiecki, laureat Nagrody Nobla w 1912 r. (zm. 6 VI 1946)
- (100) 15 XI 1922 – Ur. Wojciech Fangor, polski malarz, grafik, plakacista i rzeźbiarz (zm. 25 X 2015)
- (65) 15 XI 1957 – Zm. Andrzej Bursa, poeta, prozaik, dramaturg, publicysta (ur. 21 III 1932)
- 16 XI – Światowy Dzień Tolerancji
- (100) 16 XI 1922 – Ur. Janusz „Kuba” Morgenstern, polski reżyser i producent filmowy (zm. 6 IX 2011)

- (100) 16 XI 1922 – Ur. José Saramago (właśc. José de Sousa Saramago), portugalski pisarz, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 1998 r. (zm. 18 VI 2010)
- 17 XI – Międzynarodowy Dzień Studentów
- 17 XI – Ogólnopolski Dzień bez Długów
- 17 XI – Światowy Dzień Wcześniaka
- 17 XI – Dzień Walki z Paleniem Tytoniu obchodzony w trzeci czwartek listopada
- 17 XI – Światowy Dzień Filozofii obchodzony w trzeci czwartek listopada
- (105) 17 XI 1917 – Zm. August Rodin, rzeźbiarz francuski (ur. 12 XI 1840)
- 18 XI – Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach
- (235) 18 XI 1787 – Ur. Louis Jacques Daguerre, francuski malarz, dekorator, chemik, wynalazca, twórca dagerotypii (zm. 10 VII 1851)
- (100) 18 XI 1922 – Zm. Marcel Proust, pisarz francuski (ur. 10 VII 1871)
- (70) 18 XI 1952 – Zm. Paul Eluard (właśc. Eugène Emile Paul Grindel), poeta francuski (ur. 14 XII 1895)
- (60) 18 XI 1962 – Zm. Niels Bohr, fizyk duński, laureat Nagrody Nobla w 1922 r. (ur. 7 X 1885)
- (80) 19 XI 1942 – Zm. Bruno Schulz, pisarz i grafik (ur. 12 VII 1892)
- (55) 19 XI 1967 – Zm. Kazimierz Funk, polski biochemik, twórca nauki o witaminach, odkrywca witaminy B1, czterokrotnie nominowany do Nagrody Nobla (ur. 23 II 1884)
- (10) 19 XI 2012 – Zm. Boris Strugacki (właśc. Boris Natanowicz Strugacki), rosyjski pisarz, twórca literatury fantastycznej (ur. 15 IV 1933)
- 20 XI – Światowy Dzień Pamięci Ofiar Wypadków Drogowych obchodzony w trzeci niedzielę listopada
- 21 XI – Światowy Dzień Telewizji
- 21 XI – Międzynarodowy Dzień Transferu Technologii

- 21 XI – Światowy Dzień Życzliwości (zwany też Światowym Dniem Pozdrowienia – World Halo Day)
- (195) 22 XI 1827 – Ur. Karol Józef Teofil (starszy) Estreicher, bibliotekarz, bibliograf, historyk literatury i teatru, pochodzenia żydowskiego, wieloletni dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej (zm. 30 IX 1908)
- (180) 22 XI 1842 – Ur. Jose Maria de Heredia, poeta kubański (zm. 2 X 1905)
- (125) 22 XI 1897 – Ur. Janusz Zeyland, lekarz, pionier szczepień przeciwko gruźlicy w Polsce (zm. 5 VIII 1944)
- (15) 22 XI 2007 – Zm. Maurice Bejart (właśc. Maurice Jean Berger), francuski tancerz i choreograf (ur. 1 I 1927)
- (95) 23 XI 1927 – Zm. Stanisław Przybyszewski, prozaik, dramaturg (ur. 7 V 1868)
- (90) 24 XI 1932 – Ur. Andrzej Kurylewicz, kompozytor, muzyk jazzowy, dyrygent (zm. 13 IV 2007)
- (35) 24 XI 1987 – Zm. Karol Bunsch, pisarz polski (ur. 22 II 1898)
- (15) 24 XI 2007 – Zm. Leokadia Serafinowicz, scenograf, reżyser, długoletni dyrektor Poznańskiego Teatru Lalki i Aktora „Marcinek” (ur. 23 II 1915)
- 25 XI – Międzynarodowy Dzień Eliminacji Przemocy Wobec Kobiet
- 25 XI – Światowy Dzień Pluszowego Misia
- 25 XI – Dzień Kolejarza
- (460) 25 XI 1562 – Ur. Felix Lope de Vega (właśc. Felix Lope de Vega y Carpio), dramaturg hiszpański (zm. 27 VIII 1635)
- (80) 27 XI 1942 – Ur. Jimi Hendrix (właśc. James Marshall Hendrix), amerykański gitarzysta, wokalista, kompozytor, autor tekstów (zm. 18 IX 1970)
- (265) 28 XI 1757 – Ur. William Blake, angielski poeta, pisarz, rytownik, malarz, drukarz i mistyk (zm. 12 VIII 1827)

- (115) 28 XI 1907 – Zm. Stanisław Wyspiański, dramaturg, poeta i malarz (ur. 15 I 1869)
- 29 XI – Dzień Podchorążego
- (190) 29 XI 1832 – Ur. Louisa May Alcott, pisarka amerykańska (zm. 6 III 1888)
- (355) 30 XI 1667 – Ur. Jonathan Swift (właśc. Isaac Bickerstaff), pisarz angielski pochodzenia irlandzkiego (zm. 19 X 1745)

G r u d z i e ń

- 1 XII – Światowy Dzień Zapobiegania AIDS
- 2 XII – Międzynarodowy Dzień Upamiętniający Zniesienie Niewolnictwa
- (260) 2 XII 1762 – Ur. Franciszek Ksawery Dmochowski, poeta, krytyk i tłumacz (zm. 20 VI 1808)
- (150) 2 XII 1872 – Zm. Wincenty Pol, poeta romantyczny, geograf i etnograf (ur. 20 IV 1807)
- (55) 2 XII 1967 – Pierwsza w historii medycyny operacja transplantacji serca dokonana przez Christiaana Barnarda w Republice Południowej Afryki
- 3 XII – Dzień Naftowca i Gazownika
- 3 XII – Międzynarodowy Dzień Osób z Niepełnosprawnościami
- (165) 3 XII 1857 – Ur. Joseph Conrad (właśc. Teodor Józef Konrad Korzeniowski), powieściopisarz angielski polskiego pochodzenia (zm. 3 VIII 1924)
- (85) 3 XII 1937 – Zm. Josef Attila, poeta węgierski (ur. 11 IV 1905)
- 4 XII – Dzień Górnika – Barbórka
- (115) 4 XII 1907 – Ur. Ksawery Pruszyński, pisarz i publicysta (zm. 13 VI 1950)

- 5 XII – Międzynarodowy Dzień Wolontariusza – Dzień Pomocy Cierpiącym
- (155) 5 XII 1867 – Ur. Józef Piłsudski, działacz niepodległościowy, mąż stanu, Naczelnik Państwa 1919-1922, marszałek Polski (zm. 12 V 1935)
- (70) 5 XII 1952 – Pierwszy po wojnie Konkurs Skrzypcowy im. Henryka Wieniawskiego w Poznaniu
- (15) 5 XII 2007 – Zm. Andrzej Kopcewicz, twórca polskiej amerykanistyki, kierownik Zakładu Literatury Amerykańskiej UW, autor pierwszej polskiej historii literatury amerykańskiej (ur. 1934)
- (130) 6 XII 1892 – Zm. Ernest von Siemens, niemiecki wynalazca i konstruktor w dziedzinie elektrotechniki (ur. 13 XII 1816)
- (85) 7 XII 1937 – Zm. Andrzej Strug (właśc. Tadeusz Gałęcki), powieściopisarz, nowelista (ur. 28 XI 1871)
- (75) 7 XII 1947 – Walny Zjazd Polskiego Związku Zachodniego w Poznaniu; określenie zadań w pracy nad rozwojem Ziemi Zachodnich
- (190) 8 XII 1832 – Ur. Bjørnstjerne Bjørnson, norweski powieściopisarz, dramaturg, poeta, publicysta i polityk, laureat Nagrody Nobla w 1903 r. (zm. 26 IV 1910)
- 9 XII – Międzynarodowy Dzień Przeciwdziałania Korupcji
- (430) 9 XII 1592 – Ur. Krzysztof Arciszewski, podróżnik, żeglarz, generał artylerii, związany z Wielkopolską (zm. 7 IV 1656)
- 10 XII – Międzynarodowy Dzień Ochrony Praw Dziecka
- 10 XII – Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka
- 11 XII – Międzynarodowy Dzień Terenów Górskich
- 11 XII – Światowy Dzień Tanga
- 13 XII – Dzień Księgarza
- 13 XII – Dzień Pamięci Ofiar Stanu Wojennego
- (225) 13 XII 1797 – Ur. Heinrich Heine, poeta niemiecki (zm. 17 II 1856)

- (155) 13 XII 1867 – Zm. Artur Grottger, rysownik i malarz, autor prac poświęconych walkom powstańczym (ur. 11 XI 1837)
- (170) 15 XII 1852 – Ur. Alexandre Becquerel, fizyk francuski, laureat Nagrody Nobla w 1903 r. (zm. 25 VIII 1908)
- (140) 16 XII 1882 – Ur. Zoltán Kodály, węgierski kompozytor, krytyk muzyczny i pedagog (zm. 6 III 1967)
- (125) 16 XII 1897 – Zm. Alphonse Daudet, powieściopisarz i dramaturg francuski (ur. 13 V 1840)
- (105) 16 XII 1917 – Ur. Arthur C. Clarke, pisarz angielski, twórca literatury science fiction (zm. 19 III 2008)
- (100) 16 XII 1922 – Zm. Gabriel Narutowicz, pierwszy prezydent Rzeczypospolitej Polskiej (ur. 17 III 1865)
- (150) 17 XII 1872 – Zm. Seweryn Mielżyński, działacz społeczny i polityczny, malarz, kolekcjoner związany z Wielkopolską (ur. 11 X 1804)
- (125) 17 XII 1897 – Ur. Władysław Broniewski, poeta, tłumacz (zm. 10 II 1962)
- 18 XII – Międzynarodowy Dzień Migranta
- (135) 19 XII 1887 – Ur. Kazimierz Tymieniecki, historyk, profesor Uniwersytetu Poznańskiego i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (zm. 13 X 1968)
- 20 XII – Międzynarodowy Dzień Solidarności
- (40) 20 XII 1982 – Zm. Artur Rubinstein, pianista światowej sławy (ur. 28 I 1887)
- 21 XII – Dzień Pamięci o Poległych i Zmarłych w Misjach i Operacjach Wojskowych poza Granicami Państwa
- (105) 21 XII 1917 – Ur. Heinrich Boll, pisarz niemiecki, laureat Nagrody Nobla w 1972 r. (zm. 16 VII 1985)
- (55) 22 XII 1967 – Zm. Jan Śpiewak, poeta i tłumacz (ur. 18 III 1908)
- (15) 22 XII 2007 – Zm. Julien Gracq (właśc. Louis Poirier), francuski powieściopisarz, eseista i krytyk (ur. 27 VII 1910)

- (165) 24 XII 1857 – Zm. Stanisław Jachowicz, poeta, bajkopisarz i pedagog (ur. 17 IV 1796)
- (95) 24 XII 1927 – Ur. Mary Higgins Clark (właśc. Mary Theresa Eleanor Higgins Clark Conheeneey), amerykańska pisarka (zm. 31 I 2020)
- (40) 24 XII 1982 – Zm. Louis Aragon, pisarz francuski, działacz polityczny (ur. 3 X 1897)
- (330) 25 XII 1692 – Ur. Isaac Newton, fizyk angielski (zm. 20 III 1727)
- (45) 25 XII 1977 – Zm. Charlie Chaplin, angielski aktor hollywoodzki okresu kina niemego, reżyser, scenarzysta i producent filmowy, kompozytor (ur. 16 IV 1889)
- 27 XII – Narodowy Dzień Zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego; święto państwowe upamiętniające rocznicę wybuchu Powstania Wielkopolskiego w 1918 r.
- (200) 27 XII 1822 – Ur. Ludwik Pasteur, uczonec francuski, bakteriolog i chemik (zm. 28 IX 1895)
- (15) 27 XII 2007 – Zm. Jerzy Kawalerowicz, reżyser filmowy (ur. 19 I 1922)
- (15) 27 XII 2007 – Zm. Janusz Domagalik, prozaik, dziennikarz, autor słuchowisk radiowych i widowisk telewizyjnych (ur. 5 VII 1931)
- (85) 28 XII 1937 – Zm. Maurice Ravel, kompozytor francuski (ur. 7 III 1875)
- (20) 31 XII 2002 – Zm. Kazimierz Dejmek, reżyser, aktor, prezes ZASP w latach 1988-89, minister kultury i sztuki w latach 1993-1996 (ur. 17 V 1924)

II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE

Anna Roter-Bourkane

BRUNO SCHULZ, CZYLI PRZECHADZKA Z PRZEZNACZENIEM

Przeznaczenie i perspektywa

Sylwetka tego artysty jest przykładem totalnego przenikania się życia i sztuki. Wszystko co wydarzyło się w życiu Brunona Schulza musiało się wydarzyć, by powstać mogła jedna z najbardziej osobnych, oryginalnych i przez to zupełnie niesłychanych kolekcji dzieł sztuki.

Czytając tragiczną biografię Schulza, doświadczamy mieszanych uczuć. Można z niej bowiem wyczytać nie tylko historię o trudach życia w małym mieście, o ciężkiej pracy za marne pieniądze, o życiowej nieporadności, wstydlivosti, kompleksach, wreszcie o horrorze hitlerowskiej i sowieckiej okupacji. Między wierszami tej opowieści o trudnym życiu i brutalnej śmierci są jednak również ukryte hymny pochwalne na cześć prowincjonalnych zaułków, piękno widoczne w pokracznych kamienizkach, pochwała życia rodzinnego i „małego”, z którego wyrasta życie uniwersalne i „wielkie”. Zachwyty nad prowincjonalnymi stosunkami, nad życiem wśród wąskich, znanych od dziecka uliczek, nad urokiem zakamarków, starych strychów, pięknem kobiet przemierzających wąskie chodniki. Rozmiar miasta i jego ranga nie ma tu znaczenia. To jest świat, który jest piękny i wartościowy dokładnie taki, jaki jest – sfera pełna tajemnic. Schulz tropi je i ujawnia nie tylko w opowiadaniach, lecz także w dziełach plastycznych. Wystarczy przytoczyć jedynie fragment opowiadania *Pan*, żeby zrozumieć dokładnie, o jakiego typu świat chodzi:

Tam to nie był już sad, tylko paroksyzm szaleństwa, wybuch wściekłości, cyniczny bezwstyd i rozpusta. Tam, rozbestwione, dając upust swej pasji, panoszyły się puste, zdziczałe kapusty łopuchów – ogromne wiedźmy, rozdziewające się w biały dzień ze swych szerokich spódnic, zrzucając je z siebie, spódnica za spódnicą aż ich wzdęte, szelestne, dziurawe łachmany oszalałymi płatami grzebały pod sobą kłótlive to plemię bękarcie. A żarłoczne spódnice puchły i rozpychały się, piętrzyły się jedne na drugich, rozpięrały i nakrywały wzajem, rosnąc razem wzdętą masą blach listnych, aż pod niski okap stodoły¹.

¹ B. Schulz, *Sklepy cynamonowe. Sanatorium pod Klepsydrą*, Kraków 1976, s. 58.

Hipoteza, zgodnie z którą bez Drohobycza nie byłoby Schulzowego typu wyobraźni i twórczość jego wyglądałaby zupełnie inaczej, jest niemiłoda i bardzo słuszną. Dlatego dla mnie życie i twórczość Schulza to idealny przykład tego, co nazywamy „przeznaczeniem”. Kategoria ta jest bardzo płynnym określeniem na pewną, nie dającą się zrozumieć, pokrętną i pełną przypadków logikę zdarzeń, zgodnie z którą ludzie pojawiają się w pewnych miejscach w granicznych dla nich momentach. „Tak musiało być” – mawiamy wtedy kiwając głową, choć istnieje w nas silny opór i pokusa zapytania „dlaczego”?

Pytanie to jest szczególnie silne w przypadku biografii artysty z Drohobycza, którego życie nie tylko nie rozpieszczało, ale również opuściło w warunkach tragicznie wręcz nieludzkich. Urodzony pod koniec XIX wieku, w roku 1892, zginął z rąk hitlerowskiego oprawcy od postrzału na ulicach ukochanego Drohobycza dokładnie pół wieku później. Jego śmierć wydaje się przypadkowa, lecz istnieją przypuszczenia, że został zastrzelony celowo, jako wyrównanie rachunków pomiędzy urzędującymi w mieście niemieckimi oficerami. Jego ciało leżało na ulicy bardzo długo zanim hitlerowskie władze pozwoliły go zabrać i pogrzebać. Grób artysty do dziś nie jest znany. Zwłoki zakopano bowiem w zbiorowej, naprędce przygotowanej mogile, co do lokalizacji której istnieje kilka wersji.

Tak tragiczne okoliczności rozstania z życiem wpływają na nasze postrzeganie sylwetki autora *Sklepów cynamonowych* czy tego chcemy, czy nie. Nagła śmierć przy drohobyckim parku porusza naszą wyobraźnię i nieuchronnie wraca pytanie o przeznaczenie i siłę człowieczego losu, przed którym nie sposób się schronić, nie sposób uciec. Ta śmierć porusza w nas zarówno strunę głębokiego smutku, jak i rodzi sprzeciw przeciwko realiom wojennym i historycznej sile, która zbiera tragiczne żniwo również wśród najbardziej utalentowanych jednostek. Twórczość i wcześniejsze lata Schulza są postrzegane jako ciąg niezbyt fortunnych zdarzeń, prowadzących tego szczupłego, drobnego mężczyznę wprost na chodnik obok parku, gdzie jego ciało żegna się z życiem, niecałe sto metrów od domu rodzinnego.

Wydaje się jednak, że tak ustawiona perspektywa odbioru jego dzieł jest krzywdząca. Jakkolwiek bowiem trudne było jego życie i jakkolwiek zbrodniczą była chwila jego śmierci, można bez trudu dostrzec, że świat widziany oczami Schulza jest pełen piękna, zdumienia, nieoczywistego uroku i wszechogarniającej tajemnicy, która niesie bohatera jego dzieł i do dziś inspiruje nas do własnych poszukiwań.

Przeznaczenie i miasto

Schulz całe swoje życie związał z Drohobyczem, w którym urodził się, mieszkał i pracował przez większość tych pięćdziesięciu lat, które los podarował mu na ziemi. Każdy wyjazd kończył się powrotem, każda próba osiedlenia się gdzie indziej paliła na panewce. Przykładem mogą tu być plany małżeńskie pisarza, które niejako na własne życzenie zaprzepaścił, gdyż nie zdołał załatwić sobie fikcyjnego meldunku w zaborze pruskim, jaki był konieczny do zawarcia prawnie ważnego związku. Nic więc dziwnego, że narzeczeństwo zakończyło się rozstaniem, a życie miłosne Schulza jest dla nas wciąż wielką tajemnicą, podszytą odrobiną perwersji.

Był nauczycielem rysunku i prac ręcznych. Zajęcia tego nie znosił i oddawał mu się wyłącznie z konieczności zarabiania na utrzymanie swoje i rodziny, której sytuacja finansowa po śmierci ojca artysty znacznie się pogorszyła. Nieskutecznie próbował dorabiać portretowaniem oraz pracami plastycznymi, które poza skandalem i wątpliwą reputacją drobnomieszkańskiego pornografa nie przyniosły mu żadnego zysku.

Rysunki jego pełne były bowiem wyobraźni i obrazowania rodem z epoki, która dopiero miała nadejść: to wizyjne postacie pięknych kobiet, często nagich, często w dorożkach, z wdzięcznie wyeksponowanymi stopami, będącymi bez wątpienia fetyszem Schulza. Silnie skonstrastowane są z nimi postacie mężczyzn – skarłałych, pokurczonych, z przerażonymi i zachwyconymi twarzami, wywołujących wrażenie słabych i zakompleksionych istot, zupełnie niegodnych oglądania tego spektaklu piękna, który dokonuje się wokół nich.

Ta twórczość, wystawiona publicznie w roku 1922 w Warszawie i Lwowie, to teka *Xięgi Bałwochwalczej* – graficznego hołdu złożonemu pięknu kobiecego ciała. Dzieła tego typu nie znajdowały jednak wówczas swojego odbiorcy i artysta mierzyć się musiał z oskarżeniem o zboczenie i pornografię. Dziś grafiki te osiągają rekordowe ceny w domach aukcyjnych, zostały wielokrotnie opisane, zanalizowane i uznane jako wyjątkowy zapis erotycznej wyobraźni artysty, który dostrzegał wręcz mistyczne piękno w kobiecym ciele i jego uwodzicielskiej mocy.

Erotyzm nie był jednak jedynym polem działalności plastycznej Schulza – jego uczniowie wspominają o tym, jak często „zapominał się” na lekcjach i opowiadał im wymyślone, szalone historie, które ilustrował a`vista kredą na gimnazjalnej tablicy. Ile takich wielkich kreacji zostało startych gąbką po lekcji możemy tylko przypuszczać. Zajęcia prowadzone przez Schulza były jednak wspomniane przez uczniów z czułością i podziwem, a ich zdanie o rozmachu i poziomie artystycznym opowieści jedynie utwierdza nas w przekonaniu, jak wiele zostało utracone, nie zapisane, nie zarejestrowane.

Przeznaczenie również i tu macza swoje palce. Schulzowy talent dostaje się w służbę okupantów: zarówno bowiem sowieci, jak i hitlerowcy od razu poznali się na wartości jego zdolności, które postanowili wykorzystać w celach propagandowych. Malował zatem plakaty i portrety Stalina dla Rosjan, aby następnie użyć swego pędzla na posługi hitlerowskie i malować freski w willi gestapowca Feliksa Landaua, ściany szkoły jazdy konnej dla oficerów czy kasyno oficerskie.

Wciąż narzekający na pracę, zmęczony, usiłujący sprostać oczekiwaniom rodziny i społeczeństwa budzi w nas uczucia żalu i litości. Jakże zaskakującym jest zatem fakt, iż właśnie w takich warunkach powstawały teksty niesłychanie wręcz apologetyczne – opowiadania sławiące gorzkie piękno peryferyjnego świata, tajemniczy urok zaniedbanych przedmieść, pogłębione sensory istnienia zwykłych zjawisk – handlu, prostytucji, religii czy nauki. Wydaje się wręcz, iż bez tego przytłoczenia obowiązkami, bez otoczenia czymś na kształt małomiasteczkowej mentalności i gustu, talent Schulza nie mógłby w pełni zaistnieć, nie byłby w stanie tego świata bowiem docenić w równy sposób nikt inny.

Przeznaczeniem artysty była więc praca w środowisku, które niechętnie patrzyło na jego niedokończoną edukację, krytykowało charakter jego prac plastycznych i niezbyt ufało jego siłom pisarskim. A jednak to właśnie przeznaczenie zawiodło pisarza do Warszawy, gdzie za sprawą Zofii Nałkowskiej, z którą połączył go przelotny romans, zyskał rozgłos i niemalże z dnia na dzień zachwyił kraj swoimi opowiadaniem.

Przeznaczenie i Księga

Debiut literacki w 1933 roku opowiadaniem *Ptaki* został szybko wzmocniony ukazaniem się *Sklepów cynamonowych*, o których druk zadbała Nałkowska i które sprawiły, że nazwisko Schulza zaczęło być obecne w literackiej świadomości stolicy. W Drohobyczu jednak rzeczy płynęły swoim nurtem, a tak chętnie recenzowany w środowisku warszawskim artysta wciąż musiał parć się nauką, zarabiać na utrzymanie rodziny i coraz trudniej było mu wyrwać się z miasteczka.

Efektem tych rzadkich podróży do Lwowa, Warszawy, Zakopanego czy Paryża była stała współpraca z redakcją „Wiadomości Literackich” i projekt okładki pierwodruku *Ferdydurke*. Przeznaczenie jednak nie pozwoliło ani zorganizować Schulzowi wystawy w Paryżu (był tam latem, gdy nikogo wpływowego nie było już w mieście), ani przeprowadzić się do Warszawy, ani wydać w Wiedniu swoich opowiadań, ani ich włoskiego tłumaczenia. Wobec tych wszystkich starań Schulza jego warszawski debiut wydaje się niesłychanie

rzadkim uśmiechem losu. Przeznaczenie na chwilę zasnęło? Pozwoliło mieć nadzieję, dało cię szansy, by potem bezlitośnie zatrząskawać przed pisarzem kolejne drzwi?

A może Schulz był jednak typem, któremu sukces literacki nie był pisany nie ze względu na istnienie tajemnej siły „przeznaczenia”, lecz li i jedynie ze względu na jego charakter i typ osobowości. Wysoko wrażliwy, wycofany, introwertyczny i cichy, nieśmiały i zakompleksiony – być może taki Schulz nie był w stanie sprostać wymaganiom czynnego literacko życia: wyjazdom, wydarzeniom, znajomościom, życiu towarzyskiemu, politykowaniu... Wyrósł na drohobyckiej ziemi nie widział swojego miejsca nigdzie poza swoją małą ojczyzną, bez której zapewne nie mógłby ani pisać, ani rysować.

Pewni siebie ludzie sukcesu niewątpliwie skwitowałiby jego postawę krótko: „nieudacznik”, „życiowy przegryw”, „nie potrafił o siebie zawalczyć”. W jakimś sensie mieliby rację, jednak przyznając im ją bezwarunkowo dołączylibyśmy do pozbawionych empatii poganiaczy we współczesnym wyścigu szczurów. Przychodzi nam na ratunek kategoria przeznaczenia również i tutaj pożyteczna, ukazująca bowiem ciągle uwikłanie pisarza w sposób nierozzerwalnie związany z jego sztuką, z jego odbiorem rzeczywistości i siłą jego kreacji.

Świat Schulza jest bowiem magiczną wersją prowincji drohobyckiej, malowniczą scenerią, jakiej nie widzi nikt poza nim. To świat, w którym stary dom rodziców staje się labiryntem tajemniczych, często zapomnianych pokoi, w których dawno nikt nie bywał; ciemnych korytarzy pełnych niespodzianek i nerwowego stukotu pantofli służącej Adeli; palm dogorywających w doniczkach; lamp, które dają złudne wrażenie oświetlania, a właściwie jedynie umożliwiają ceniom panoszenie się po wszystkich kątach. Dom to arena walki toczonej między starzejącym się, zniedołężniałym ojcem a panienkami, które wszelkie jego wywody i filozoficzne wykłady przerywają erotyczną siłą naprężonej stopy lub lubieżną postawą i nieskrywanym żądaniem natury bez wątpienia cielesnej. Ten świat to nieustanne poszukiwanie „Księgi” – summy ludzkiego losu i życia, zapisu wszelkiej aktywności, całości, jedności, wszystkiego:

Nazywam ją po prostu Księgą, bez żadnych określeń i epitetów, i jest w tej abstynencji i ograniczeniu bezradne westchnienie, cicha kapitulacja przed nieobjętością transcendentu, gdyż żadne słowo, żadna aluzja nie potrafi załsnąć, zapachnieć, spłynąć tym dreszczem przestachu, przecuciem tej rzeczy bez nazwy, której sam pierwszy posmak na końcu języka przekracza pojemności naszego zachwytu. Cóż pomógłby patos przymiotników i napuszystość epitetów wobec tej rzeczy bez miary, wobec tej świetności bez rachuby. Czytelnik zresztą, czytelnik prawdziwy, na jakiego liczy ta powieść, zrozumie i tak, gdy mu spojrzę głęboko w oczy i na dnie samym załsnę tym blaskiem. W tym krótkim a mocnym spojrzeniu,

w przelotnym ściśnięciu ręki pochwyci on, przejmie, odpozna – i przymknie oczy z zachwytu nad tą recepcją głęboką. Bo czyż pod stołem, który nas dzieli, nie trzymamy się wszyscy za ręce²?

Świat ten nie współpracuje z opresyjnym nastrojem małomiasteczkowej moralności, z prostymi dychotomiami, ze światem zero-jedynkowego porządku. To universum światłocienia – przestrzeń, w której to, co dobre i szlachetne, bezszelestnie osuwa się w to, co mroczne i tajemnicze. Drohobycz jest tu jedynie przebraniem dla tego, co charakteryzuje cały ludzki glob: wieloaspektowości, niewyraźnalnej wręcz różnorodności ludzkich emocji, typów i zachowań, instynktów zwierzęcych i wysokiego intelektu, które mogą być jednocześnie i piękne, i szkaradne, ale zawsze są intrygujące i prawdziwe.

Człowiek taki jak Schulz pokazuje nam piękno świata, w którym nic nie jest jednoznacznie dobre lub złe, a ludzka psychika skrywa niejedną niespodziankę, niczym pokrętne korytarzyki domów czy nieoświetlone uliczki. Z pełgającym płomieniem lampy naftowej w ręce, zapuszcza się tam Schulz, a my wraz z nim, by podziwiać ten niezgłębiany labirynt człowieczej duszy i ludzkiego losu. Krok przed nami, poza kręgiem światła lampy, jest jednak przeznaczenie. Schulz nigdzie się bez niego nie ruszał.

Bibliografia:

1. BUDZYŃSKI W., *Szulz pod kluczem*, Warszawa 2001.
2. FICOWSKI J., *Okolice sklepów cynamonowych: szkice, przyczynki, impresje*, Wrocław 1986.
3. FICOWSKI J., *Regiony wielkiej herezji. Rzecz o Brunonie Schulzu*, Warszawa 1992.
4. JARZĘBSKI J., *Szulz*, Wrocław 1999.
5. SCHULZ B., *Sklepy cynamonowe. Sanatorium pod Klepsydrą*, Kraków 1976.
6. STALA K., *Na marginesach rzeczywistości. O paradoksach przedstawiania w twórczości Brunona Schulza*, Warszawa 1995.

² B. Schulz, *Ibidem*, s. 113.

dr Anna Roter-Bourkane – literaturoznawczyni i pracowniczka Studium Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców UAM. Autorka dwóch monografii naukowych poświęconych Norwidowi (Traktat i traktatowość w poematach Cypriana Norwida, 2014) oraz Virginii Woolf (Mówić, pisać, płynąć. O życiu i twórczości Virginii Woolf, 2017). Joginka, zielarka, pasjonatka ajurwedy i miłośniczka jeździectwa.

ŚRODOWISKO WIELKOPOLSKIEJ KULTURY

Małgorzata Derwich

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

MISTRZ GRUDZIŃSKI, CZYLI ULEPSZANIE ŚWIATA. SUBIEKTYWNY PORTRET AKTORA

Michał Grudziński od półwiecza współtworzy kulturę Poznania i Wielkopolski. Chociaż aktorska profesja zaliczana jest raczej do odtwórczych (a nie twórczych)¹, uprawnia do takiego stwierdzenia fakt wierności aktora jednemu teatrowi (Teatrowi Nowemu w Poznaniu) oraz jego wkład w stuletnią historię tej instytucji kultury Wielkopolski, a także innych dziedzin kultury i sztuki. Bez jego udziału ich obraz byłby niepełny, a na pewno – mniej barwny.

Więcej – Grudzińskiego można uznać również za „mecenasa” kultury wielkopolskiej, gdyż oddał jej to, co miał najcenniejszego – swój talent, nawet kosztem własnej kariery. Wybrał poznański teatr, rezygnując z ogólnopolskich propozycji, w rezultacie zaniedbując przez wiele lat na przykład film. W zamian zdobył rozpoznawalność, stając się miejscowym fenomenem.

AKT I

Scena I: O rozpoznawalności, czyli *Misiowe perelki*

Do popularności aktora niewątpliwie przyczynił się wykonywany zawód. Do teatru chodzą jednak wybrani, a Grudziński istnieje w szerszej przestrzeni.

¹ Rozważania na ten temat snuł m.in. reżyser Erwin Axer w „*Listach ze sceny*” (Czytelnik, Warszawa 1955, s. 9-12):

„*Kto p o w i n i e n być uważany za twórcę, a kto za odtwórcę? (...) Na ogół, potocznie nazywa się twórcami kompozytorów, plastyków i pisarzy, podczas gdy instrumentalści, śpiewacy, tancerze i aktorzy uważani są za odtwórców.*

Zagadnienie nie jest akademickie i nie sprowadza się do spraw terminologii. Chodzi o rangę społeczną niektórych zawodów artystycznych.

Wiadomo, że takie określenia, jak „twórca”, „odtwórca”, określenia, które mają znaczenie wartościujące, nie bywają udzielane w konsekwencji obiektywnych badań nad istotą danego zawodu czy zajęcia. Są one w niemałej mierze wyrazem szacunku dla tego zawodu i pojęć społeczeństwa o tym zajęciu w danym okresie historii.

Nie ulega wątpliwości, że również u nas dość rozpowszechnione potoczne mniemanie o „odtwórczym” charakterze zawodu aktorskiego stanowi pozostałość pewnych w tej dziedzinie tradycji, nie zawsze zgodnych z istotą tego zawodu i z zadaniami...

Natomiast według Słownika języka polskiego PWN „odtwórca” to:

1. «twórca oddający coś wiernie w swoim dziele»
2. «wykonawca utworu muzycznego lub aktor grający jakąś postać»
3. «osoba, która naśladuje lub odtwarza coś już istniejącego»

Może dlatego, że gdziekolwiek się pojawi, animuje przypadkową publiczność, prowokuje zdarzenia? Rozmowa z Grudzińskim zamienia się w zestaw scenek czy etiud aktorskich, a telefoniczna wymiana zdań jest pretekstem dla aktora, by ukryć się pod wymyśloną postacią: na przykład prawnika albo księdza.

Piotr Kruszczyński, obecny dyrektor poznańskiego Teatru Nowego, w jubileuszowym wydawnictwie zwrócił uwagę na tę aktywność: – *Czy mieli Państwo okazję widzieć, jak Michał Grudziński przechodzi przez ulicę? Przepraszam: czy widzieliście, JAK ON GRA, że przechodzi?* (nic prostszego – wystarczy znaleźć się we właściwym miejscu – tzn. okolicach ul. Dąbrowskiego 5 – i czasie, by tego doświadczyć). Dyrektor Kruszczyński znajduje nawet dla niej nazwę: oficjalna to „*performatywne działania pozasceniczne*”, a mniej oficjalna – „*Misiowe*” *perelki aktorskie*. Zastanawia się też, czy aktor *gra również PRZED SAMYM SOBĄ, w samotności?*

– *Przed sobą nie gram, jedynie, gdy mam publiczność* – odpowiada Grudziński. – *Przechodząc przez ulicę, organizuję siebie w tej przestrzeni. Wyglupiam się, bo lubię ludzi bawić, lubię, gdy się śmieją. I choć być przez nich zauważony. Jednocześnie obserwuję ich reakcje.*

Do „*Misiowych perłek*” należą również oryginalne „wejścia” do dyrekcji – z przykłękami albo kontrolowane potknięcia na schodach, które opanował do perfekcji.

– *Przy potknięciach na ogół słyszę złośliwy rechot* – mówi aktor. – *Chciałbym, żeby ludzie byli mniej zawistni, reagowali z większą empatią. Często też ta przypadkowa publiczność nie wie, jak się zachować. Boi się okazywać uczucia, przejmując się jedynie tym, „co ludzie powiedzą”. Staram się ich „leczyć”, przełamując balon powagi, śmiechem ULEPSZAĆ ŚWIAT!*

Scena II – Michał Archaniół, czyli miejsce urodzenia

Chociaż dzisiaj większość kojarzy Grudzińskiego z Poznaniem, nie od razu było to takie oczywiste, szczególnie na początku. Otóż, Michał Wojciech Grzymała² Grudziński pojawił się na świecie 8 lutego 1944 roku w Warszawie.

Czy miejsce urodzenia miało dla niego znaczenie? Grudziński utrzymuje, że nie, chociaż... zawsze może to być pretekst do żartu. – *Gdy wychodzę na estradę (poza stolicą), przedstawiając się, od razu... przepraszam, że urodziłem się w Warszawie. I już jest śmiesznie! Potem dodaję, że urodziłem się blisko Placu Zbawiciela; i że tamtejszy Ołtarz Michała Archaniola – to na moją*

² Opis herbu Grzymała: Na tarczy w polu złotym mur czerwony o trzech blankowanych basztach, w bramie rycerz zbrojny z mieczem w prawej i tarczą w lewej ręce. W klejnocie siedem piór pawich, na nich trzy wieże lekko do środka dołem skierowane. Labry herbowe czerwone, podbite złotem.
[https://pl.wikipedia.org/wiki/Grzyma%C5%82a_\(herb_szlachecki_HYPERLINK](https://pl.wikipedia.org/wiki/Grzyma%C5%82a_(herb_szlachecki_HYPERLINK))
[https://pl.wikipedia.org/wiki/Grzyma%C5%82a_\(herb_szlachecki\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Grzyma%C5%82a_(herb_szlachecki)))”.

część! Oczywiście i to oświadczenie znów wywołuje wesołość. Poza tym – nie trudno wyobrazić sobie aktora jako *rycerza w zbroi* (to centralna postać herbu Grzymała), *przywódcę zastępów anielskich w zmaganiach ze złem* (wszak... walczy o lepszy świat – śmiechem).

Rycerz Michał opowiada swoją kolejną, tym razem... „kombatancką” anegdotę. Urodził się przecież podczas wojny: – *Pamiętnej zimy 1944 roku... Ciężkie czasy* – wdycha (i „rozładowuje” ciężar tego stwierdzenia uzupełnieniem: – *Do tego dziecko z wtoraku, znaczy urodziwe – tak mówią*). Ciężkie tym bardziej, że w sierpniu tegoż roku wybuchło Powstanie Warszawskie. Mały Miścio, jako półroczny zaledwie niemowlak, stał się jego „uczestnikiem” (biernym, ale jednak), gdyż... w jego wózku dorośli przemycali powstańcą broń!

Wizja walecznego Michała bliska jest też wizerunkowi Grudzińskiego, stworzonemu przez poetę liryka i satyryka Lecha Konopińskiego (prywatnie – kuzyna „po kądzieli”):

*Miły rycerzu – panie Michale –
orężem sztuki władasz wspaniale;
szermujesz słowem w sposób mistrzowski
jak szablą rotmistrz Wołodyjowski.*

[Oczywiście, satyryk miał na myśli przyszłą profesję „pana Michała”].

Scena III – Rodzina, czyli o literaturze i sztuce

Michał Grudziński *rodzinę miał arystokratyczną*. Herb to dziedzictwo po ojcu Romanie, który jednak „popelnił mezalians” z... literaturą: w międzywojniu był *znanym pisarzem i publicystą*. – *Pisał teksty, które podobno panienki czytały z wypiekami na twarzy (opowiadała mi Krysia Feldman)* – mówi syn Michał. W domu po ojcu ma dwie książki – wydane we Lwowie i Bydgoszczy. Przeczytał je, ale nie zrobiły na nim wrażenia.

Pytany o to, który z rodziców miał na niego większy wpływ, odpowiada: – *Z ojcem miałem mały kontakt, mało się mną zajmował*. Natomiast słowo „Ma-ma” Grudziński wypowiada zawsze „dużą literą” (i „okrągłymi” samogłoskami, często sylabizując); budzi ono w nim pozytywne emocje i dobre skojarzenia (– *Ma-ma! Kryształowy człowiek!*), a nawet dumę. Tomira Kempieńska ukończyła bowiem studia na Sorbonie (ekonomiczne i z historii sztuki, specjalność kostiumologia), a także biegle władała kilkoma językami obcymi (francuskim, niemieckim i angielskim). Wreszcie: – *To przez Mamę, poznaniankę, związany jestem z Poznaniem*.

Kempieńscy byli zamożną, wielkopolską rodziną. Mieli spory majątek, w tym folwark w Lubochni niedaleko Gniezna. Dziadek Michała prowadził biznes w Berlinie, a babcia, Antonina Kempieńska, była współniczką butik w... Paryżu.

W Poznaniu, przy placu Wolności, miała „mini salon mody”, do prowadzenia którego przygotowywała córkę. Poznańskie mieszkanie Kempieńskich znajdowało się przy alei Marcinkowskiego 1. Kiedyś, pod nieobecność brata Tomiry, w jego pokoju gościem znalazł literat Grudziński. – *Znajomość Mamy z ojcem zaczęła się od tego, że... zapamiętała go z obrazu namalowanego przez prof. Chmurę, który znalazł się na wystawie w poznańskim muzeum. A tu nagle mężczyzna z obrazu zjawiał się u niej w domu! Wrażliwa na sztukę niewiasta... została panią Grudzińską i – jak to drzewiej bywało – wychodząc za męża, musiała zrezygnować ze swoich ambicji*³.

AKT II

Scena I – O aktorstwie – od kuchni

Artystyczne upodobania matki miały większy wpływ na syna. Zadatki na aktora ujawnił już w dzieciństwie. Tę część swojego życia (oraz wczesną młodość) spędził z rodziną na Śląsku, a konkretnie w Katowicach.

– *Swój pierwszy teatr urządziłem w domu, pod wielkim, przedwojennym stołem. – „Gdzie jest Misio? Pod stołem. Bawi się w teatr”. Tam miałem swoją scenę: obrus był kurtyną, a za nią – rekwizyty. Na „widowni” zasiadała najczęściej Mama oraz Emilcia, gosposia i moja kochana niania. Mówiłem wierszyki, a wszyscy byli ośnieni: Misio recytuje! Misio gra jakiegoś grzybka (na prawdziwej scenie, w kinie; wcale się nie bałem – Emilcia była w kulisie) albo Chińczyka „co patyczkami ryż jadł”!* Utalentowany chłopiec zaliczył także udany debiut radiowy.

Grudziński chętnie wspomina nianię, która była właściwie członkiem rodziny. Nie tylko otaczała chłopca opieką i miłością, kibicowała jego aktorskim popisom, ale także ujawniła mu sporo kulinarnych tajemnic, zarażając swego wychowanka upodobaniem do gotowania i pieczenia⁴. Wprowadziła też w świat magicznych ziół⁵.

³ Tomira Grudzińska projektowała kostiumy dla Opery Śląskiej, a dorabiała sobie jako modystka, robiąc kapelusze, na które był spory popyt, dzięki temu utrzymywała całą rodzinę. – *Mama nas ubierała, szyla – mnie bardzo długo „obszywała”, nawet buty potrafiła zrobić* – wspomina syn, który jako dorosły mężczyzna incydentalnie zajmował się też modelingiem. Mama Michała miała zręczne ręce i była – po wielkopolsku – zaradna. – Gdy się zepsuł kontakt, ojciec mówił: *Mireczko, trzeba zawołać człowieka do kontaktu. Mama sama zakasywała rękawy i naprawiała kontakt. Upodobanie do majsterkowania też mam po niej...*

⁴ – Emilcia była Ślązaczka, więc jej kuchnia była trochę ciężka. Ale uwielbiałem jej kołaczki z drożdżowego ciasta. Zawsze jej asystowałem przy świątecznych wypiekach. Emilcia kochana nauczyła mnie piec. Wołała: – Misio, chodź, pieczemy ciasto! Tak nauczyłem się robić rogaliki z ciasta półfrancuskiego z nadzieniem z powideł śliwkowych oraz rozplywający się w ustach sernik wiedeński.

⁵ – W swojej rodzinnej wsi Marusze (niedaleko Wodzisławia) uczyła mnie zbierać zioła na łące – rumianek, miętę i inne, a także liście lipy. Suszyliśmy je i robiliśmy mieszanki do naparów. Zawsze lubiłem ziołowe herbaty. Może dzięki temu jestem taki zdrowy? – mówił Michał Grudziński kilkanaście lat temu, a jego opowieść to znów zbiór popisowych scenek i przepisów, które uwieczniłam, ilustrując zdjęciami w książce „...znani poznaniacy gotują”.

Czarodziejski świat kuchni, który stworzyła dla Misia niania (a aktor wykreował wiele lat później w telewizyjnych „*Recepturach staropolskich*”) prowokuje do literackich skojarzeń: z *Czarodziejską Górą* Tomasza Manna albo jeszcze bardziej z – nawiązującą do tej epopei – najnowszą książką polskiej noblistki, Olgi Tokarczuk pod tytułem *Empuzjon*. Jednak nie dlatego, że ten „horror przyrodoleczniczy” traktuje o „*miejscu zamieszkałym przez czarownice, czyli empuzy*” (z mitologii greckiej – żeńskie zjawy, parające się m.in. warzeniem tajemniczych wywarów z ziół), ale z powodu znalezionej tam cytatu, który może pomóc w zrozumieniu tworzenia się aktorskiej osobowości Michała Grudzińskiego. Otóż, doktor Semperweiß w kulminacyjnym momencie powieści Tokarczuk stwierdza: – *Kształtuje nas (...) to, co słabe i nieakceptowalne. Bowiem: ...nieustanne kompensowanie słabości rządzi całym naszym życiem. Demostenes miał wadę wymowy i właśnie dlatego stał się największym mówcą wszech czasów. Nie mi o to, ale właśnie dla tego*⁶.

Grudziński, jak Demostenes, słabość zamienił w siłę, która stała się napędem również jego życia. W rozmowie dla popołudniówki „*Express Poznański*” w 1995 roku (z okazji jubileuszu 25-lecia na scenie), mówiąc o *aktorstwie jako swoim sposobie na życie*, przyznał po raz pierwszy: – *Ja się... zacinam, zawsze się zaciąłem... Ale gdy mówiłem sobie, że teraz jestem kimś innym, gram, to zaraz ta moja ułomność ustępowała. Tak tworzyła się moja osobowość – w zmaganiu się z samym sobą, z tą moją wadą.*

Kiedy to „*zacinanie*” się zaczęło? – dokładnie nie pamięta. W każdym razie dość wcześnie. Nie pomogła akceptacja rodziny i Emilka w kulisach. Koledzy się śmiali, dokuczali – w szkole, potem w wojsku... Wojsko lat 60. XX wieku, z destrukcyjną „*falą*”, było traumatycznym przeżyciem. Michał Grudziński, pomimo swojej wrażliwości – przetrwał... i jest z tego dumny; znów pomogła ucieczka w wyobraźnię i teatr. Wojsko stało się też „*poligonem*” obserwacji przyszelego aktora.

Scena II – „*Felerek*” i mistrz

Aktor tłumaczy, że nie „*jąkał się*”, ale raczej „*zaciął*”; zwłaszcza przy spółgłoskach, jak „*g*” czy „*p*”. I jak tu się przedstawić: *G-G-Grudziński*? W szczególności w sytuacjach stresujących. Na przykład takich jak egzamin do szkoły aktorskiej, a konkretnie – do Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej (PWST) w Warszawie (tym bardziej, że zdawał warunkowo, bez matury).

Jednak adept Grudziński porwał komisję egzaminacyjną swoją interpretacją wierszy Gałczyńskiego oraz opowiadania Dąbrowskiej („*Drzewa na wiosnę*”

⁶ Cytaty ze str. 334-355

– *fajne na emocje* – komentuje po latach), a nawet... wywołał pożar! To było jedno z zadań aktorskich, które wykonał z pełnym zaangażowaniem, wręcz brawurowo (asystent Andrzej Seweryn musiał po nim... posprzątać).

– *Tylko Jan Świdorski zauważył, że się zacinam. Wziął mnie na bok i powiedział: „Mamy felerek, co? Ale maskuje go pan z wdziękiem”. Od tej pory... zakochałem się! Świdorski stał się moim mistrzem i najwspanialszym nauczycielem!* Michał Grudziński dostał się na wymarzone studia (przed początkiem roku akademickiego zaliczając eksternistycznie egzamin maturalny). Z powodu uwielbienia i „zapatrzenia” się w mistrza (do tego stopnia, że bezwiednie naśladował jego gesty), koledzy nazywali Grudzińskiego „Świdorkiem”. – *Dużo się nauczyłem od mojego mistrza: np. dawnej sztuki charakteryzacji czy ogrywania rekwizytu.*

Jako aktor profesjonalny zadebiutował na początku grudnia 1969 roku rolą Leonida Andriejewicza Gajewa w *Wiśniowym sadzie* (Antona Czechowa, w reżyserii Zdzisława Tobiasza), chociaż oficjalnie swoją pracę zawodową liczy od 1970. W tym to roku – w PWST w Warszawie – zagrał ojca narzeczonej w *Krwawych godach* (Federico García Lorca), Rogera z Czarnolesia w *Nocy tysięcznej drugiej* (Cypriana Kamila) Norwida oraz Reżysera w *Oku Jonasza Kofy* (rzeczywistym reżyserem był Aleksander Bardini; dwa pierwsze przedstawienia reżyserowały panie: Zofia Małynicz i Rena Tomaszewska).

Po dyplomie – za namową swojego mistrza i mentora, Jana Świdorskiego, Michał Grudziński zdecydował się skierować swoje kroki do Poznania.

Scena III – Nowy, czyli... z Warszawy do Poznania

W stolicy Wielkopolski debiutował w Teatrze Nowym (który wtedy był filią Teatru Polskiego; właściwie oba teatry stanowiły jedną instytucję) rolą Sekretarza w *Ptaku* Jerzego Szaniawskiego 10 października 1970 roku. W grudniu miał kolejną premierę – spektakl *Stara kobieta wysiaduje* Tadeusza Różewicza, gdzie grał Młodzieńca. Początek 1971 roku i – tym razem w Teatrze Polskim – kolejna postać: Stach w *Cudzie mniemanym, czyli Krakowiakach i Góralach* (Wojciecha Bogusławskiego i Jana Stefaniego).

„Nowy” aktor przez rok pracował pod szyldem Teatru Polskiego, występując w pięciu premierach, między innymi w *Kordianie* Słowackiego i *Szkole* żon Moliéra (tutaj w podwójnej roli: jako aktor oraz asystent reżysera, Henryka Baranowskiego-Cordiera). Zdążył też zagrać w dwóch filmach Andrzeja Żuławskiego: w 1971 roku w *Trzeciej części nocy* Grudziński wykreował postać „karmiciela wszy” Mariana, a rok później – u tego samego reżysera – Ezechiela w *Diable*. Niezły początek kariery filmowej, ale...

Film poszedł na dobre w odstawkę, gdy w 1973 roku w poznańskim Teatrze Nowym nastąpiła Izabela Cywińska (reżyserkę sprowadzono wtedy z Kalisza). To jej hasło „robienia teatru” w Poznaniu zadziało tak, że konsekwentnie rezygnował z innych propozycji. Oddanie Grudzińskiego tej idei procentowało – właściwie nie było premiery bez jego udziału. Widać to już po „mocnym wejściu” Cywińskiej do Nowego, która swój „dyrektoriat” rozpoczęła od wprowadzenia trzech tytułów, dzień po dniu: 20 grudnia 1973 roku był to dramat *A jak królem, a jak katem będziesz* Tadeusza Nowaka (reż. Janusz Nyczak), 21 grudnia pokazała w swojej reżyserii *Gigantów z gór* Luigi Pirandello, a dzień później – *Śmierć Taretkina* (ten spektakl Cywińskiej, jeszcze jako produkcja kaliska, odbił się szerokim echem w kraju); w każdym z nich grał Grudziński, kolejno: Mojżesza, Hrabiego i Wierzyciela.

W latach 70. XX wieku Grudziński miał po 3-4 premiery rocznie, sztuki różnych autorów (m.in. Brecht, Majakowski, Mrożek, Słowacki i Szekspir), przygotowane przez różnych reżyserów (oprócz wyżej wymienionych również: Adam Hanuszkiewicz, Conrad Drzewiecki, Janusz Rzeszewski oraz Janusz Wiśniewski), zdobywał laury (np. za rolę Barona w spektaklu „*Na dnie*” Gorkiego czy za Bałandaszka w spektaklu „*Oni*” Witkacego). W burzliwe lata osiemnastego Teatr Nowy stawał się sceną dwojga dominujących reżyserów: Izabeli Cywińskiej i Janusza Wiśniewskiego; dla niej często była to trybuna polityczna (reżyserka została internowana podczas stanu wojennego – m.in. za spektakl „*Oskarżony: Czerwiec '56*”), on swoimi apokaliptycznymi wizjami („*Koniec Europy*”, „*Panopticum...*”) zapewniał zespołowi wyjazdy zagraniczne i nagrody. Aktorzy byli pomiędzy nimi albo z nimi, ale coraz bardziej osobno. Wkrótce mityczny już zespół Nowego został rozbity – część aktorów odeszła wraz z Wiśniewskim do Warszawy. Do stolicy, w pamiętnym 1989 roku, na ministerialne stanowisko przeniosła się też Izabella Cywińska. A Michał Grudziński? Pozostał w Poznaniu.

Scena IV – Teatr Grudzińskiego

– *Może to źle, że związałem się z tym jednym teatrem? To efekt mojej nieśmiałości, skromności (to brzmi podejrzanie?) czy też braku wiary we własne siły* – mówił ćwierć wieku temu. Ale wkrótce dostrzegł pozytywną stronę wierności Poznaniowi: – *Tutaj nie muszę się nikomu przedstawiać; wiedzą, kim jestem* – podkreśla Grudziński.

To, że stał się ulubieńcem publiczności, było kwestią czasu. Przyczyniła się do tego setka ról teatralnych (do 2021 roku, czyli do „*Czerwonych nosów*” – po raz drugi w artystycznym dorobku Grudzińskiego – w Encyklopedii Teatru doliczono się ich dokładnie 108), wśród których najczęściej wymieniane są –

oprócz wspomnianych wcześniej Bałandaszka i Barona – także: Tartuffe w *Świętoszku* Moliera, Rotmistrz w *Damach i huzarach* Fredry, Herzl w *Mein Kampf* Taboriego, Szasza w *Antygonie* w *Nowym Jorku* Głowackiego, Sorin w *Czajce* i Trylecki w *Płatonowie* Czechowa, Eugeniusz w *Tangu* Mrożka, a także Fortynbras w *Hamlecie* Shakespeare'a, Król w *Król umiera, czyli Ceremonie lonesco* czy Cesarz w *Androklesie i lwie* Shawa...

Współpracę z poznańską telewizją Michał Grudziński rozpoczął również od spektakli teatralnych, niemal równocześnie z początkiem pracy w Teatrze Nowym, a więc zaraz po studiach.

– *Debiutowałem w spektaklu dla dzieci „na żywo”, co było dla mnie niesamowitym przeżyciem* – wspomina (prawdopodobnie adaptację przedstawienia „*List z tamtego świata*” Kornela Makuszyńskiego – aktor nie ma pewności). – *Fakt, że spektaklu nie można przerwać, wywierał na mnie niesamowitą presję. Stres sprawił, że zapomniałem tekstu. Na wszelki wypadek kartki scenariusza miałem pochowane w różnych miejscach, m.in. w szufladzie biurka. Jednak aby tam zajrzeć i przypomnieć sobie kwestię, musiałem zmienić wcześniej ustaloną sytuację. Na szczęście kamerzysta wykazał się refleksem i podążył z kamerą za mną. Widz na pewno się nie zorientował.* (Tę metodę „podpowiedzi” aktor stosował też w innych sytuacjach i wkrótce z tego również był znany; tłumaczy się głuchotą, której nabawił się w wojsku – z tego powodu nie mógł korzystać z podpowiedzi suflera).

Od tej pory Michał Grudziński był częstym gościem w studiu przy ul. Głogowskiej, gdzie realizowano większość spektakli. – *Za dyrekcji Izabeli Cywińskiej w Teatrze Nowym przynajmniej raz w sezonie poznańska telewizja rejestrowała nasze przedstawienia.* Aktorowi zapadły w pamięć telewizyjne realizacje *Onych* Stanisława Ignacego Witkiewicza oraz *Trismusa* Tadeusza Różewicza w reżyserii Ryszarda Bugajskiego. Często występował też w spektaklach telewizyjnych Andrzeja Maleszki dla młodzieży („*Wielkoludy*” itd.).

Nieco innym doświadczeniem było *Wesołe miasteczko* (2004) w reżyserii Sławomira Fabickiego, również dlatego, że poznańska ekipa realizowała to plenerowe widowisko (w Obrzycku) dla Teatru Telewizji po długiej przerwie; oczywiście, z udziałem aktorów z Teatru Nowego, w tym z Michałem Grudzińskim.

Scena V – Metamorfozy

O telewizyjnych doświadczeniach Grudziński mówi: – *Mam bardzo plastyczne oblicze i żywą mimikę, więc w telewizji muszę... trzymać twarz!* Jednak twórcy chętnie wykorzystali to *plastyczne oblicze* i zdolność Grudzińskiego do metamorfozy w telewizyjnej rozrywce. Przykładem mogą służyć programy Stefana Mroczkowskiego, który zaprosił aktora do współpracy począwszy od swo-

jego „*Alfabetu rozrywki*” po „*Kanał 5*” (tutaj w jednym z teledysków – Grudziński wcielał się na przykład w... „klasyków”: od Marksa, przez Lenina, po Stalina). Michał Grudziński występował także w kabarecie Tey i pierwszych realizacjach telewizyjnych Krzysztofa Jaślara z Zenonem Laskowikiem. Jaślar jest również autorem *Paranonii*, w której Grudziński też brał udział, tym razem w Scenie na Piętrze (1983), a wiele lat później, bo w 2006 roku, stworzył *Benefis* aktora, retransmitowany przez TVP z poznańskiego Teatru Nowego.

Popularności przysporzyła aktorowi częsta obecność na estradzie i w kabaretach na żywo, gdzie znowu prezentował swoje różne wcielenia. Często wybierał postać poznańskiego Gwiazdora: – *Przebieram się i robię kino, dla własnej frajdy. Jednocześnie obserwuję i podglądam ludzi jako Mikołaj, oczywiście – Święty!* W sylwestra czy karnawał przyjmował role wodzireja lub majordomusa balu. W latach 90. XX wieku chętnie przeobrażał się w charakterystyczną i przebojową Babę Jagę, *żeby zrobiła trochę zamieszania*; dzisiejsi trzydziestolatkowie zapamiętali aktora właśnie pod taką postacią, a on tłumaczył: – *Doklejonny nos czy szpiczaste uszy muszą coś mówić o postaci, żeby charakterystyka nie wydała się sztuczna.* Tego też nauczył mnie mój mistrz Świderski. W ogóle – Grudziński preferuje postaci charakterystyczne i utrzymuje, że nigdy nie zależało mu na rolach amantów. Jest też znany ze swoich „szlagwortów”, jak „*no i bajo bongo*” na zakończenie rozmowy (ze skruczą przyznaje po latach, że go nadużywa).

Przez kilkanaście lat Grudziński występował „po sąsiedzku” na Wildzie (tam wtedy mieszkał) w *Axi Klubie* Iwony Józwiak. – *Siła komiczna popularnego „Misia” znów znajduje tu („Sprośności według Fredry”) swoje potwierdzenie. Wystarczy, że przewróci oczami lub pomruczy pod nosem, a widzowie pękają ze śmiechu* – recenzowały gazety. Właściwie na przełomie XX i XXI nie było w Poznaniu i okolicach dobrej imprezy, na której nie byłoby Grudzińskiego. Indagowany przez prasę, do „grzechów komercji” się nie przyznawał; stwierdzał tylko, że „*z teatru człowiek nie wyżyje, dlatego imam się estrady. I jestem dumny, że sobie radzę*”. Dodaje także, że „*estrada otwiera*” i jemu osobiście „*bardzo pomogła w pracy teatralnej – tylko trzeba mądrze to wykorzystać*”. Grudziński wykorzystał i... stał się popularnym (choć twierdzi, że o to nie zabiegał), „naszym” poznańskim Michałem, dla niektórych nawet „Misiem” Grudzińskim.

Trzecie tysiąclecie przyniosło mu też popularność ogólnopolską. Przyczyniły się do tego seriale, w których wtedy zaczął występować: m.in. „*Na dobre i na złe*”, „*Świat według Kiepskich*” czy „*Rodzinka.pl*”. Serialowa rozpoznawalność zaprocentowała coraz częstszymi propozycjami filmowymi czy... reklamowymi. Twarz Michała Grudzińskiego stała się cenna.

AKT III

Scena I – *Jestem KLAUNEM!* Smutnym klaunem...

Publiczność kocha Michała Grudzińskiego najbardziej za role komediowe. – *Mam łatwość komediowania. Aktorstwo jest dla mnie najprostszą formą klaunady. My aktorzy jesteśmy klaunami. Niektórzy nie chcą się do tego przyznać, ale ja się przyznaję – jestem klaunem!* – te słowa Grudziński często powtarza.

Przez lata „uprawiania” klaunady Grudziński stworzył (jak podkreśla – intuicyjnie) jej „filozofię”. – *Klaun to postać tragiczna. Bawi ludzi, a w środku jest smutny. Tak jak ja. Uwielbiam bawić ludzi, ale też chcę ich skłonić do refleksji...*

Mam taką scenkę – zaczynam od chichotu, doprowadzam śmiech do crescendo, nagle urywam i... cisza. To robi wrażenie.

Tę niezwykłą zdolność Grudzińskiego opisał Sergiusz Sterna-Wachowiak, jeden z kierowników literackich Teatru Nowego, w jubileuszowym wydawnictwie: *„tragiczny komizm człowieka w jego świecie mają w Grudzińskim swojego aktora”*. Nazywa go „aktorem jednoczesnym”, to znaczy takim, w którym spotykają się dwa światy: tragiczny i komediowy, „*jak gdyby możliwe było spotkanie w jednej artystycznej osobowości, dajmy na to Lawrence’a Oliviera z Charliem Chaplinem*” (tego drugiego Grudziński uwielbia – ogląda jego filmy, czytał biografię, podobnie jak biografie innych wybitnych „klaunów”).

Sterna-Wachowiak stwierdza także, że Grudziński „*sam jest teatrem*”. W tym teatrze aktor zdaje się dawać pierwszeństwo dramatowi: – *Role dramatyczne przynoszą mi większą satysfakcję* – stwierdził w jednym z wywiadów. Grudziński dał się poznać z poważnej strony w teatrze, ale również „*znakomicie interpretując wiersze*” (sam pisał poezję w młodości: – *To były bardzo smutne wiersze* – przyznaje) – na przykład z tomiku Zbigniewa Herberta pt. „*Epilog Burzy*”; albo z poetyckiej „*Drogi krzyżowej*” Wojciecha Bąka. Druga ze wspomnianych interpretacji, w postaci monodramu „*Moja wina*”, została uwieczniona na płycie – to pokłosie kilkuletniej współpracy Michała Grudzińskiego z redaktorką Małgorzatą Jańczak w Radiu EMAUS. Ksiądz Maciej Kubiak tak ją zrecenzował: „*Kreacja, jaką stworzył Michał Grudziński, jest niepowtarzalna. Odbiorca do końca nie będzie miał pewności, kto przechodzi tę Drogę Krzyżową; Wojciech Bąk, Michał Grudziński, autorzy słuchowiska, a może my wszyscy?*”

Scena II – *Gwiazda dobroczynności*

Ciągle mało znaną sferą jest działalność charytatywna Grudzińskiego, chociaż kilka lat temu przyznano mu tytuł „Gwiazdy dobroczynności”. Nie chwali się, po prostu działa, wykorzystując do tego celu swoją profesję – dajmy na to występując dla niewidomych dzieci w Owińskach.

– *Umiejętność dostrzegania drugiego człowieka wyniosłem z domu. Jestem czuły na ludzkie nieszczęście. Rosłem w atmosferze uduchowienia – zawsze chciałem wierzyć i wierzę w człowieka. Szukam dobra... Ten świat jest okrutny, a ja chciałbym wzbudzić trochę dobra i uśmiechu...* – mówi Grudziński i jak zwykle nawiązuje do aktorstwa: – *Również grając tak zwane „czarne charaktery”, staram się ich bronić, zrozumieć. Człowiek nie rodzi się zły, ale staje się taki przez środowisko, w którym się obraca i wiele innych okoliczności. W każdym poszukuję człowieczeństwa. Jednego tylko nie potrafię zrozumieć – wojny i ludzi, którzy ją wywołują...*

To „humanitarne” aktorstwo jest „kluczem” Michała Grudzińskiego do kultury: – *Twórcą, artystą się bywa. Wydaje mi się, że kulturę kształtuję poprzez sposób reagowania na drugiego człowieka, tworzę poprzez budowanie postaci – oddaję jej swoją osobowość, odwołuję się do swojego rzemiosła oraz intuicyjnie wyposażam w różne wartości, by widz tę postać właściwie odczytał oraz wyciągnął wnioski.*

Natomiast Sergiusz Sterna-Wachowiak twierdzi, że Grudziński „Szuka prawdy bardziej niż dobra i piękna”. I ponownie go charakteryzuje, tym razem jako aktora „pomiędzy”: *pomiędzy autokreacją „ja” a „my” aktorskiego ansamblu, powszednią rzeczywistością a tym, co niewyraźne, metafizyczne; wreszcie – pomiędzy śmiesznością a grozą, ludzką słabością, między naiwnością a mądrą ironią.*

Scena III – Mistrz

Po ponad pięćdziesięciu latach pracy dawny Świderek sam stał się mistrzem – zawsze gotowy wesprzeć młodszych kolegów, którzy często tak się do niego zwracają, uznany przez krytykę (przez półwiecze nie miał złej recenzji), doceniony przez środowisko, nagradzany przez różne gremia...

Otrzymał najwyższe odznaczenie w kulturze – Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”, który nadawany jest osobom „szczególnie wyróżniającym się w dziedzinie twórczości artystycznej i działalności kulturalnej” – w 2006 roku srebrny, a w 2020 Ministerstwo Kultury przynało mu Złoty Medal. Ten medal na wstędzie został wręczony podczas (opóźnionych o 2 lata przez pandemię koronawirusa) obchodów jubileuszowych aktora – 15 maja 2022 roku.

Izabella Cywińska napisała przy tej okazji do Michała Grudzińskiego: *Nie byłoby Teatru Nowego (tego „Nowego”) bez Ciebie. JESTEŚ JEGO WIELKIM BUDOWNICZYM. Jesteś, Mistrzu, zachłanny na scenie, troszczysz się o kształt spektaklu, chętnie dzielisz się z młodzieżą swoim kunsztem i kochasz teatr...*

A Piotr Kruszczyński dodał: *Jego życie jest sceną, a scena – życiem.*

Michał Grudziński zdaje się to potwierdzać wyborem spektaklu na jubileusz. Wybrał *Wiśniowy sad*, od którego zaczynał karierę i zwieńczył ją *Wiśniowym sadem* w reżyserii swojej ukochanej dyrektorki, Izabelli Cywińskiej. Kreuje w nim rolę służącego Firs, nawet w epizodzie pokazując mistrzostwo. Jednak jubileuszowy Firs był inny niż ten premierowy, z 2013 roku; inny, niż w zamyśle reżyserki, a więc „*bardziej komediowy, istniejący w kontrze do iluzji i głupstw*”. Firs Grudzińskiego AD 2022 był dojrzały i bardziej refleksyjny; czyli taki, jak Grudziński obecnie, który (znów zdaniem Sterni-Wachowiaka) „*Ma przeszłość, lecz ma też przyszłość*”; a także łączy w sobie „*niepoprawne dziecko i wszytkowiedzącego starca*”.

Na koniec spektaklu osamotniony Firs umiera. A Grudziński prywatnie „*najbardziej się obawia... że nie umrze na scenie*”. Bo 78-letni aktor coraz częściej zamyśla się – jak Hamlet, trzymając w dłoni czaszkę błazna Yoricka – nad ulotnością życia. Co po nim pozostanie?

– *Tadeusz Łomnicki „na chwilę” zawitał do Teatru Nowego w Poznaniu, tu umarł i teatr nosi teraz jego imię, Krysia Feldman ma swój Zautek, a ja?... Żartował, że jeśli nie tabliczka na garderobie, to może chociaż na toalecie? (Niestety, żart potraktowano serio).*

– *A może – tak jak całe życie – byłbym klaunem? Takim klaunem ze spiżu, który – z uchylonym melonikiem – wita widzów, wchodzących do mojego ukochanego teatru, Teatru Nowego?*

Pomysł aktora zostawiamy pod rozważę przyszłym pokoleniom. I... cieszymy się, że mamy Michała Grudzińskiego u siebie, w Poznaniu!

Bibliografia

Pozycje zwarte:

1. DZIEWCZYNA z Kamienia / Izabella Cywińska. – Warszawa : Agora, 2015. – 454 s.
2. EMPUZZON / Olga Tokarczuk. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2022. – 391 s.
3. KRONIKA Miasta Poznania : Telewizja. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie, 2007, nr 1
4. MICHAŁ Grudziński : 50 lat na scenie. Poznań : Teatr Nowy w Poznaniu : od 100 lat w Poznaniu – Instytucja Kultury Samorządu Województwa Wielkopolskiego, 2020/2022
5. MOJA wina / Wojciech Bąk ; [adaptacja Małgorzata Jańczak] czyta – Michał Grudziński ; wstęp – ks. Maciej Kubiak, redakcja Danuta Bartosz. –

Poznań : Fundacja Literacka „Jak podanie ręki” Radio Emaus, 2018. – [płyta CD] + 19 s.

6. NA cztery fajerki, czyli znani poznaniacy gotują. Poznań : Wydawnictwo KWARTET, 2005. – 153 s. (M. Grudziński s. 38-39)

Artykuły:

1. CHODŹCIE „na Grudzińskiego”! „Misio” 25 lat na scenie / Małgorzata Derwich. W: *Express Poznański*. – 1995 (13 III), s. 4
2. HUMORYSTYCZNIE i lirycznie z „Misiem”! / Małgorzata Derwich. W: *Express Poznański*. – 1995 (2 X)
3. JESTEM klaunem / Michał Grudziński ; rozmawiała Małgorzata Derwich. W: *Głos Wielkopolski*. – 2003, nr 110, s. X
4. MICHAŁ Grudziński: – Jestem klaunem! 25 lat na scenie Teatru Nowego! / Michał Grudziński ; rozmawiała Małgorzata Derwich. W: *Express Poznański*. – 1995, nr 45, s. 5
5. NA DOBRE z Grudzińskim / Małgorzata Derwich. W: *Głos Wielkopolski*. – 2004 (12/13 VI), s. VIII
6. NIECH żyje bał! / Małgorzata Derwich. W: *Tygodnik nr 1*. – 2006, nr 1, s. 1
7. NO i bajo bongo / Grzegorz Dembiński. W: *IKS*. – 2022, nr 5, s. 48-49
8. POWRÓT ojca / Małgorzata Derwich. W: *Głos Wielkopolski*. – 2004, nr 219, s. 7
9. SPROŚNOŚCI według Fredry / Małgorzata Derwich. W: *Express Poznański*. – 2002, nr 15, s. 16
10. [TEATR miasteczko] ZAMKNIĘTE miasteczko : Teatr Telewizji w Obrzycku / Małgorzata Derwich. W: *Głos Wielkopolski*. – 2004, nr 225, s. [1], 3
11. TELEWIZJA POZNAŃ. Szkice do portretu : Michał Grudziński / Małgorzata Derwich. W: *Kronika Miasta Poznania : Telewizja*. – 2007, nr 1, s. 434-480 [479-480]
12. [TREMĘ mam do dzisiaj] MICHAŁ Grudziński: 52-lata walki na jednej scenie / Michał Grudziński ; rozmawiał Maciej Szymkowiak. W: *Głos Wielkopolski*. – 2022, nr 110, s. [1], 16-17
13. WIECZÓR poezji Z. Herberta / DER. W: *Express Poznański*. – 2001, nr 74
14. WIECZÓR z Michałem Grudzińskim / der. W: *Express Poznański*. – 1995 (29 IX).
15. ZA GRZECHY komercji / Michał Podemski. W: *Głos Wielkopolski*. – 2004, nr 208, s. VIII

16. ŻYĆ albo umrzeć / Jacek Cieślak. W: Rzeczpospolita. – 2022, nr 184, s. A7

Netografia:

<https://gniezno.naszemiasto.pl/niezwykle-dzieje-folwarku-w-lubochni-c>
HYPERLINK „<https://gniezno.naszemiasto.pl/niezwykle-dzieje-folwarku-w-lubochni-co-go-laczy-z-rodzina/ar/c1-7940023>”o-go-laczy-z-rodzina/ar/c1-7940023

<https://e-teatr.pl/michal-grudzinski-tyle-lat-bylem-wiorny-tej-scenie-chcialbym-na-niej-umrzec-25427>

<https://teatr-pismo.pl/4560-aktorstwo-to-pewnego-rodzaju-klaunada/>

<https://encyklopediateatru.pl/artykuly/234174/tworca-czy-odtworca> HYPERLINK „<https://encyklopediateatru.pl/artykuly/234174/tworca-czy-odtworca>”ru.pl/artykuly/234174/tworca-czy-odtworca

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Grzyma%C5%82a_\(herb_szlachecki\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Grzyma%C5%82a_(herb_szlachecki))
HYPERLINK „[https://pl.wikipedia.org/wiki/Grzyma%C5%82a_\(herb_szlachecki\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Grzyma%C5%82a_(herb_szlachecki))”)

<https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/p-Empuzjon-p;22095.html>

<https://teatrnowy.pl/zespol-artystyczny/michal-grudzinski/> HYPERLINK „<https://teatrnowy.pl/zespol-artystyczny/michal-grudzinski/>”inski/

<https://teatrnowy.pl/zespol-artystyczny/michal-grudzinski/>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Micha%C5%82_Grudzi%C5%84ski HYPERLINK „https://pl.wikipedia.org/wiki/Micha%C5%82_Grudzi%C5%84ski”

<https://encyklopediateatru.pl/osoby/907/michal-grudzinski>

Anna Wawrzyniak
Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

SZKOŁY ALTERNATYWNE: INNE, CZYLI JAKIE?

Ławki ustawione w rzędach przodem do tablicy; 45-minutowe lekcje przebiegające według ustalonego schematu; nauczyciel, który zawsze jest „do tyłu” z materiałem – któż nie zna takiego obrazu edukacji w szkole z charakterystycznym modelem trzech „z”: zakuć, zdać i zapomnieć. Oczywiście tradycyjna szkoła próbuje się zmienić, stać się bardziej przyjazna i otwarta na potrzeby dzieci i rodziców, to jednak tzw. „model pruski” z ocenami, rankingami nadal jest obowiązujący. Pytanie, jak ma wyglądać szkoła w Polsce – czy tak duże zorientowanie na testy, sprawdziany, uczenie się dla ocen idzie w parze z wszechstronnym rozwojem ucznia, nie tylko intelektualnym, ale i emocjonalno-społecznym? Rodzice stają się coraz bardziej świadomi nieporadności systemu edukacji, niedostosowania do zmieniającego się świata. Wybierając szkołę dla swoich dzieci, nie kierują się już wyłącznie odległością od domu i ofertą edukacyjną placówki (odpowiednie miejsce w rankingach, duża liczba godzin języków obcych, zajęcia dodatkowe). Biorą pod uwagę atmosferę szkoły, podejście pedagogiczne, szacunek do ucznia, harmonijny rozwój i wrażliwość na jego potrzeby. Jednym słowem szukają placówki zorganizowanej według odmiennych projektów edukacyjnych, która stanowiłaby alternatywę wobec koncepcji realizowanych w szkole tradycyjnej.

Warto zaznaczyć, że podejście alternatywne do przewodniego systemu edukacji nie jest niczym nowym. Ciekawe eksperymenty pedagogiczne, nowe koncepcje zrodziły się już w XIX i na początku XX wieku. Konieczność oparcia edukacji na wewnętrznej motywacji do nauki, z programem dostosowanym do indywidualnych potrzeb uczniów, dla której istotne są takie wartości jak wolność, szacunek, odpowiedzialność, podkreślało przez lata wielu pedagogów, filozofów i naukowców: Maria Montessori, Helen Parkhurst, Albert Einstein, Rudolf Steiner, a współcześnie – Jesper Juul, John Holt, Peter Hartkamp, Howard Gaardner czy Dorota Klus-Stańska.

W Polsce prekursorem edukacji alternatywnej był Janusz Korczak, który na początku XX w. założył Dom Sierot. Swoją koncepcję pedagogiki opierał na partnerstwie między dzieckiem a wychowawcą, uznaniu podstawowych praw najmłodszych, a także traktowaniu ich na równi z dorosłymi. Następnym ważnym momentem wpływającym na rozwój szkół alternatywnych był rok 1989, gdy Naczelny Sąd Administracyjny ustalił prawo dziecka do korzystania ze szkolnictwa niepublicznego. Obecnie dużym zainteresowaniem cieszą się szkoły wal-

dorfskie, według koncepcji Marii Montessori, szkoły demokratyczne, powoli kielkujące szkoły leśne. Coraz więcej rodziców decyduje się uczyć dzieci samodzielnie, zastępując tradycyjną szkołę edukacją domową. Zwłaszcza czas pandemii, zamknięcie szkół i nauka zdalna wpłynęły na zmianę poglądu na temat edukacji szkolnej. Dla wielu rodziców była to okazja do przyjrzenia się, jak i czego uczą się ich dzieci oraz jak faktycznie wygląda program i system edukacji. Nie zawsze było to pozytywne doświadczenie...

Oczywiście modele edukacji alternatywnej pod pewnymi względami różnią się od siebie, ale to co je łączy, to zwrócenie uwagi na całościowy rozwój dzieci (również emocjonalny i społeczny), skupienie się na współpracy, dialogu i wolności w szkole oraz zachowanie proporcji między dążeniem do osiągnięcia celów dydaktycznych i wychowawczych.

Jakie cechy mają najbardziej popularne alternatywne metody nauczania? Poniżej krótka charakterystyka.

Szkoły waldorfskie

Nazwa „waldorfska” pochodzi od pierwszej szkoły dla dzieci robotników „Freie Waldorfschule” (Wolna Szkoła Waldorfska), założonej w 1919 r. przy fabryce cygar „Waldorf-Astoria” w Stuttgarcie. W Polsce można spotkać dwie nazwy: szkoła waldorfska, szkoła steinerowska. Koncepcję szkoły stworzył filozof Rudolf Steiner, który za jej podstawę przyjął wychowanie dziecka w duchu wolności i w zgodzie z naturą. Dla pedagogów waldorfskich rozwój intelektualny uczniów jest tak samo istotny jak rozwój emocjonalny i artystyczny. Celem nauczania jest przede wszystkim wspieranie wszechstronnego rozwoju dziecka, rozumianego jako rozwój trzech sfer: myślenia, uczuć i woli. Ważniejsze od przekazywania wiedzy w formie podręcznikowej jest podążanie za potrzebami i możliwościami ucznia na danym etapie rozwoju. Istotne jest pobudzanie ciekawości, kreatywności i wyobraźni dzieci, dlatego dużą wagę przywiązuje się do różnych aktywności artystycznych (malowanie, rysowanie, śpiewanie, gra na instrumentach, taniec) oraz prac ręcznych (praca z drewnem, uprawianie ogrodu). Nauczanie, zamiast na ocenach, skupia się na wypracowaniu w uczniach umiejętności planowania i organizowania pracy, wytrwałości w działaniu, współpracy z innymi ludźmi, obserwacji, wystąpień publicznych, wyciągania wniosków i koncentracji uwagi. Szkoły te charakteryzuje brak ocen (nacisk jest na rozwój motywacji wewnętrznej) i brak podręczników (nauczyciele sami przygotowują pomoce dydaktyczne, dostosowując je do indywidualnych potrzeb uczniów). Materiał omawiany jest w systemie bloków/epok. Uczniowie zajmują się jednym przedmiotem przez 2-4 tygodnie, po czym przechodzą do następnego.

Szkoły opierające się na założeniach modelu Marii Montessori

Nurt ten został stworzony przez włoską lekarkę i pedagogkę Marię Montessori na początku XX wieku. Hasłem przewodnim jej metody jest zdanie: „Pomóż mi zrobić to samodzielnie”. Podstawowym założeniem jest przekonanie, że dzieci w naturalny sposób dążą do rozwoju. Według Marii Montessori dzieci najefektywniej i najbardziej naturalnie uczą się w szkołach w atmosferze wolności i swobody, w otoczeniu odpowiednio uporządkowanym (ważna jest aranżacja przestrzeni), z łatwym dostępem do pomocy dydaktycznych (przedmioty w zasięgu ręki i wzroku). Duży nacisk kładzie się na samodzielność dziecka. Dzieci wybierają rodzaj, miejsce, czas i formę zajęć, realizują swoje zainteresowania i pasje przy wsparciu opiekuna. Nauczyciel przede wszystkim przygląda się postępom uczniów, odpowiada na pytania, bardziej udziela wskazówek bądź inspiracji do znalezienia rozwiązania danej kwestii, niż daje gotowe odpowiedzi. Rozbudza ciekawość poznawczą i życzliwie odnosi się do potrzeb i emocji uczniów. W szkole nie ma podziału na grupy wiekowe i klasycznego podziału na lekcje. Nauka opiera się na pięciu ścieżkach tematycznych: Stworzeniu Wszechświata, Historii Życia na Ziemi, Historii Człowieka, Historii Pisma, Historii Liczb. Główną zasadą nauczania jest, aby najpierw zachwycić dziecko i wykształcić w nim umiejętność spojrzenia całościowego na świat, a dopiero później na konkretne kwestie w określonych dziedzinach.

Edukacja domowa (homeschooling)

Model edukacji, w którym program nauczania realizowany jest w środowisku domowym pod opieką rodziny lub nauczycieli. W Polsce na edukację domową zezwala ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. z późniejszymi zmianami (Dz. U. 2004 r., nr 256, poz. 2572), która mówi o możliwości „realizacji obowiązku szkolnego poza szkołą”. Obecnie zakłada się, że w Polsce jest około 14 tysięcy dzieci uczących się w domu. To stosunkowo niewiele w porównaniu z ojczyzną homeschoolingu – USA, gdzie około 2,5 mln dzieci nie uczy się w szkole. Jednak w ostatnim czasie, zwłaszcza po okresie pandemii i nauki zdalnej, zauważalny jest wzrost popularności tego rodzaju nauczania w Polsce. Jak wygląda edukacja domowa w praktyce? Dzieci uczące się w domu formalnie zapisane są do szkoły stacjonarnej, nie muszą jednak realizować obowiązku szkolnego w placówce. Rodzice zobowiązują się do zapewnienia dzieciom odpowiednich warunków do zdobycia i opanowania wiedzy z zakresu podstawy programowej danego etapu edukacji. Aby otrzymać promocję do następnej klasy, dzieci muszą okresowo zdawać egzaminy z poszczególnych przedmiotów w szkole, do której formalnie są przypisane. Podstawa programowa jest zatem taka sama jak w tradycyjnych szkołach, ale forma jej realizacji za-

leży już od rodziny, samego dziecka albo grupy, w jakiej dzieci się uczą. Lekcje nie mają sztywno określonych ram czasowych ani konkretnego planu działania, a zajęcia mogą odbywać się poza domem, np. w lesie, muzeum czy galerii sztuki. Dzieci mogą uczyć się samodzielnie bądź w grupie innych homeschoolersów pod opieką rodziców, starszego rodzeństwa lub prywatnych nauczycieli. Wybór metod kształcenia zależy od wieku, zainteresowań, indywidualnych potrzeb i predyspozycji ucznia. Dzięki temu dzieci uczą się sprawniej i bardziej efektywnie. Edukacja domowa nie izoluje społecznie dzieci. Uczniowie na nauce niezbędnych przedmiotów spędzają nawet o połowę mniej czasu niż dzieci chodzące do szkoły – zazwyczaj około 2 czy 3 godzin dziennie. Wynika to ze sposobu organizowania pracy szkolnej. Uczniowie koncentrują się na tym, co dla nich ważne, a pozostałą część dnia mogą spędzić na doświadczaniu codzienności – spotkaniach z rówieśnikami, zabawie, wycieczkach, aktywnościach ruchowych, odpoczynku, badaniach, obserwacjach czy rozwijaniu swoich zainteresowań (językowych, artystycznych i sportowych). Edukacją domową objęte są dzieci w wieku od 6 do 18 roku życia.

Szkoły demokratyczne

Pierwsza szkoła demokratyczna Summerhill została założona w 1921 r. przez Alexandra Sutherlanda Neilla w brytyjskim hrabstwie Suffolk. Obecnie większość placówek kontynuujących tradycję edukacji demokratycznej wzoruje się na amerykańskiej Sudbury Valley School, która powstała w 1968 r. w Massachusetts. Neill wychodził z założenia, że dziecko, które ma możliwość swobodnego rozwoju, będzie chętnie pogłębiało to, co je naprawdę interesuje. Ideą edukacji jest brak przymusu oraz indywidualizm – w centrum stoi dziecko, jego umiejętności i zainteresowania. Szkoła demokratyczna opiera się na dwóch filarach: wewnętrznej motywacji do nauki oraz na społeczności osób uczących się, zbudowanej na równości i wzajemnym szacunku. Odzwierciedla zasady działania społeczeństwa demokratycznego w edukacji. Nauczyciele i uczniowie są sobie równi. Każdy, niezależnie od wieku, ma prawo zabierać głos (uczniowie, nauczyciele, rodzice). Wszelkie zasady, decyzje dotyczące szkoły, jak również konflikty, są omawiane i rozwiązywane na zebraniach szkolnych (tzw. „kręgach”). Uczniowie sami decydują kiedy, jak i czego będą się uczyć. Samodzielnie kształtują własny proces uczenia się, wybierając z oferty szkoły to, co jest dla nich interesujące. Znaczna część nauki realizowana jest bez podziału na lekcje, klasy i grupy wiekowe. Uczniowie tworzą grupy kompetencyjne, gdzie ważniejsze od wieku jest posiadanie podobnego poziomu kompetencji z danego przedmiotu. Na zajęciach można, ale nie trzeba korzystać z podręczników. Szkoła zwraca uwagę na to, aby przekazywana wiedza była użyteczna, a dziecko mo-

gło wykorzystać ją w praktyce. Nauczyciel nazywany mentorem towarzyszy uczniom obserwując ich pracę, a gdy zajdzie potrzeba wspiera ich i pomaga. Dzięki takiemu podejściu rozwija się samoświadomość uczniów, poczucie odpowiedzialności i decyzyjności oraz szacunek do drugiego człowieka. W Polsce szkoły demokratyczne działają w ramach edukacji domowej. Rodzice, którzy podjęli decyzję o edukacji domowej mogą zapisać dzieci do placówki, która formalnie nie jest szkołą. Większość szkół demokratycznych prowadzonych jest przez organizacje pozarządowe lub oddolne inicjatywy rodzin. Uczniowie podobnie jak w edukacji domowej, zobowiązani są do corocznych egzaminów końcowych na danym etapie edukacji.

Szkoły leśne

Pierwsze leśne przedszkola i szkoły zaczęły powstawać w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych w Skandynawii. Od tamtego czasu ich popularność na świecie wzrosła. Ostatnio pojawiły się również w Polsce (np. w Poznaniu). Ideą nurtu leśnej edukacji jest nieustanny kontakt dzieci z przyrodą i czerpanie z niej wszystkiego, co wspiera ich zdrowy, naturalny i wszechstronny rozwój. Twórcy tego nurtu podkreślają, że dzieci, szczególnie w wielkich miastach, cierpią na deficyt przyrody, który ich zdaniem powoduje różnego rodzaju dysfunkcje. Model edukacji w szkołach leśnych oparty jest na wolności i demokracji. Dzieci spędzają większość czasu (nawet 80%) na powietrzu – w lesie lub specjalnie dla nich przygotowanym terenie w mieście (jurty, tipi, domki z gliny). Uczą się w niewielkich grupach, w harmonii z naturą, bez ławek, dzwonek, ocen czy podręczników. Duży nacisk położony jest na ćwiczenie takich umiejętności, jak: praca zespołowa, samodzielność, odpowiedzialność, umiejętność planowania, uważna obserwacja, krytyczne myślenie i wyciąganie wniosków. Szkoły leśne zazwyczaj czerpią inspiracje z pedagogiki waldorfskiej i koncepcji szkoły M. Montessori. W Polsce często korzystają z doświadczeń szkoły demokratycznej, Porozumienia bez Przemocy i filozofii „Rodzicielstwa bliskości”.

Proponowane zestawienie tematyczne obejmuje wybór pozycji zwartych od 1992 r. i artykułów od 2002 r. oraz netografię związanych z pojęciem edukacji alternatywnej: jej początków, rozwoju, przeglądu różnych nurtów i koncepcji na świecie i w Polsce. Wybrane kwestie przedstawione są w dwóch obszarach. Pierwszy dotyczy definicji, zagadnień ogólnych związanych z edukacją alternatywną, drugi prezentuje najbardziej popularne modele kształcenia dzieci poza nurtem tradycyjnym: szkoły waldorfskie, szkoły Montessori, edukację domową i szkoły demokratyczne.

I. Zagadnienia ogólne: edukacja alternatywna

Pozycje zwarte

1. ALTERNATYWY w edukacji / red. nauk. Bogusław Śliwerski, Andrzej Rozmus. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls” ; Rzeszów : Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, 2018. – 320 s.
2. DYLEMATY i wyzwania edukacji : wybrane problemy / red. nauk. Danuta Morańska. – Toruń : Akapit Wydawnictwo Edukacyjne ; Sosnowiec : Wyższa Szkoła Humanitas, 2020. – 188 s.
3. EDUKACJA XXI wieku : strategie zarządzania i kierunki rozwoju / red. Tatiana Krawczyńska-Zauchą. – Kraków : Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2020. – 363 s.
4. EDUKACJA alternatywna / red. Beata Topij-Stempińska. – Kraków : Akademia Ignatianum, 2013. – 187 s.
5. EDUKACJA alternatywna na rzecz demokratyzacji procesu kształcenia / red. nauk. Renata Nowakowska-Siuta. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2014. – 425 s.
6. EDUKACJA alternatywna w XXI wieku / red. nauk. Zbyszko Melosik, Bogusław Śliwerski. – Poznań ; Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2010. – 649 s.
7. EDUKACJA wczesnoszkolna w warunkach zmiany społecznej i kulturowej / red. nauk. Ewa Skrzetuska, Monika Jurewicz. – Warszawa : Wydawnictwo SGGW, 2016. – 215 s.
8. FIŃSKIE dzieci uczą się najlepiej / Timothy D. Walker. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2017. – 201 s.
9. KRYZYS szkoły : co możemy zrobić dla uczniów, nauczycieli i rodziców? / Jesper Juul ; współpr. Knut Krüger. – Podkowa Leśna : Wydawnictwo MiND, 2014. – 163 s.
10. NAUCZYCIEL i uczeń w działaniu / red. Anna Borzęcka, Agnieszka Twaróg-Kanus. – Bielsko-Biała : Akademia Techniczno-Humanistyczna, 2019. – 115 s.
11. NAUKOWA analiza problemów współczesnej edukacji / red. Konrad Skrzątek, Paulina Szymczyk. – Lublin : Wydawnictwo Naukowe Tygiel sp. z o.o., 2021. – 177 s.
12. NOWA szkoła: zmianę edukacji warto zacząć przy tablicy / Anna Szulc. – Rybna : Wydawnictwo Natuli, 2019. – 184 s.
13. PEDAGOGIKA : podręcznik akademicki / red. nauk. Zbigniew Kwieciński, Bogusław Śliwerski. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2019. – 1127 s.

Bibliografia, netografia, wykaz aktów prawnych na stronach 1003-1072.

14. PERSPEKTYWY edukacji przedszkolnej i szkolnej w XXI wieku : wybrane problemy / red. nauk. Ondřej Šimík, Joanna Skibska. – Ostrawa : Uniwersytet Ostrawski. Wydział Pedagogiczny ; Bielsko-Biała : Wydawnictwo Naukowe Akademii Techniczno-Humanistycznej, 2019. – 114 s.
15. PORÓWNYWANIE systemów wychowania dobrych, złych, brzydkich i przeciwnie skutecznych, a także o tym, dlaczego wiele rodzin edukacji domowej odkryło system kształcenia dopasowany do demokracji / Roland Meighan ; przekł. i red. nauk. Marek Budajczak. – Poznań : Wyższa Szkoła Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I, 2014. – 181 s.
16. SZKOŁY, do których chce się chodzić (są bliżej niż myślisz) / Maria Hawranek. – Kraków : Znak Litera Nova, 2021. – 348 s.
17. WSPÓŁCZESNE tendencje w nauczaniu inspirowane metodami M. Montessori, C. Freineta i R. Steinera – na przykładzie jednej ze szkół społecznych w Gdańsku / Magdalena Szuksta, Maria Mendel. – Płock : „Iwanowski”, 1995. – 128 s.

Artykuły

1. DZIECI wolnego chowu / André Stern ; rozm. Maria Hawranek, Szymon Opryszek. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2016, nr 72, s. 36-37
2. DZIECI wracają z Bullerbyn / Konrad Wojciechowski. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2016, nr 238, s. 11
3. DYLEMATY, złote metody i wielkie kwantyfikatory / Marcelina Metera. W: *Wychowawca*. – 2021, nr 12, s. 32-33
4. EDUKACJA alternatywna na Ukrainie : koncepcja pracy szkoły autorskiej Mikołaja Guzika / Olena Bocharova. W: *Studia Pedagogiczne*. – 2020, T. 36/37, s. 35-50
5. KOLEJKA do szkół prywatnych / Anna Brzeska. W: *Przeгляд*. – 2019, nr 36, s. 11-14
6. KRUSZENIE tradycyjnej edukacji / Marek Budajczak ; rozm. Łukasz Zalesiński. W: *Rzeczpospolita*. – 2015, nr 43, s. P16-P17
7. NEUROPEDAGOGIKA i edukacja alternatywna w oświacie XXI wieku / Małgorzata Chojak. W: *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*. – 2018, nr 3, s. 151-160
8. PRZECIWKO szkole : jak oświata publiczna upośledza nasze dzieci i dlaczego? / John Taylor Gatto. W: *Kultura i Edukacja*. – 2005, nr 4, s. 23-31
9. SZKOŁA, w której nic nie trzeba / Katarzyna Skrzydłowska-Kalukin. W: *Wprost*. – 2015, nr 29, s. 30-32

10. SZKOŁY szczęśliwych dzieci : rodzice mają dość / Sandra Kmiecik. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2021, nr 273, s. 4-5
11. UCIECZKA z polskiej szkoły / Bartosz Brzyski. W: *Rzeczpospolita*. – 2021, nr 224, s. 4-6
12. UCIECZKA z systemu / Małgorzata Świąchowicz. W: *Newsweek*. – 2022, nr 7, s. 34-[37]
13. WARIANT D : czy edukacja out-door ma zastosowanie w szkole? / Rafał Ryszka. W: *Wychowawca*. – 2020, nr 10, s. 15-17
14. „WOLNOŚĆ w edukacji” wobec różnych form jej realizowania / Marek Budajczak. W: *Rocznik Edukacji Alternatywnej*. – 2003, nr 1, s. 147-168

II Wybrane modele edukacji alternatywnej

A. Szkoły waldorfskie

Pozycje zwarte

1. DUCHOWE podstawy sztuki wychowania : wykłady oksfordzkie / Rudolf Steiner ; tł. Ewa Łyczewska.- Gdynia : Wydawnictwo „Genesis”, 2005. – 201 s.
2. EDUKACJA geograficzna – ku kształceniu poszukującemu : praca zbiorowa / red. Irena Dybska-Jakóbkiewicz, Elżbieta Szkuřat. – Warszawa ; Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2020. – 201 s.
Artykuł: Między nauką a wychowaniem, czyli co ze studentami pedagogiki waldorfskiej można wykorzystać na tradycyjnej lekcji geografii / Małgorzata Cichoń. – 105-113 s.
3. JĘZYKI obce dla wszystkich dzieci : doświadczenia szkół waldorfskich w nauczaniu najmłodszych / Christoph Jaffke, Magda Maier. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2011. – 182 s.
Bibliografia s. 163-172.
4. MAM czas dla dziecka : pedagogika waldorfska dla najmłodszych : propozycja alternatywnej kultury wychowania w domu, przedszkolu i w żłobku / Barbara Kowalewska ; wstęp Bogusław Śliwerski. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2013. – 367 s.
5. NAUCZYCIEL wychowawca w szkole waldorfskiej : wprowadzenie w specyfikę pracy / Helmut Eller. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2009. – 177 s.
6. O DZIECIACH lękliwych, smutnych i niespokojnych : duchowe podstawy praktyki wychowawczej / Henning Köhler. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2009. – 142 s.

7. O WITALNOŚCI szkoły / Michał Głazewski. – Zielona Góra : Wydaw. WSP, 1996. – 158 s.
8. O WYCHOWANIU dziecka z punktu widzenia wiedzy duchowej / Rudolf Steiner ; komentarz Franciszek Gołębski. – Łódź : Wydaw. Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, 1998. – 39 s.
9. OGÓLNA wiedza o człowieku jako podstawa pedagogiki / Rudolf Steiner. – Gdynia : „Genesis”, 1998. – 192 s.
Wykłady wygłoszone od 21.08 do 5.09.1919 w Stuttgarcie.
10. PEDAGOGIKA Rudolfa Steinera : szkoły waldorfskie na świecie i w Polsce / Francis Edmunds. – Warszawa : „Spektrum”, 1996. – 165 s.
Bibliografia s. 164-165.
11. PEDAGOGIKA waldorfska : wprowadzenie do pedagogiki Rudolfa Steinera / Johannes Kiersch. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2008. – 116 s.
12. PEDAGOGIKA waldorfska w teorii i praktyce / Jadwiga Wasiukiewicz. – Wyd. 2 poszerz. – Gdańsk : Wydaw. Uniwersytetu Gdańskiego, 2002. – 163 s.
13. PEDAGOGIKA waldorfska dla dzieci od trzech do dziewięciu lat / Rainer Patzlaff. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2011. – 146 s.
14. POZNANIE człowieka i kształtowanie nauczania / Rudolf Steiner . – Gdynia : Wydawnictwo Genesis, 2006. – 141 s.
15. SZKOŁA alternatywna : z teorii i praktyki szkół waldorfskich / red. Stanisław Kawula. – Wyd. 2 rozsz. i popr. – Olsztyn : Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 1994. – 122 s.
16. SZKOŁA bez lęku / Christoph Lindenberg. – Warszawa : Jacek Santorski & Co. Agencja Wydawnicza, 1993. – 165 s.
17. SZKOŁA transformacji : o szkole waldorfskiej w dobie przełomu demokratycznego / Maja Dobiasz-Krysiak. – Kraków : Impuls, 2021. – 358 s.
18. SZKOŁY waldorfskie w Polsce : konteksty, źródła, współczesność / Magdalena Ostolska. – Warszawa : Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, 2020. – 369 s.
19. SZTUKA wychowania : metodyka i dydaktyka / Rudolf Steiner ; tł. Mateusz Szoblik. – Gdynia : Wydawnictwo Genesis, 2005. – 213 s.
20. UCZYLIŚMY w szkole waldorfskiej : o historii i praktyce pewnej pedagogicznej utopii / Martina Kayser, Paul-Albert Wagemann. – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1998. – 165 s.
21. WALDORFOWSKA szkoła : propozycja dla dzieci, rodziców i nauczycieli / Iwona Łoźna, Elżbieta Łoźna. – Olsztyn : FALA, 1996. -75 s.

22. WALDORFSKI program nauczania : cele i zadania edukacyjne oraz treści nauczania : wersja angielska / red. Martyn Rawson, Tobias Richter. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2011. – 559 s.
23. WYCHOWANIE bez lęku : pedagogika Steinerowska / red. Jerzy Prokopiuk. – Warszawa : Społeczne Towarzystwo Oświatowe : Wydawnictwo Kos, 1992. – 111 s.
24. WYCHOWANIE do wolności : pedagogika Rudolfa Steinera : obrazy i relacje z międzynarodowego ruchu szkół steinerowskich / Frans Carlgren. – Wyd. 2 zm. i popr. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2008. – 335 s.
25. ZAGADNIENIE wychowania jako zagadnienie społeczne : duchowe, kulturowo-historyczne i społeczne podłoża pedagogiki Szkoły Waldorfskiej / Rudolf Steiner. – Gdynia : Wydawnictwo Genesis, 2004. – 134 s.
26. ZARYS pedagogiki wieku dojrzewania : o alternatywnej koncepcji programu nauczania klas VI-X szkół waldorfskich / Erhard Fucke. – Gdynia : Wydawnictwo Genesis, 2006. – 261 s.

Artykuły

1. „CAŁKIEM innymi środkami malowane” : rozważania na temat hermetycznego podejścia do ezoterycznych wykładów dla nauczycieli Rudolfa Steinera / Johannes Kiersch. W: *Studia Edukacyjne*. – 2012, nr 20, s. 167-186
2. CO NAS inspiruje? / Aleksandra Denst-Sadura. W: *Głos Nauczycielski*. – 2013, nr 25, s. 16
3. EDUKACJA geograficzna z elementami edukacji antydyskryminacyjnej w szkole waldorfskiej / Michał Zatorski. W: *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Geographica*. – 2016, T. 10, s. 179-189
4. EDUKACJA steinerowska i jej społeczne konteksty a sztuka i architektura / Barbara Wiśniewska-Paź. W: *Przegląd Badań Edukacyjnych*. – 2012, nr 2, s. 67-100
5. ELEMENTY społecznego charakteru wychowania w pedagogice waldorfskiej / Marcin Choczyński. W: *Seminare : poszukiwania naukowo-pastoralne*. – 2013, T. 33, s. 165-178
6. NAUCZYCIEL-artysta : o roli wychowawcy w szkole waldorfskiej / Katarzyna Ciepłińska. W: *Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna*. – 2016, nr 1, s. 147-158
7. PEDAGOGIKA alternatywna – szkoła waldorfska / Michał Głazewski. W: *Konспект*. – 2014, nr 4, s. 12-15

8. PEDAGOGIKA osłaniająca : o filozoficznych przesłankach praktyki pedagogicznej przedszkola waldorfskiego / Katarzyna Więckowska. W: *Kwartalnik Pedagogiczny*. – 2017, nr 1, s. 133-148
9. PEDAGOGIKA specjalna w perspektywie szkół waldorfskich / Magdalena Ostolska. W: *Szkoła Specjalna*. – 2012, nr 4, s. 269-279
10. SPOSÓB organizacji środowiska uczenia się w szkołach waldorfskich : inspiracje pedagogiczne dla edukacji wczesnoszkolnej / Anna Witkowska-Tomaszewska. W: *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*. – 2021, nr 9, s. 27-37
11. SZCZEGÓLNA pedagogika Rudolfa Steinera / Dawid Misiak. W: *Psychologia w Szkole*. – 2014, nr 1, s. 116-121
12. W TROSCE o intelekt i... ducha / Olga Woźniak. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2014, nr 59, s. 15

B. Szkoły według koncepcji M. Montessori

Pozycje zwarte

1. AUTOKREACJA innowacyjna w procesie wychowawczym / red. nauk. Izabella Kust, Joanna Michalak-Dawidziuk. – Warszawa : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Menedżerskiej, 2014. – 423 s.
2. BADAWCZE odkrywanie świata w oparciu o pedagogikę Marii Montessori / konsultacja nauk.: Małgorzata Centner-Guz. – Lublin : Szkoła Podstawowa nr 27 im. Marii Montessori, 2011. – 90 s.
3. BOGDAN Nawroczyński – inspiracje dla współczesności / red. nauk. Bogusław Śliwerski, Marek Walancik. – Dąbrowa Górnicza : Akademia WSB, 2020. – 237 s.
4. CHAOS zaplanowany, czyli Krótka historia o metodzie Marii Montessori / red. Agnieszka Guzik. – Kraków : Impuls, 2022. – 64 s.
5. DZIECKO w historycznej przestrzeni edukacji / red. nauk. Beata A. Orłowska, Beata M. Uchto-Żywica, Krzysztof Prętki. – Gorzów Wielkopolski : Wydawnictwo Naukowe Akademii im. Jakuba z Paradyża, 2020. – 154 s.
6. DZIECKO w klasie Montessori : odniesienia teoretyczne i praktyczne / Beata Bednarczuk. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2007. – 124 s.
7. KONTEKSTY instytucjonalne / red. nauk. Elżbieta Magiera. – Szczecin : Volumina.pl Daniel Krzanowski : Wydawnictwo Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego Minerwa, 2017. – 342 s.
8. MARIA Montessori : historia aktualna / Grazia Honegger Fresco. – Warszawa : Mamania, 2020. – 365 s.

9. NAUCZYCIEL – dziecko : spotkania w przestrzeni edukacyjnej / red. nauk. Anna Borzęcka, Agnieszka Twaróg-Kanus. – Kraków : Wydawnictwo Libron – Filip Lohner, 2018. – 244 s.
10. OBLICZA edukacji przedszkolnej i szkolnej : w 60-lecie pracy zawodowej profesor Sabiny Guz / red. nauk. Jolanta Andrzejewska, Barbara Biłewicz-Kuźnia. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2020. – 336 s.
11. OSOBOWOŚĆ autorska absolwentów klas Montessori w perspektywie doświadczeń i celów życiowych / Beata Bednarczuk. – Wyd. 2. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2016. – 402 s.
12. PEDAGOGIKA Marii Montessori jako współczesna metoda wychowania i nauczania dzieci : projekt seminaryjno-badawczy / oprac. przez studentów pedagogiki w składzie: Katarzyna Ociepka, Joanna Sytniewska-Nowak, Anna Zatoń pod kier. Ferdynanda Mielczarka. – Częstochowa : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej, 2015. – 66 s.
13. PRZESTRZENIE edukacyjne przedszkola i szkoły : wybrane zagadnienia / red. nauk. Lidia Marszałek, Adam Grudzień. – Płock : Wydawnictwo Naukowe Mazowieckiej Uczelni Publicznej w Płocku, 2021. – 180 s.
14. RAZEM czy osobno? : współczesne mity, klisze i szablony edukacyjne / red. nauk. Bożena Muchacka, Michał Głazewski, Bożena Pawlak, Aleksandra Litawa. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2017. – 240 s.
15. SZKOŁA Marii Montessori : historia i współczesność : z doświadczeń szkoły w Stanach Zjednoczonych / Anna Łukaniuk-Quintanilla. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Espero”, 1998. – 126 s.
16. UCZĄCA się szkoła : od rozwoju jednostek do rozwoju wspólnoty / red. Grzegorz Mazurkiewicz. – Warszawa ; Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2015. – 294 s.

Artykuły

1. ANTONIO Gramsci i pedagogika krytyczna : hegemonia, edukacja i zadania intelektualistów / Wojciech Kruszelnicki. W: *Ruch Pedagogiczny*. – 2015, nr 3, s. 5-22
2. CZŁOWIEK upodmiotowiony : właściwości osobowości autorskiej absolwentów klas Montessori : raport z badań / Beata Bednarczuk. W: *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*. – 2018, nr 1, s. 105-120
3. DZIECI z klas montessoriańskich osiągają więcej... / Jolanta Chotkowska. W: *Nowy Tydzień w Lublinie*. – 2011, nr 27, s. 7

4. DZIECKO jest w centrum : 20-lecie działalności SP 27 im. Marii Montessori / Justyna Jarosińska. W: *Gość Lubelski*. – 2013, nr 50, s. VI
5. EDUKACJA globalna w ujęciu Marii Montessori / Beata Bednarczuk. W: *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*. – 2001, T. 21, s. 107-112
6. FORMY organizacji pracy uczniów w metodzie Marii Montessori / Beata Bednarczuk. W: *Wychowanie na co Dzień*. – 2001, nr 4/5, s. 9-11
7. IDEA i dorobek pedagogiczny Marii Montessori w rewalidacji dzieci upośledzonych umysłowo / Zofia Żółtak. W: *Szkoła Specjalna*. – 1996, nr 4, s. 227-229
8. JAK oceniać uczniów w młodszym wieku szkolnym? : teoria pedagogiczna Marii Montessori / Beata Bednarczuk. W: *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*. – 2002, T. 22, s. 107-114
9. JEDYNA taka szkoła w Polsce / Ewelina Burda. W: *Dziennik Wschodni*. – 2022, nr 64, s. 8
10. KIELCE dołączają do edukacyjnej elity : pierwsza w regionie szkoła Montessori / Anna Michalska. W: *Echo Dnia*. – 2019, nr 213, dod. Zajęcia pozalekcyjne, s. 6
11. KONCEPCJA pedagogiki Marii Montessori w poglądach studentów pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej z Niepaństwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Białymstoku : fragment badań / Agata Jacewicz. W: *Zagadnienia Społeczne*. – 2018, nr 2, s. 101-128
12. MARIA Montessori i edukacja całościowa / Irena Wojnar. W: *Kwartalnik Pedagogiczny*. – 2012, nr 1, s. 27-36
13. MŁODZIEŻ wobec wykluczenia społecznego na przykładzie szkół publicznych oraz szkół Montessori. Cz. 3 / Roland Łukasiewicz. W: *Studia Społeczne*. – 2018, nr 1, s. 17-30
14. NAUKA jest jak oddychanie / Justyna Suchecka. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2014, nr 58, s. 13
15. PEDAGOGICZNE drogowskazy na drodze do profesjonalizmu nauczyciela wczesnej edukacji w koncepcjach Marii Montessori i Helen Parkhurst / Agata Jacewicz. W: *Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna*. – 2018, nr 2, s. 325-333
16. PRZY stoliku pokoju / Joanna Maghen, rozm. Katarzyna Piotrowiak. W: *Głos Nauczycielski*. – 2022, nr 23, s. 15
Rozmowa z założycielką i dyrektorką Polskiego Instytutu Montessori oraz prezeską Polskiej Rady Montessori.
17. SZKOŁA Montessori w Wertingen (Bawaria) albo o wyprawie Alicji do krainy czarów / Jarosław Jendza. W: *Problemy Wczesnej Edukacji*. – 2011, nr 2, s. 96-106

18. TEORIOPOZNAWCZE podstawy edukacji metodą Marii Montessori / Beata Bednarczuk. W: *Życie Szkoły*. – 2001, nr 1, s. 52-58
19. UCZENIE się bez presji i strachu : istotne dla szkoły zgodnej z duchem czasu / Ingeborg Müller-Hohagen. W: *Studia i Badania Naukowe – Ateneum Szkoła Wyższa w Gdańsku*. – 2016, nr 1, s. 71-80
20. WARTOŚCI w pracy nauczyciela montessoriańskiego i tradycyjnego : badania porównawcze / Karolina Zoszak-Łoskot. W: *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*. – 2018, nr 4, s. 143-154
21. WPŁYW pedagogiki Marii Montessori na wszechstronny rozwój dzieci / Agata Kolasa-Skiba, Wiktoria Skiba. W: *Edukacja, Terapia, Opieka*. – 2021, Vol. 3, s. 190-206
22. ZASADZKI metody Montessori : rozmowa z dr hab. Imeldą Chłodną-Błach, filozofem kultury / Beata Falkowska. W: *Nasz Dziennik*. – 2019, nr 92, s. 16-17

C. Edukacja domowa

Pozycje zwarte

1. ...I NIGDY nie chodziłem do szkoły : historia szczęśliwego dzieciństwa / André Stern. – Gliwice : Wydawnictwo Element, 2016. – 201 s.
2. DROGA w nieznaną? : edukacja domowa dla początkujących / Kornelia Orwat. – Kielce : Jedność, 2021. – 152 s.
3. EDUKACJA domowa / Wiesław Stebnicki. – Warszawa : Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna „Adam”, 2014. – 219 s.
4. EDUKACJA domowa jako alternatywa edukacyjna dla dzieci zdolnych / Magdalena Giercarz-Borkowska. – Wrocław : Magdalena Giercarz-Borkowska : Wydawnictwo TeksTy, 2019. – 469 s.
Bibliografia, netografia, wykaz aktów prawnych na stronach 431-467.
5. EDUKACJA domowa / Marek Budajczak. – Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2004. – 159 s.
6. EDUKACJA domowa : edukacja przyszłości / Wiesław Stebnicki. – Warszawa : Fijor Publishing Company, 2014. – 230 s.
7. EDUKACJA domowa : teoria i praktyka / red. Danuta Tomczyk, Mirosław Zajęc. – Szczecin : Szczecińska Szkoła Wyższa Collegium Balticum, 2018. – 202 s.
8. EDUKACJA domowa : społeczne konteksty kształcenia się w rodzinnym gronie, poza instytucjonalnym środowiskiem szkoły / Marek Budajczak. – Poznań : „Rys-Studio”, 2002. – 224 s.

9. EDUKACJA jako praktyka istotna egzystencjalnie / red. Barbara Chojnacka, Natalia Cybort-Ziolo. – Szczecin : Wydawnictwo Naukowe Wydziału Humanistycznego US Minerwa, 2016. – 155 s.
10. EDUKACJA spersonalizowana: tutoring, coaching, mentoring, edukacja domowa / Beata Master. – Katowice : Wydawnictwo BE-MASTER Sp. z o.o., 2019. – 432 s.
11. GWIAZDKA z nieba czyli o edukacji domowej prawie wszystko / E. M. Szefer. – Żory : Aerte Studio ; Strumiany : E. M. Szefer, 2021. – 139 s.
12. PEDAGOGIKA wczesnoszkolna wobec zmieniających się kontekstów społecznych. T. 1 / red. nauk. Marzenna Magda-Adamowicz, Iwona Korpaczyńska. – Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2014. – 322 s.
13. PRZYSZŁOŚĆ polskiej szkoły : alert pedagogiczny / red. nauk. Agnieszka Klimska, Marcin Klimski. – Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2021. – 149 s.
14. RODZINA w edukacji domowej / red. Joanna Bielecka-Prus. – Warszawa : Wydawnictwo i Księgarnia „Gotów” Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, 2018. – 280 s.
15. SZKOŁA w domu : opowieść mamy pięciorga dzieci o jej wzlotach, upadkach i przygodach z edukacją domową / Julie Bogart. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2020. – 443 s.
16. WOKÓŁ rodziny / red. nauk. Iwona Korpaczewska, Ewa Jackowska. – Szczecin : Szczecińska Szkoła Wyższa Collegium Balticum, 2015. – 193 s.

Artykuły

1. A GDYBY tak uwolnić dzieci od szkoły / Olga Woźniak. W: G a z e t a W y b o r c z a. – 2014, nr 57, s. 18-19
2. CAŁY rok wakacje : jak w trzy dni przenieść dziecko na edukację domową? / Agnieszka Burton. W: D u ż y F o r m a t. – 2020, nr 39, s. 8-10
3. CORAZ więcej rodziców uczy swoje dzieci w domu / Aleksandra Dunajska. W: K u r i e r L u b e l s k i. – 2017, nr 33, s. 1, 6
4. DOTACJA na domową naukę tak, ale w Polsce / Piotr Wieczorek. W: D z i e n n i k G a z e t a P r a w n a. – 2015, nr 86, dod. Samorząd i Administracja, s. C2
5. DOŚWIADCZENIE edukacji domowej i edukacji tradycyjnej – w narracji maturzysty / Renata Królikiewicz. W: S t u d i a P a e d a g o g i c a I g n a t i a n a. – 2017, z. 3, s. 161-181
6. DZIECI gorszego sortu / Janina Blikowska. W: R z e c z p o s p o l i t a. – 2015, nr 303, s. A4
7. EDUKACJA domowa – jak to zrobić? / Roman Trzeciak. W: W y c h o w a w c a. – 2020, nr 7/8, s. 11-14

8. EDUKACJA domowa – nowy czy stary styl kształcenia? / Anna Aleksandra Jurczak. W: *Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych*. – 2017, T. 70, s. 190-201
9. EDUKACJA domowa – szansa czy zagrożenie we wczesnym kształceniu dziecka? / Joanna Juszczyk-Rygałło. W: *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*. – 2014, nr 4, s. 121-135
10. EDUKACJA domowa – ucieczka od zdalnego nauczania czy społeczno-wychowawcza potrzeba? / Marta Poruszek. W: *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*. – 2021, nr 4, s. 17-31
11. EDUKACJA domowa : alternatywa dla nauczania zinstytucjonalizowanego / Teresa Olearczyk. W: *Państwo i Społeczeństwo*. – 2016, nr 2, s. 27-38
12. EDUKACJA domowa : kilka uwag w kontekście dyskursu o edukacji demokratycznej / Joanna Helios. W: *Filozofia Publiczna i Edukacja Demokratyczna*. – 2014, nr 2, s. 180-198
13. EDUKACJA domowa : zapis jednego spotkania / Jagoda Siwiec. W: *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*. – 2013, nr 7, s. 7-13
14. EDUKACJA domowa jako alternatywna forma realizacji obowiązku szkolnego : stan polskich badań i perspektywy badawcze / Michał Krawiec, Aleksandra Tłuściak-Deliowska. W: *Przegląd Pedagogiczny*. – 2020, nr 1, s. 191-202
15. EDUKACJA domowa jako „szkoła przyszłości” / Katarzyna Szolc. W: *Prosopon : europejskie studia społeczno-humanistyczne*. – 2018, nr 4, s. 51-58
16. EDUKACJA domowa w XXI wieku / Julian Piotr Sawiński. W: *Nowa Szkoła*. – 2012, nr 2, s. 10-13
17. EDUKACJA domowa w opinii nauczycieli / Dorota Sikora. W: *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*. – 2015, nr 3, s. 45-51
18. EDUKACJA domowa w Polsce : pedagogiczne inspiracje współczesnych edukatorów domowych / Katarzyna Kochan. W: *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Pedagogika*. – 2013, Z. 32, s. 115-136
19. EDUKACYJNY poker / Karolina Nowakowska, Paulina Nowosielska. W: *Dziennik Gazeta Prawna*. – 2021, nr 159, s. A10
20. EWALUACJA w edukacji domowej / Emilia Mazurek. W: *Kwartalnik Pedagogiczny*. – 2020, nr 1, s. 65-81
21. FAKTY i mity o edukacji domowej / Marcelina Metera. W: *Wychowawca*. – 2020, nr 7/8, s. 14-15

22. HOMESCHOOLING, czyli edukacja domowa : (zestawienie bibliograficzne w wyborze) / Elżbieta Trojan. W: *N o w a S z k o ł a*. – 2015, nr 4, s. 56-60
23. HOMESCHOOLING po polsku, czyli Kilka refleksji o stanie edukacji domowej w Polsce / Aleksandra Minczanowska. W: *E d u k a c j a E l e m e n t a r n a w T e o r i i i P r a k t y c e*. – 2018, nr 4, s. 129-140
24. I TY możesz być panem Kleksem / Mateusz Matyszkowicz. W: *R z e c z p o s p o l i t a*. – 2012, nr 205, s. A14
25. LEKCJA doklejania skrzydeł / Wojciech Staszewski. W: *N e w s w e e k*. – 2020, nr 26, s. 36-38
26. LEKCJE na pełnym luzie / Eliza Sarnacka-Mahoney. W: *D z i e n n i k G a z e t a P r a w n a*. – 2013, nr 241, s. A14-A15
27. MEN policzyło dzieci, które uciekły z klasy / Klara Klinger, Anna Wittenberg. W: *D z i e n n i k G a z e t a P r a w n a*. – 2015, nr 58, s. A2-A3
28. MIĘDZY pracą zawodową a edukacją dzieci : sytuacja zawodowa rodziców edukujących domowo / Magdalena Giercarz-Borkowska. W: *E d u k a c j a D o r o s ł y c h*. – 2020, nr 1, s. 83-97
29. NAJLEPSZA klasa jest w kącie dziecinnego pokoju / Klara Klinger. W: *D z i e n n i k G a z e t a P r a w n a*. – 2017, nr 226, s. A2
30. NASZA przygoda z edukacją domową / Joanna M. Ryguła. W: *N a s z D z i e n n i k*. – 2011, nr 144, s. 25
31. (NIE)ZAUFANIE społeczne względem samodzielności edukacyjnej rodziców w homeschoolingu / Emilia Mazurek. W: *P r z e g ł ą d P e d a g o g i c z n y*. – 2016, nr 2, s. 88-102
32. NIECH rodzice nie będą mięczakami / Ewa Pola-Pałkiewicz. W: *R z e c z p o s p o l i t a*. – 2017, nr 5, s. 24-26
33. O ISTOTNOŚCI współczesnej edukacji domowej / Marek Budajczak. W: *W y c h o w a w c a*. – 2020, nr 7/8, s. 5-7
34. O NAUKOWYM podejściu do edukacji domowej / Marek Budajczak. W: *P r z e g ł ą d P e d a g o g i c z n y*. – 2010, nr 1, s. 95-104
35. O NIEKTÓRYCH aspektach społecznych polskiej edukacji domowej / Elżbieta Ceholnik-Szafran. W: *Z e s z y t y N a u k o w e – P a ń s t w o w a W y ż s z a S z k o ł a Z a w o d o w a i m. W i t e l o n a w L e g n i c y*. – 2018, nr 2, s. 165-173
36. POLSKI z mamą, matematyka z tatą / Agnieszka Niewińska. W: *R z e c z p o s p o l i t a*. – 2012, nr 240, s. P7-P7
37. PRAWIE jak w szkole / Piotr Skura. W: *G ł o s N a u c z y c i e l s k i*. – 2015, nr 6, s. 4

38. PRZYŁAPAĆ na wiedzy / Marcelina Metera. W: *Wychowawca*. – 2021, nr 5, s. 28-30
39. PLAN lekcji ustala mama / Paulina Nowosielska. W: *Dziennik Gazeta Prawna*. – 2021, nr 9, s. A20-A21
40. SZKOŁA w domu : nauka bez nauczycieli / Anna Dobiegała. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2020, nr 198, s. 15
41. SZKOŁA w domu, uczy rodzic / Aleksandra Puculek. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2020, nr 210, s. 6
42. SZKOŁA życia / Anna Wittenberg. W: *Dziennik Gazeta Prawna*. – 2018, nr 83/85, s. 68-70
43. TWÓRCZOŚĆ, wolność, odpowiedzialność / Anna Kucharska-Zygmunt. W: *Wychowawca*. – 2020, nr 7/8, s. 18-19
44. UCIECZKA do Bullerbyn / Joanna Cieśla. W: *Polityka*. – 2018, nr 20, s. 29-31
45. W POSZUKIWANIU lepszych możliwości kształcenia dla własnego dziecka : edukacja domowa z perspektywy rodziców / Justyna Pawlak, Anna Szafrąńska. W: *Przegląd Pedagogiczny*. – 2020, nr 1, s. 203-218
46. WARUNKI praktykowania edukacji domowej w Polsce / Magdalena Giercarz-Borkowska. W: *Kultura, Społeczeństwo, Edukacja*. – 2021, nr 2, s. 231-239
47. ZAWSZE byłem dzieckiem / André Stern ; rozm. Dominik Jarczewski. W: *W Drodze*. – 2017, nr 8, s. 54-64
48. ŻYCIE bez tornistra / Mateusz Matyszkowicz. W: *W Drodze*. – 2012, nr 6, s. 42-49
49. ŻYCIORYSY edukatorów domowych i dzieci edukacji domowej : analiza fragmentów biografii publikowanych / Magda Piwowarska. W: *Biografistyka Pedagogiczna*. – 2017, nr 1, s. 261-275

D. Szkoły demokratyczne (edukacja demokratyczna)

Pozycje zwarte

1. EDUKACJA w wolności. W poszukiwaniu idealnego systemu kształcenia / David Gribble. – Kraków : Oficyna Wydawnicza Impuls, 2005. – 356 s.
2. IDEOLOGIE nieautorytarne : rozwój jednostki a edukacja demokratyczna / Danuta Anna Michałowska. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 2021. – 167 s.
3. MAŁA szkoła w przestrzeni edukacyjnej / red. nauk. Ryszard Pęczkowski. – Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2015. – 193 s.

4. SZKOŁY demokratyczne w Polsce : praktykowanie alternatywnej edukacji / Katarzyna Gawlicz. – Wrocław : Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, 2020. – 307 s.
Bibliografia, wykaz aktów prawnych na stronach 289-307.
5. UTOPIA a edukacja. T. 2, Pedagogiczne konteksty społecznych wyobrażeń świata możliwego / red. Rafał Włodarczyk. – Wrocław : Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, 2017. – 199 s.

Artykuły

1. EDUKACJA obywatelska – demokratyczna na norweskich uniwersytetach ludowych / Anika Maria Konopka. W: *Polski Uniwersytet Ludowy*. – 2017, nr 1/2, s. 38-42
2. PANIE psorze, pobite gary! / Maria Hawranek, Szymon Opryszek. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2016, nr 224, s. 20-21
3. POZNAŃSKA demokratyczna „Omega szkoła” – kontynuacja brytyjskiej Summerhill / Beata Tomaszek. W: *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*. – 2019, nr 1, s. 3-13
4. SZKOŁA demokratyczna ceni zdolności / Marzena Żylińska. W: *Psychologia w Szkole*. – 2014, nr 1, s. 13-20
5. SZKOŁA na polu minowym / Katarzyna Skrzydłowska-Kalukin. W: *Wprost*. – 2019, nr 9, s. 37-39
6. SZKOŁY demokratyczne : założenia edukacyjne oraz charakterystyka uczniów klas I-III na tle szkoły powszechnej / Kinga Kaczmarek, Łukasz Tanaś, Magdalena Trzewik. W: *Psychologia Wychowawcza*. – 2017, nr 11, s. 113-131
7. SZKOŁY demokratyczne i edukacja wolnościowa w Polsce / Jolanta Dobrzyńska. W: *Wychowawca*. – 2018, nr 4, s. 8-11
8. WOKÓŁ wspólnotowości : od inspiracji nowoczesności do pedagogicznych odniesień / Waldemar Segiet. W: *Teologia i Moralność*. – 2021, nr 1, s. 25-42
9. ZARYS koncepcji wolnych szkół demokratycznych / Jolanta Rybińska. W: *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*. – 2019, nr 5, s. 3-16

III. Netografia

- <https://domowa.edu.pl/>
- <https://dziecisawazne.pl/edukacja/>
- <http://edukacjadomowa.pl/>
- <https://edukacja-domowa.org/>

<https://krytykapolityczna.pl/kultura/czytaj-dalej/mikolaj-marcela-edukacja-alternatywna-demokratyczna-fragment-ksiazki-patoposluszenstwo/>

<https://kulturaliberalna.pl/2015/04/13/feminizujac-jeszcze-lepsza-szkola-dla-naszyc-dzieci/>

<https://naturalnieozdrowiu.pl/lesna-szkola-czego-ucza-sie-dzieci-w-szkole-w-srodku-lasu/>

<https://szkolawchmurze.org/>

<https://wolnaszkolawaldorfska.pl/>

<https://www.juniorowo.pl/alternatywa-w-alternatywie-czyli-edukacja-demokratyczna-od-srodka/>

<https://www.radamontessori.pl/>

BIBLIOGRAFIE OSOBOWE

Jonasz Kofta
(1942-1988)

Jonasz Kofta – ur. 28.11.1942 r., zm. 19.04.1988 r. – poeta, dramaturg, satyryk, piosenkarz i malarz. Urodził się w Mizoczku na Wołyniu jako Janusz Kaftal. Jego ojciec Mieczysław miał żydowskie pochodzenie, matka Maria Jaremczuk była w połowie Ukrainką i w połowie Niemką. Nazwisko na Kofta rodzina zmieniła podczas wojny, natomiast imię Jonasz to jego pseudonim artystyczny. Po wysiedleniu z Wołynia i rozwodzie rodziców Jonasz Kofta mieszkał w różnych miejscach w zależności od planów zawodowych rodziców, ojca – współzakładał rozgłośnię Polskiego Radia we Wrocławiu, następnie był redaktorem naczelnym Radia Katowice czy matki – wykładała germanistykę na uniwersytetach w Łodzi i Poznaniu. W 1961 r. ukończył Liceum Plastyczne im. Piotra Potworowskiego w Poznaniu i rozpoczął studia na Wydziale Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Podczas studiów odkrył swoją pasję do literatury i kabaretu. W 1962 r. wraz z Adamem Kreczmarem i Janem Pietrzakiem utworzył kabaret Centralnego Klubu Studentów Warszawy „Hybrydy”, a w 1964 r. został jego kierownikiem literackim. Współpracował z Teatrem Syrena, a od 1968 r. był współzałożycielem i wykonawcą w kabarecie Pod Egidą. Od 1964 współpracował z Programem III Polskiego Radia. Publikował wierszowane felietony w czasopiśmie „Polityka”.

Literacki debiut Jonasza Kofty przypada na rok 1966, kiedy to tygodnik „Szpilki” opublikował jego fraszki: „Warsztat filozoficzny”, „O smutnych ludziach” i „Hasło”. Twórczość Kofty – wiersze, satyry i teksty piosenek drukowane były na stronach: „Szpilek” (1966, 1968, 1971-1978, 1980-1981) „Radaru” (1967-1969, 1971), „Płomyka” (1967-1971, 1974-1975), „ITD” (1967-1975). Stworzył niezapomniane duety: ze Stefanem Friedmannem (cykle „Dialogi na cztery nogi” i „Fachowcy”) oraz z Janem Pietrzakiem („Duety liryczno-prozaiczne”). Jonasz Kofta był błyskotliwym i dowcipnym twórcą, czerpał z kultury popularnej, tworząc parodie i pastisze, stosując gry słowne, włączając w obręb tekstów popularnych elementy purenonsensu i absurdu. Jego znakiem rozpoznawczym stały się teksty piosenek. Napisał słowa do wielu przebojów, podnosząc rangę polskiej piosenki i sytuując ją bliżej poezji. Jego największy sukces kabaretowy i literacki przypadał na lata 70. Teksty Jonasza Kofty, mimo że powstawały w czasach cenzury, zawierały inteligentną krytykę systemu, uszczypliwe spojrzenia na otaczającą rzeczywistość, a także uwypuklały absurdy życia w PRL-u. Lata 80. natomiast były dla niego trudne zarówno w życiu zawodowym, jak i osob-

stym. Uwidocznily jego odmienność, nieprzystosowanie do nowej rzeczywistości muzycznej, gdy artystyczne środowiska opanowała muzyka rockowa.

Jonasz Kofta często stawiany jest obok Agnieszki Osieckiej i Wojciecha Młynarskiego jako jeden z najlepszych tekściarzy piosenek. Jest autorem tekstów do tak znanych piosenek jak: „Wakacje z blondynką”, „Radość o poranku”, „Śpiewać każdy może”, „Jej portret”, „Samba przed rozstaniem”, „Pamiętajcie o ogrodach”, „Taką cię wymyśliłem”, „Popołudnie”, „Szary poemat”, „Do ciężkiej łezka” czy „Kwiat jednej nocy”. Jonasz Kofta nie tylko pisał słowa piosenek, ale również je wykonywał. W jego dorobku artystycznym oprócz ok. 600 tekstów piosenek i wierszy znalazły się m.in.: musicale „Oko” (1970), „Kompot” (1983); widowisko muzyczne „W zielonozłotym Singapurze” (1988); dramaty „Wojna chłopska” (1981), „Fachowcy” (1980); scenariusze widowisk „Wielki Dodek” (1979), „Szalone lata” (1987); książki „Dialogi na cztery nogi. Fachowcy” (1979, współaut. Stefan Friedmann), „Księga dziwiwn” (1982, współaut. Andrzej Dudziński).

Za swoją twórczość był wielokrotnie nagradzany m.in. nagrodą Komitetu ds. Radia i TV za audycje satyryczno-rozrywkowe w Programie Trzecim Polskiego Radia (1968), nagrodami na Krajowym Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu (1973, 1974, 1977, 1978, 1987) czy nagrodą Grand Prix na Międzynarodowym Festiwalu Interwizji Sopot '77 (1977). W 1988 r. otrzymał Nagrodę Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej na XXV Krajowym Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu za wybitną twórczość literacką i jej prezentację na festiwalach opolskich.

Cierpiął na chorobę nowotworową, którą udało mu się wyleczyć. Zmarł 19 kwietnia 1988 r. w wyniku powikłań po zadławieniu. Został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Pamięć o twórczości Jonasza Kofty przybrała również formę nagród, których został patronem. Nagrodę Grand Prix jego imienia przyznaje jury Ogólnopolskiego Przeglądu Piosenki Autorskiej OPPA w Warszawie, zaś w 1994 r. redakcja rozrywki Programu Trzeciego Polskiego Radia ustanowiła nagrodę „Jonasz” w kategorii twórczości kabaretowej i literackiej. Od 2007 r. organizowany jest w Warszawie przez Stowarzyszenie Warszawska Scena Bardów oraz Centrum Promocji Kultury Praga-Południe miasta Warszawy Ogólnopolski Festiwal im. Jonasza Kofty „Moja Wolność”. W 2009 r., w obecności żony poety, Jagi Kofty, imieniem jej męża nazwano Ogólnopolskie Spotkanie Młodych Autorów i Kompozytorów Piosenki (SMAK), odbywające się od 1978 r. w Myśliborzu, na których Jonasz Kofta był członkiem jury oceniającym uczestników konkursu.

a. Pozycje zwarte

1. JEGO portret : opowieść o Jonaszu Koftcie / Piotr Derlatka. – Warszawa : Prószyński i S-ka, 2019. – 621 s.
Bibliogr. s. 599-608.
2. JONASZ Kofta / posł. Paweł Huelle. – Warszawa : „Twój Styl”, 2001. – 198 s.
3. KABARET w Polsce 1950-2000 / Andrzej Domagalski, Leszek Kwiatkowski. – Kraków : Krakowska Fundacja Teatralna ; Tarnów : PHU Bel-Druk, 2015. – 399 s.
4. KALEJDOSKOP estradowy : leksykon polskiej rozrywki 1944-1989 : artyści, twórcy, osobistości / Zbigniew Adrjański. – Warszawa : „Bellona”, 2002. – 551 s.
5. KAŻDY szczyt ma swój Czubaszek / Maria Czubaszek ; rozm. Artur Andrus. – Warszawa : Prószyński Media, 2011. – 319 s.
6. POECI piosenki 1956-1989 : Agnieszka Osiecka, Jeremi Przybora, Wojciech Młynarski i Jonasz Kofta / Piotr Derlatka. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 2012. – 341 s.
Bibliogr. s. 328-335.
7. SZPETNI czterdziestoletni / Agnieszka Osiecka. – Warszawa : Prószyński i S-ka, 2008. – 260 s.
8. W KABARECIE / Izolda Kiec. – Wrocław : Wydaw. Dolnośląskie, 2004. – 252 s.
9. WIELCY skromni : rzecz o wybitnych artystach filmu i teatru, którzy naprawdę są skromni / Urszula Bieleus. – Warszawa : Editions Spotkania, 1994. – 316 s.

b. Artykuły

1. DZIEŁA potrzebne? / Artur Jabłoński. W: Nowe Książki. – 2011, nr 11, s. 67
2. KOFTA rocznicowy / Urszula Ciołkiewicz. W: Przegląd Powszechny. – 2009, nr 4, s. 134-135
3. KONTRAPUNKTY Jonasza Kofty / Krzysztof Masłoń. W: Rzeczpospolita. – 2011, nr 164, s. P9-P10
4. MISTRZOWIE w duecie : Michał Bajor „Piosenki Marka Grechuty i Jonasza Kofty” : 2 CD, A.A.MTJ 2009 / Urszula Ciołkiewicz-Latek. W: Przegląd Powszechny. – 2009, nr 12, s. 145-147
5. NAPRAWDĘ jaki jesteś... / Iga Nyc. W: Wprost. – 2011, nr 21, s. 86-87

6. NAPRAWDĘ jaki jesteś... / Jan Bończa-Szabłowski. W: Rzeczpospolita. – 2018, nr 91, s. A10
7. O JONASZU / Urszula Bielous. W: Przekrój. – 2001, nr 44, s. 24-26
8. POETĄ się nie jest, poetą się bywa / Cezary Polak. W: Dziennik Gazeta Prawna. – 2011, nr 107, dod. Kultura i Program TV, s. k28-k29
9. PANCERNY motyl / Mirosław Pęczak. W: Polityka. – 2020, nr 2, s. 84-85
10. PORTRET artysty z czasów młodości / Tomasz Zbigniew Zapert. W: Rzeczpospolita. – 2008, nr 93, s. A26-A27
11. PORTRET niedokończony / Krzysztof Feusette. W: Rzeczpospolita. – 2003, nr 93, s. A19
12. WALC z Koftą / Justyna Sobolewska. W: Przekrój. – 2002, nr 15, s. 30-36
13. Z BRZUCHA wieloryba / Marcin Wolski. W: Gazeta Polska. – 2011, nr 27, s. 33

c. Netografia

<https://culture.pl/pl/tworca/jonasz-kofta>

<https://twojstyl.pl/arttykul/jonasz-kofta-wspomnienia-syna-piotra-kofty,aid,2568>

<https://www.kofta.pl/jonasz/2/jonasz-kofta>

Jan Marcin Szancer
(1902-1973)

Jan Marcin Szancer – ur. 12.11.1902 r., zm. 21.03.1973 r. – grafik, ilustrator, rysownik, scenograf, kostiumograf, pedagog. Urodził się w Krakowie w znanej żydowskiej rodzinie. Był najmłodszym dzieckiem matematyka Edwarda Szancera i Stanisławy z Pierackich. Od dziecka przejawiał zainteresowania plastyczne, w latach młodzieńczych pobierał naukę rysunku u malarza i pedagoga Leonarda Stroynowskiego. Ukończył Akademię Sztuk Pięknych w Krakowie. Po studiach podjął pracę grafika w wydawnictwach „Ilustrowanego Kuriera Codziennego”. Podczas II wojny światowej przebywał w Warszawie, gdzie tworzył plakaty dla Armii Krajowej. W czasie Powstania Warszawskiego został wywieziony do obozu przejściowego, a następnie do obozu pracy w Makowie Podhalańskim. W trakcie wojny nie zaprzestał rysowania, pisał bajki, tworzył scenografię teatralną i filmową. W 1945 r. został kierownikiem artystycznym i twórcą ilustracji z okładek pisma „Świerszczyk”, współpracował również z licznymi czasopismami (np. „Płomykiem”, „Przygodą”) i oficynami wydawniczymi (Państwowym Instytutem Wydawniczym, Książką i Wiedzą). Był pierwszym kierownikiem artystycznym Telewizji Polskiej.

Jan Marcin Szancer w swoim życiu zawodowym poświęcił się przede wszystkim ilustracji książkowej i grafice oraz scenie teatralnej. Jego nazwisko figuruje wśród najwybitniejszych polskich rysowników XX wieku. Zilustrował ponad 200 utworów, stając się uznanym i popularnym artystą, nazywanym „królem ilustratorów” czy „malarzem dziecięcych marzeń”. Swoje rysunki podpisywał charakterystyczną sygnaturą „jms” ale nawet bez niej łatwo rozpoznać „szancerowski” styl. Lekka, lecz zdecydowana kreska, wypełniona plamami barwnymi, z przewagą brązów i zgaszonych zieleni, bogactwo szczegółów przy jednocześnie nieprzeładowanej kompozycji – to jego znaki szczególne. Bohaterowie ilustracji Szancera charakteryzują się smukłą sylwetką o wyrazistych twarzach i wyróżniają się nie tylko strojem, ale także powściągliwością gestów, wyrafinowanym szykiem przeniesionym z innej epoki. Nierzadko Szancer posługiwał się żabią lub ptasią perspektywą, co świadczy o jego kunszcie i niebываłej sprawności technicznej. Potrafił w swoich pracach oddać specyfikę i klimat różnych epok, łącząc złożone scenerie z niewymuszonym, nonszalanckim detalem. Podobnie jak w jego drugiej pasji – teatrze, dążył do perfekcji. Projektował scenografie i kostiumy teatralne. W sezonie 1965/1966 był głównym scenografem Teatru Wielkiego w Warszawie. Tworzył także kostiumy do filmów („Awantura o Basię”, „Komedianty”, „Panienska z okienka”). Co warto zaznaczyć, Szancer przez dwadzieścia lat był również znakomitym pedagogiem, profesorem i kierownikiem Katedry Książki i Ilustracji na warszawskiej Akademii Sztuk Pięk-

nych. To dzięki jego talentowi do przekazywania wiedzy, umiejętności rozbudzania wyobraźni i traktowania książki jak obiekt sztuki mamy liczne grono grafików, którzy odnieśli sukcesy jako ilustratorzy (m.in. Bohdan Butenko, Wanda Orlińska, Ewa Salamon, Janusz Stanny czy Bohdan Wróblewski).

Na jego twórczą pracę złożyły się zwłaszcza ilustracje książek dla dzieci, należące obecnie do kanonu literatury dziecięcej, znane dobrze kilku pokoleniom Polaków. Są wśród nich: „Brzechwa dzieciom” (jedno ze słynniejszych dzieł duetu Brzechwa – Szancer), „Akademia pana Kleksa” Brzechwy, „O Jan-ku, co psom szył buty” Słowackiego, „Pinokio” Collodiego, „Pan kotek był chory” Jachowicza, „O krasnoludkach i o sierotce Marysi” Konopnickiej, „Lokomotywa”, „Rzepka” i „Ptasie radio” Tuwima, „Dziadek do orzechów” Hoffmana, „Baśnie” Andersena, „Miś zwany Paddington” Bonda. Dla dorosłych zilustrował „Bajki” i „Satyry” Ignacego Krasickiego, „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza, „Trylogię” Henryka Sienkiewicza, książki Amicisa, Collodiego, Cervantesa, Haška, Edith Nesbit, Puszkina, Swifta. Ponadto jest autorem ponad 500 pocztówek, 60 scenografii (dekoracji i kostiumów), 20 plakatów, serii znaczków pocztowych, ekslibrisów i obrazów olejnych. W 1968 r. został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Zmarł 21 marca 1973 r., w wieku 71 lat. Został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

a. Pozycje zwarte

1. ADMIRAŁOWIE wyobraźni : 100 lat polskiej ilustracji w książkach dla dzieci / red. Anita Wincencjusz-Patyna. – Warszawa : Wydawnictwo Dwie Siostry, 2020. – 493 s.
2. ARTYŚCI polskiej książki : 50 lat konkursu Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek / red. Katarzyna Iwanicka. – Warszawa : Polskie Towarzystwo Wydawców Książek, 2009. – 149 s.
3. CZARODZIEJE wyobraźni : portrety polskich ilustratorów / Eliza Leszczyńska-Pieniak. – Lublin : Ośrodek Brama Grodzka Teatr NN.pl, 2019. – 303 s.
4. ILUSTRATORKI, ilustratorzy : motylki z okładki i smoki bez wąsów / Barbara Gawryluk. – Warszawa : Wydawnictwo Marginesy, 2019. – 413 s.
5. JAN Marcin Szancer / współautor Zofia Szancerowa. – Poznań : Ogólnopolski Ośrodek Sztuki dla Dzieci i Młodzieży, 1989. – 47 s.
6. JAN Marcin Szancer : ambasador wyobraźni / red. Henryk Gościński, Karol Prętnicki. – Poznań : Oficyna Wydawnicza G&P Gościński Prętnicki, 2019. – 317 s.

Bibliografia książek ilustrowanych przez Jana Marcina Szancera na stronach 284-317.

7. JAN Marian Szancer : zapomniany twórca / oprac. Bogdan Koleszyński. – Oleśnica : s.n., 2002. – 4 s. Folder
8. OBLICZA edukacji przedszkolnej i szkolnej : w 60-lecie pracy zawodowej profesor Sabiny Guz / red. nauk. Jolanta Andrzejewska, Barbara Biłewicz-Kuźnia. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2020. – 336 s.
9. STACJA ilustracja : polska ilustracja książkowa 1950-1980 : artystyczne kreacje i realizacje / Anita Wincencjusz-Patyna. – Wrocław : Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta : Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego, 2008. – 527 s.

b. Artykuły

1. BAJECZNE krainy Jana Marcina Szancera / KLUB. W: Dziennik Trybuna. – 2020, nr 42/43, s. 13
2. BIAŁE plamy anegdot Szancera / Emilia Dłużewska. W: Gazeta Wyborcza. – 2020, nr 180, s. 21
3. FILM i telewizja w twórczości Jana Marcina Szancera / Joanna Stacewicz. W: Kwartalnik Filmowy. – 2007, nr 57/58, s. 332-354
4. JAN Marcin Szancer-opowieść o książkach, ilustracjach oraz przyjacielu Tuwimie / Joanna Stawińska. W: Poradnik Bibliotekarza. – 2013, nr 9, s. 24-25
5. JAN Marcin Szancer – pan, co rysował androny / Aleksandra Kwaśnicka, Małgorzata Pawłowska. W: Biblioteka w Szkole. – 2002, nr 10, s. 21
6. KRÓL ilustratorów : w setną rocznicę urodzin Jana Marcina Szancera / Joanna Olech. W: Tygodnik Powszechny. – 2002, nr 50, s. 21
7. MALARZ dziecięcych marzeń / Paulina Olechowska. W: Kurier Szczeciński. – 2021, s. 7
8. „MITOLOGIA” Jana Parandowskiego w ilustracjach Jana Marcina Szancera / Barbara Maresz. W: Guliwer. – 2003, nr 4, s. 27
9. O NIEZWYKŁEJ sztuce ilustracji i jej mistrzach / Wiesława Turzańska. W: Akcent. – 2020, nr 2, s. 121-124
10. „OBRAZ i barwa silnie mówią do mnie...” : Jana Marcina Szancera sztuka ilustrowania książek / Barbara Mikulska. W: Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku. – 2004, T. 3, s. 87-96

11. SZANCER: Niezwykły album niezwykłego ilustratora : któż w dzieciństwie nie czytał „Baśni” Andersena, „Bajek” Jana Brzechwy czy „Przygód Pana Kleksa”? : do wielu ich wydań autorem ilustracji był legendarny Jan Marcin Szancer / Marek Zaradniak. W: P o l s k a . – 2019, nr 93, s. 28-29

c. Netografia

<https://culture.pl/pl/tworca/jan-marcin-szancer>

<https://niezlasztuka.net/o-sztuce/jan-marcin-szancer-krol-ilustratorow-malarz-dzieciecych-marzen-ilustrator/>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Marcin_Szancer

<https://nakanapie.pl/a/mistrzowie-ilustracji-jan-marcin-szancer>

https://czasdzieci.pl/ro_artykuly/id,151901d2.html

III. MATERIAŁY METODYCZNE

Izabela Wielicka

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

NA MARZENIA NIGDY NIE JEST ZA PÓŹNO

Scenariusz zajęć bibliotecznych dla seniorów

Marzenia to wytwory umysłu, wyobraźni – nasze życzenia na przyszłość. Mogą dotyczyć różnych sfer życia: zdrowia, miłości, rodziny, pracy, kariery, pieniędzy, podróży, hobby, osiągnięć. Te same marzenia mogą nam towarzyszyć przez całe życie, ale mogą one również ewoluować – zmieniać się wraz z upływem czasu i naszym rozwojem. A skoro bywają zmienne, to czy warto traktować je poważnie? Czy marzenia są w ogóle potrzebne?

Tak! Marzenia odpowiadają nam na pytanie, czego tak naprawdę pragniemy, co jest dla nas ważne. Są więc bardzo ważnym elementem samopoznania. Pomagają pozytywnie patrzeć na przyszłość, ludzi i świat. Przynoszą nadzieję, chęci do życia, motywują do rozwoju i działania.

Osoby starsze, które zakończyły już pracę zawodową, nierzadko odczuwają przejście na emeryturę jak na boczny tor życia. Ograniczają się do życzeń spokojnej egzystencji, a swoje marzenia przenoszą na dzieci, wnuki i prawnuki. Zapominają o własnym szczęściu, do którego każdy, niezależnie od wieku, ma przecież prawo. Ważne jest nie tylko zdrowie fizyczne, ale i psychiczne. Dlatego warto wspierać seniorów w ich rozwoju osobistym, by nie czuli się wykluczeni, nieważni czy pominięci.

Scenariusz „**Na marzenia nigdy nie jest za późno**” może być doskonałym narzędziem pracy z osobami w wieku emerytalnym. Celem proponowanych warsztatów jest zachęcenie seniorów do przyjrzenia się swoim potrzebom i pragnieniom, motywowanie do samopoznania i aktywizowanie ich do poprawy jakości życia.

Scenariusz składa się z czterech części:

- 1) Powitanie stanowiące wprowadzenie do zajęć i zapoznanie uczestników.
- 2) Porozmawiamy o marzeniach – część dyskusyjna składająca uczestników do refleksji i dzielenia się swoimi spostrzeżeniami i doświadczeniami.
- 3) Mapa marzeń – część warsztatowa zawierająca instrukcję wykonania.
- 4) Podsumowanie.

Grupa docelowa: osoby po 60. roku życia.

Miejsce: czytelnia lub sala warsztatowa.

Liczba uczestników: ok 10-12 (w zależności od warunków).

Czas trwania: 2,5 godziny.

Formy pracy: dyskusja, praca indywidualna.

Materiały: arkusze papieru o wielkości ok. 60 × 60 cm, zdjęcia – wycinki z gazet i materiałów reklamowych, nożyczki, flamastry, pisaki, kredki, klej, dwustronne taśmy klejące itp.

Uczestnicy powinni siedzieć na krzesłach przy stołach ustawionych w kręgu.

Na marzenia nigdy nie jest za późno

1. Powitanie

Osoba prowadząca: Witam Państwa w naszej bibliotece. Znajdujemy się w czytelnii, ale nie będziemy dziś czytać książek. Będziemy mówić o marzeniach i... marzyć. Zanim jednak zajmiemy się tą bardzo przyjemną czynnością, poznamy się. Nazywam się... i jestem... Proszę, abyście Państwo również przedstawili swoje imiona i krótko opowiedzieli o sobie. W gronie znajomych będzie nam łatwiej i milej marzyć.

Czas ok. 15 minut.

(Ważne, aby uczestnicy czuli się swobodnie, bezpiecznie i mogli powiedzieć o sobie tylko tyle, ile zechcą.)

2. Porozmawiajmy o marzeniach

Osoba prowadząca: Czym są marzenia? Czy są luksusem, czy potrzebą? Czy świat marzeń należy głównie do młodych ludzi z dużym potencjałem, którzy mają więcej czasu na ich spełnienie? Czy osoby w starszym wieku, mające już za sobą pracę zawodową, również marzą? A jeśli tak, to o czym? Jestem ciekawa, co sądzicie Państwo o marzeniach. Podzielcie się Waszymi refleksjami i doświadczeniami.

Dyskusja uczestników *(Moderacja osoby prowadzącej)*

Osoba prowadząca: Marzenia są ważnym narzędziem do samopoznania. Jeśli znamy swoje marzenia to bardziej znamy siebie. Marzenia pomagają również pozytywniej patrzeć na nasze otoczenie i życie. Skupienie na swoich marze-

niach pozwala oderwać się od rzeczywistości, uspokaja, relaksuje, poprawia samopoczucie i jest bardzo przyjemne. Ponadto, naukowcy twierdzą, że podczas marzeń mózg ludzki jest bardziej aktywny. Wykonuje wówczas pracę nad sortowaniem tego, co jest dla niego ważne, aktywując aż kilka swoich obszarów równolegle, w tym tych odpowiedzialnych za podejmowanie działań. Właśnie dlatego w stanie takiego rozluźnienia rośnie nasza kreatywność i twórcze myślenie. Przychodzą nam do głowy proste rozwiązania problemów i spraw, które wydawały się wcześniej bardzo skomplikowane. Marzenia są motorem do działania, mobilizują, wytyczają cele w życiu i nadają mu sens.

Czas ok. 40 minut.

3. Mapa marzeń

Osoba prowadząca: O tym, że warto, a nawet trzeba marzyć nikt z Państwa nie ma już chyba wątpliwości. Nie tylko realizacja możliwych do spełnienia marzeń, ale i same marzenia, przyczyniają się do poprawy jakości życia, radości, witalności, zdrowia i szczęścia. Chcę dziś Państwa zachęcić do rozpoznania lub przypomnienia sobie swoich marzeń – tych dużych i tych małych. Posłuży nam do tego „Mapa marzeń”, którą za chwilę wykonamy.

Mapa marzeń to wizualne przedstawienie naszych planów i celów – tego o czym marzymy i czego pragniemy w różnych sferach naszego życia. Dzięki niej dowiemy się więcej o nas samych lub ugruntujemy to, co już sobie uświadamiamy. Możecie ją zrobić, naklejając na arkuszach papieru obrazki i zdjęcia, które symbolizują Wasze marzenia. Można je również narysować lub po prostu wypisać.

Dlaczego warto zrobić własną mapę marzeń? Dlatego, że marzenia i cele, które są zapisane lub utrwalone w inny sposób graficzny, mają większą moc. Dzięki mapie marzeń łatwiej będzie nam o nich pamiętać, staną się częścią naszego codziennego życia i nadadzą kierunek naszym działaniom. Mapa marzeń wyraźnie pokazuje co jest dla nas ważne i jak chcemy żyć, a w natłoku codziennych zdarzeń często o tym zapominamy.

Każdy z Was otrzyma dziś arkusz papieru oraz flamastry. Pozostałe materiały przygotowane są do wspólnego użytku. Niech na Waszej mapie znajdą się marzenia bez względu na to, czy wydają się nam w tej chwili realne i możliwe do spełnienia, czy nie. Pozwólmy sobie na całkowitą szczerłość wobec siebie. Niech ta mapa towarzyszy nam w pięknej podróży w głąb siebie. Miłej zabawy!

Czas ok. 90 minut.

Instrukcja wykonania mapy marzeń.

- Mapę marzeń wykonujemy na dużych arkuszach papieru o wielkości ok. 60 × 60 cm.
- Na górze arkusza kolorowym flamastrem piszemy: „Moja mapa marzeń” (można również dodać swoje imię).
- Arkusz dzielimy grubymi kreskami na 8 pól, które podpisujemy kolejno: Partnerstwo, Rodzina, Przyjaźń, Finanse, Praca, Zdrowie, Rozwój osobisty i duchowy, Hobby (pole „Praca” dotyczy osób, które jeszcze pracują lub marzą o kontynuowaniu pracy na emeryturze). Arkusz można podzielić prostopadłymi kreskami, aby pola miały kształt kwadratów lub promieniście, aby pola miały kształt trójkątów.
- W odpowiednich polach naklejamy zdjęcia lub rysujemy obrazki symbolizujące marzenia dotyczące danej sfery życia.
- Wybrane zdjęcia nie muszą dokładnie odpowiadać marzeniom. Wystarczy, że będą je reprezentować, budząc pozytywne skojarzenia. Uczestnicy powinni mieć dostęp do wycinków z gazet oraz materiałów reklamowych. Można je zgromadzić na osobnym stole.
- Rysunki mogą być bardzo proste i symboliczne, niewymagające umiejętności plastycznych.
- Marzenia można również wypisać słownie w odpowiednich polach mapy.

Pomocne pytania w pracy z mapą marzeń:

- Co chcę zrealizować w swoim życiu, bym poczuł (poczuła) się osobą spełnioną?
- Co sprawiłoby, że poczułbym (poczułabym) się osobą szczęśliwą?
- Czego chcę doświadczyć?
- Z kim chcę się spotkać?
- Co chcę zobaczyć, zwiedzić?
- Co chcę sobie kupić?
- Jak wyobrażam sobie wakacje marzeń?
- Gdzie chcę pojechać?
- Co chcę zrobić?
- Co sprawiłoby mi radość?
- Z kim chcę się pogodzić lub odnowić kontakt?
- Z kim chcę spędzać więcej czasu?
- Czego chcę się nauczyć?
- Gdzie chcę mieszkać?
- Co chcę zmienić w swoim mieszkaniu?
- Co chcę zmienić w swojej relacji partnerskiej, rodzinnej?

- Kogo chcę poznać?
- Co chcę zmienić w swoim wyglądzie?
- Gdzie chciałbym (chciałabym) pracować?
- Co chcę zrobić dla siebie, dla swojego zdrowia?
- W jaki sposób chcę być aktywny (aktywna) fizycznie?

Pomocne linki:

<https://www.youtube.com/watch?v=dSFwIRAFpd4>

<https://www.youtube.com/watch?v=7KaZhEjmGRI>

4. Podsumowanie

Osoba prowadząca: Dziękuję Wam bardzo za udział w warsztatach, za podzielenie się własnymi doświadczeniami i marzeniami. Mapy marzeń możecie Państwo zabrać ze sobą do domu. Niech przypominają Wam o Waszych pragnieniach oraz o tym, że ich realizacja jest możliwa. Życzę Państwu jak największej liczby marzeń i ich spełnienia.

Czas ok. 5 minut.

Załącznik

Wybór powieści, filmów oraz publikacji poradnikowych, który może być pomocny w pracy nad rozwojem osobistym osób starszych.

Bibliografia:

a) Powieści:

1. BABUNIA / Frédérique Deghelt. – Warszawa : Świat Książki, 2011. – 270 s.
2. BANKIET wysuszonych kasztanów / Joanna Stańda. – Konin : Wydawnictwo Psychoskok, 2016. – 144 s.
3. BĄDŹ dobrej myśli / Paulina Płatkowska. – Warszawa : Silver Oficyna Wydawnicza, 2020. – 366 s.
4. DZIENNIK szalonego starca / Jun'ichirō Tanizaki. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 2018. – 198 s.
5. KLUB Radości i Szczęścia / Amy Tan. – Warszawa : Prószyński i S-ka, 2001. – 300 s.

6. SPÓŹNIENI kochankowie / William Wharton. – Poznań: Dom Wydawniczy Rebis, 2018. – 346 s.
7. STULATEK, który wyskoczył przez okno i zniknął / Jonas Jonasson. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2011. – 296 s.
8. TRAKTAT o łuskaniu fasoli / Wiesław Myśliwski. – Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2018. – 445 s.
9. ZMIANA / Robert Hellenga. – Łódź : Galaktyka, 2006. – 286 s.
10. ŻYCIE zaczyna się po sześćdziesiątce / Bernard Ollivier. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2011, 196 s.

b) Poradniki:

1. BABCIU, napisz książkę! / Krzysztof Kras. – Kraków : Ridero, 2017. – 55 s.
2. DUSZA nie ma wieku : starzenie się jako wędrówka ku spełnieniu i radości / Thomas Moore. – Warszawa : Wydawnictwo Czarna Owca, 2018. – 446 s.
3. EMERYTURA : poradnik aktywnego i szczęśliwego seniora / Aneta Derda. – Warszawa Edgard, 2012. – 216 s.
4. EMOCJE, relacje, empatia w wieku dojrzałym : warsztat : Jak zadbać o siebie / Jolanta Marchlewska. – Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2019. – 129 s.
5. JAK się nie nudzić na emeryturze : poradnik emeryta i rencisty / Stanisław Mędak. – Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2010 (ebook)
6. NARESZCIE! – autentyczna Ty : kobieta po 60-tce! : to jest Twój czas / Ewa Danuta Białek. – Warszawa : Instytut Psychosyntezy Centrum Zrównoważonego Rozwoju Człowieka, 2017. – 192 s.
7. NIGDY nie jest za późno na nowy początek : jak być kreatywnym i żyć z pasją po zakończeniu kariery zawodowej / Julia Cameron. – Warszawa : Wydawnictwo Szafa, 2019. – 304 s.
8. OSWOIĆ emeryturę : jak budować życie po pracy / Agnieszka J. Mackiewicz. – Warszawa : Difin, 2009. – 141 s.
9. STWÓRZ dobrą starość : nie wysyłaj życia na emeryturę! / Andrzej Kapłanek. – Katowice : Wydawnictwo Kos, 2018. – 250 s.
10. ŻYJ pełnią życia! czyli Jak utrzymać sprawność fizyczną, umysłową i cieszyć się życiem w wieku 60+ / Piotr Łącki. – Wrocław : Better Future, 2015. – 217 s.

Filmografia:

1. BUENA Vista Social Club (niemiecko-brytyjsko-amerykańsko-francusko-kubański film muzyczny), 1999, reż. Wim Wenders.
2. BUTELKI zwrotne (czeska komedia obyczajowa), 2007, reż. Jan Svěrák.

3. CHOĆ goni nas czas (amerykański komediodramat), 2007, reż. Robert Reiner.
4. HOTEL Marigold, (amerykańsko-brytyjsko-arabski komediodramat), 2011, reż. John Madden.
5. JESZCZE nie wieczór (polski dramat obyczajowy), 2009, reż. Jacek Bławut.
6. MŁODZI duchem, (brytyjsko-amerykański film dokumentalny), 2007, reż. Stephan Walker.
7. NASZE noce (amerykański melodramat), 2017, reż. Ritesh Batra.
8. PIĄTA pora roku (polski dramat obyczajowy), 2012, reż. Jerzy Doma-
radzki.
9. PORA umierać (polski dramat), 2007, reż. Dorota Kędzierzawska.
10. PROSTA historia (amerykańsko-brytyjsko-francuski dramat obyczajowy),
1999, reż. David Lynch.

Małgorzata Derwich
Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

Z PLANETY WENUS NA ZIEMIĘ, CZYLI...
O TWÓRCZOŚCI MARII KONOPNICKIEJ
W XXI WIEKU

– ze szczyptą humoru lub inaczej: *Sierotka Marysia i Stefek
Burczymucha teleportują się do LoL (League of Legends)*

Propozycje zajęć bibliotecznych

Maria Konopnicka – poetka i pisarka, uważana za jedną z najwybitniejszych w polskiej historii, tworząca przede wszystkim w XIX, ale też w XX wieku; również publicystka, krytyczka literacka i tłumaczka oraz aktywistka społeczna. Czy może zainteresować czytelników w trzeciej dekadzie XXI wieku? W 2022 świętujemy Rok tej utalentowanej kobiety, z okazji 180. rocznicy jej urodzin.

Nasz scenariusz jest właśnie taką próbą zainteresowania Konopnicką współczesnych, młodych czytelników. Nie wdając się w spory na temat jej spuścizny (ani też nie dociekając szczegółów z jej intymnego życia prywatnego), dostrzegamy fakt, że istnieją; jednak uważamy, iż dowodzą one jednego: poetka żyje w dzisiejszej świadomości, więc warto o niej pisać, warto zainteresować twórczością Marii Konopnickiej kolejne pokolenia. Że jest to twórczość trochę „archaiczna” i używa przestarzałych „akcesoriów”? Zatem – wyposażmy ją we współczesne, bliskie dzieciom i młodzieży; „uniwersum” stworzone przez poetkę i pisarkę, na pewno się do tego nadaje.

Konopnicka w swoich utworach odwołuje się do uniwersalnych wartości, takich jak: dobroć (walka dobra ze złem), miłość (w tym do przyrody i ziemi-żywicielki), nawet miłosierdzie (czy ta wartość jeszcze funkcjonuje?). Szczególnie w jej poezji dla dzieci widać, że jest ona oparta „na zrozumieniu, że „delikatne poruszenia duszy dziecka potrzebują nie dydaktyzmu, ale wzlotu, wdzięku, tonu”. Po co odwoływać się do obcych legend i bajek, zagranicznych krasnoludów i elfów, skoro mamy własne krasnoludki („Myślcie sobie, jak tam chcecie / Krasnoludki są na świecie!”) – z sierotką Marysią i Jagodowym królem – oraz wiele innych „kultowych”, powiedzielibyśmy dzisiaj, bohaterów (takich jak *Stefek Burczymucha* na przykład), którzy tworzą nie tylko historię polskiej lite-

ratury, ale także budowali przez lata świadomość narodową; dobrze by było, aby byli oni „żywi” również w trzecim tysiącleciu.

Oto kilkanaście propozycji ujęcia tematu.

Propozycja I (dla starszych) – „**Spotkanie autorskie**” z **Marią Konopnicką** – zainscenizowane spotkanie służyłoby przekazaniu podstawowych informacji biograficznych. Uczniowie pytają koleżankę lub nauczycielkę w roli Konopnickiej o szczegóły z jej życia (np. Gdzie się pani urodziła? Kim byli pani rodzice? Jakie wykształcenie pani zdobyła? Czy dzieci miały wpływ na pani twórczość? itp).

Podstawowe informacje do „spotkania autorskiego”: np. *Krótki życiorys Marii Konopnickiej* <https://obliczaludzi.com/maria-konopnicka/> lub https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_Konopnicka

Maria Konopnicka, przyszła na świat 23 maja 1842 r. w Suwałkach jako córka Józefa Wasiłowskiego i Scholastyki z Turskich. Dorastała w Kaliszu, a wykształcenie zdobywała na pensji sióstr Sakramentek w Warszawie. Tam też nawiązała znajomość z Elizą Orzeszkową. Niespełna dwudziestoletnia Maria wyszła za mąż za Jarosława Konopnickiego. Małżonkowie zamieszkali w Bronowie i doczekali się ośmiorgo dzieci (dwoje zmarło w niemowlęctwie). Po dziesięciu latach Maria zdecydowała się porzucić męża. Utrzymywała siebie i dzieci z korepetycji oraz pisania (czym zajmowała się od dłuższego czasu, ale dopiero usamodzielnienie pozwoliło jej rozwinąć skrzydła). Angażowała się społecznie; w latach 80. XIX wieku Konopnicka pracowała w redakcji pisma dla kobiet „Świt”. Gdy jej dzieci podrosły, Maria rozpoczęła podróże po całej Europie. Zmarła 8 października 1910 r. we Lwowie.

Propozycja II (dla starszych) – **DKK, czyli „dyskusyjny klub książki” na temat twórczości Marii Konopnickiej**

Poszczególne osoby przedstawiają ulubione bądź najbardziej wartościowe lektury, reszta dyskutuje, czy zgadzają się czy nie z przedmówcami.

Do najsłynniejszych utworów Marii Konopnickiej zalicza się dziś na przykład zbiory nowel „*Dym*”, „*Mendel Gdański*” czy też „*Nasza szkapa*”. Pisała również utwory dla dzieci, wśród których nie sposób nie wymienić „*O krasnoludkach i sierotce Marysi*”, „*Na jagody*” czy „*Stefek Burczymucha*”. Stąd propozycja lektur do „dyskusyjnego klubu książki”:

- 1881-96 – Poezje
- 1890 – nowela *Mendel Gdański*
- 1896 – utwór dla dzieci *O krasnoludkach i sierotce Marysi*
- 1908 – wiersz patriotyczny *Rota*
- 1910 – poemat z dziejów emigracji chłopskiej *Pan Balcer w Brazylii*

Dyskusja może dotyczyć np.:

1. Czy powyższa lista jest kompletna, czy należy ją uzupełnić (dajmy na to o inną nowelę z cyklu „*Na drodze*” – który zawiera też wspomniany „*Mendel Gdański*” – czyli „*Naszą szkapę*”).
2. Czy Konopnicka była bardziej pisarką dla dzieci, czy dla dorosłych?
3. Jaką tematykę poruszała? (np. dramat walki z nędzą, problem antysemityzmu).
4. Jakie znaczenie w jej twórczości miał patriotyzm? Albo:
Znaczenie „*Roty*” w walce o niepodległość Polski.
<https://www.taniaksiążka.pl/autor/maria-konopnicka>

Propozycja III – dla młodszych klas – **Fanklub Krasnoludków Konopnickiej**, czyli... o wyższości krasnoludków stworzonych przez Marię Konopnicką, nad innymi krasnoludkami, krasnoludami czy hobbitemi.

Dzięki Konopnickiej mamy swoje POLSKIE KRASNOLUDKI (zadanie: stwórz listę na podstawie książki *O krasnoludkach i sierotce Marysi*)

- Koszałek Opałek – uczony kronikarz,
- król Błystek,
- Podziomek – (można dodać, że to nazwa historyczna krasnoludka)
- Żagiewka, Sikorek, Biedronek;
- Groszyk (skarbnik);
- Słomiaczek i Purchawka;
- Modraczek, Biedraczek, Słomiaczek;
- Mikuła i Pakuła – strażnicy;
- Pietrzyk z Kozubkiem

Listę można uzupełnić krasnoludkami z książki „*Na jagody*” – *Krasnoludek, wszakże wiecie/ To najmniejszy człeczek w świecie* (Polny, Pszczelny, Jagody król)

Propozycja IV – wersja dla młodzieży – **Polacy nie gęsi... swoje krasnoludki mają!** (z Marysią, co gęsi zgubiła lub: które zjadł lis Sadełko), czyli – argumenty w sprawie krasnoludków, poparte przykładami z literatury, np.:

– Wisława Szymborska: ...»*bajkę „O krasnoludkach i sierotce Marysi” uważała zawsze za „arcydzieło sentymentu i dowcipu”*«, o czym napisała całkiem serio w jednym ze swoich felietonów. Szczególną estymą darzyła *Podziomka*, uznając jego istnienie za najbardziej prawdopodobne (s. 45 biografii Szymborskiej).

– Barbara Wachowicz: *Znakomita znajomość dziecięcej psychiki pozwoli jej [Konopnickiej] stworzyć małe arcydzieła, takie jak nieśmiertelne, do dziś czytane przez dżiatwę „O krasnoludkach i sierotce Marysi”, „O Janku wędro-*

wniczku”, „Na jagody”. Któremu to już pokoleniu Koszałek-Opalek, usiadłszy na łóżeczku, opowiada o królu i złotej koronie, o rycerzach, o skarbach, wiernej drużynie i tej pięknej czarodziejce – Polsce. Świat baśni jest piękny i łagodny. Uczy miłości. Do człowieka, do rodzinnego kraju (Siedziby wielkich Polaków, s. 14).

Propozycja V – Event z krasnoludkami MK – polskie krasnoludki podczas Eventu wystąpią w charakterze VIP-ów i będą przedstawiane przez konferansjera-majordomusa, na przykład tak: Jego W... Niskość, król Błystek, uczonego kronikarza, czyli dokumentalistę erudyta – Koszałek Opalek, znawcę kuchni – Podziomek, znanego finansisty i biznesmena – Groszyk itp.

Event z krasnoludkami może też być **pokazem mody krasnoludków**, gdzie krasnale, gnomy czy skrzaty będą prezentować różne wersje ubiorów, typowych dla krasnali, gnomów i skrzatów, to znaczy szpiczaste, (nie tylko) czerwone czapeczki (choć od czerwonego, czyli „krasnego” koloru pochodzi ich polska nazwa). Można się posiłkować ilustracjami Jana Marcina Szancera czy Janusza Grabińskiego lub wymyślić nowoczesne wersje stroju.

„*Krasnoludki są na świecie!*”, czyli zadanie: Stwórz **wizerunek krasnoludków** według książki Marii Konopnickiej.

Np. *Naród wielce osobliwy./ Drobny – niby ziarnka w bani... itp.*

Propozycja VI – Skąd się wzięły krasnoludki? – czyli spotkanie na temat historii i ludowych korzeni krasnoludków. Podstawowe informacje:

W folklorze krasnoludki, zwane także krasnietami, skrzatami, ubożętami, podziomkami lub inkluzami, to niewielkie istotki, opiekuńcze duszki domowe. Wywodzą się z dusz przodków lub zmarłych niemowląt.

Źródłostów nazwy jest dyskusyjny, człon krasny- zazwyczaj wiąże się z kolorem noszonych przez nie kubraczków i czapczek, ale możliwe jest też jego tłumaczenie jako „piękny” lub „tłusty, tęgi”.

Za dnia chowały się pod progiem, za piecem, w mysich norach czy zakamarkach kuźni lub stajni. W nocy, gdy domownicy położyli się spać, wychodziły i przed pianiem koguta chodziły wokół obejścia, dokończając przerwane prace domowe i strzegąc dzieci przed złymi duchami. Sporadycznie występuje motyw złych krasnoludków, szkodzących ludziom.

Podania o krasnoludkach mają prawdopodobnie pochodzenie niemieckie, polska literatura wspomina o nich po raz pierwszy na przełomie XVI i XVII wieku.

Krasnoludek w literaturze

- Bracia Grimm, *Królowna Śnieżka i siedmiu krasnoludków*
- Hans Christian Andersen, *Krasnoludek u kupca*
- Maria Konopnicka, *O krasnoludkach i o sierotce Marysi*

- Jan Brzechwa, *Tańczące krasnoludki, Trzy wesole krasnoludki*
- Lucyna Krzemieniecka, *Z przygód krasnala Hałabały...*

Za: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Krasnoludek>

Informację „historyczną” można uzupełnić wypisem legend i baśni, o których wspomniała Maria Konopnicka w książce „*O krasnoludkach...*” (np. o Wandzie, co nie chciała Niemca, o księżcu Lechu czy o królu Popielu i myszach).

Propozycja VII – Maria Konopnicka – kobieta nie z tej ziemi albo Kosmiczna kobieta lub (tajemniczo i kokietyrnie) „ciało niebieskie”.

A wszystko to za sprawą faktu, że na planecie Wenus istnieje krater im. Marii Konopnickiej. Tę rewelację można przekazać np. podczas „astronomicznego kółka zainteresowań”.

Podstawowe informacje:

Konopnicka – krater uderzeniowy na powierzchni Wenus o średnicy 20,1 km, położony na 14,5° szerokości północnej i 166,6° długości wschodniej. Nazwany na cześć polskiej poetki Marii Konopnickiej.

Powyższą informację można poszerzyć o wiadomości o „Polakach w kosmosie”. Bowiem na przestrzeni ostatnich stuleci nazwy na ziemski obraz i podobieństwo otrzymały nie tylko gwiazdy czy planety, ale również znacznie drobniejsze kosmiczne obiekty. Terminy te zatwierdzone są przez Międzynarodową Unię Astronomiczną (z ang. IUA) i stanowią pasjonujący podręcznik historii, mitologii i literatury. Dodajmy – nie pozbawiony polskich wątków. Na przykład na Merkurym można znaleźć artystów niemal wszystkich narodowości. Spośród Polaków w kosmosie najwięcej szczęścia mieli: Olga Boznańska, Fryderyk Chopin, Katarzyna Kobro-Strzebińska, Krzysztof Komeda i Adam Mickiewicz.

Z kolei planeta Wenus – jak sama nazwa wskazuje – jest „kobieca”. Z Polską związane są po prostu imiona żeńskie: Jadwiga, Janina, Wanda i Zosia oraz pięć twórczyń – bardziej znanych, jak właśnie Maria Konopnicka oraz Zofia Nałkowska, lub mniej znanych, takich jak: Wanda Landowska, która doprowadziła w XX wieku do renesansu zainteresowania grą na klawesynie czy też Tekla Bądarzewska-Baranowska, która wykreowała pół wieku wcześniej pianistyczny przebój „Modlitwa dziewicy”.

Za: <https://magazynkoncept.pl/polacy-w-kosmosie/>

Temat propozycji można też potraktować bardziej metaforycznie.

Propozycja VIII – Nie rzucim ziemi... czyli propozycja w opozycji do „kosmicznej” – dla tych, co twardo stąpają po ziemi lub którym bliższa jest planeta Ziemia oraz dla... patriotów.

Punktem wyjścia dla tej propozycji jest „Rota” Marii Konopnickiej (muzyka Feliks Nowowiejski). Ale może też być potraktowana inaczej, czyli jako wskazanie lektur Konopnickiej, które dotyczą miłości do ziemi i jej darów (np. „*Na jagody*”).

W ujęciu stricte patriotycznym na pewno pomocna będzie książka Barbary Wachowicz (wspomniane wcześniej *Siedziby wielkich Polaków*) i jej opowieść o „pieśniarce Narodu” przez pryzmat „daru narodowego dla Marii Konopnickiej”, czyli jej domu, a dziś Muzeum w Żarnowcu.

Propozycja IX – Maria Konopnicka – patronka

Pierwszym zadaniem jest wyszukanie szkół w swojej okolicy, które przyjęły imię Marii Konopnickiej – jak przedstawiają swoją patronkę albo jak świętują Rok Marii Konopnickiej.

Dobrym przykładem jest II Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej w Inowrocławiu, które w 2022 roku obchodzi 100-lecie istnienia i patronatu (szczegóły: <https://konopa.szkolnastrona.pl/>)

Można też odwołać się do własnych doświadczeń (jeśli istnieją) lub wspomnień swoich najbliższych. Autorka propozycji ma na przykład szkolny, bogato ilustrowany pamiętnik swojej mamy *Konopniczanki z Ina* z lat 1946-1950, uzupełniony podpisami profesorów ze zjazdu na 50-lecie szkoły, czyli z 1972 roku (autorka uczestniczyła w nim wraz z mamą, jako dziecko); dla młodszego pokolenia – może to być fikcyjny „**pamiętnik prababci**”. Do takiego pamiętnika wklejamy zdjęcia budynku wybranej szkoły, opisujemy jej „historię” oraz patronkę, zamieszczamy „fotografie” nauczycieli i uczniów, dodając ich opowieści o szkole... itp.

Propozycja X – Konopnicka w Wielkopolsce

Zadanie polega na wyszukaniu wielkopolskich miast, związanych z życiem Marii Konopnickiej. Na pewno będzie to **Kalisz**, gdzie dorastała, ale też **Września**. Piękny opis, dotyczący tego drugiego z miast, znajduje się w książce Barbary Wachowicz (s. 25): [podczas jubileuszu pisarki] „...*nagle zrywa się krzyk: „Września! Września!”*. *Do Konopnickiej podchodzi matka z dziećmi. To one były sieczone przez pruskich nauczycieli do krwi, gdy w maju 1901 chciały się modlić po polsku. Maria Konopnicka zorganizowała wówczas wielki protest kobiet wszystkich krajów i zebrała tysiące podpisów*”...

Ciekawym zagadnieniem może być też opis odbioru „*Roty*” przez Wielkopolan pióra profesora Waldemara Łazugi. Profesor cytuje (s. 8) Ewę Drwęską, wnuczkę pierwszego prezydenta Poznania, Jarogniewa Drwęskiego: „*Za dziadkiem lub ojcem dopowiadała o tym, jak to w Wielkopolsce w kręgach organiczników z „mieszanyimi uczuciami” przyjmowano „Rotę” i o „przeanieleniu*”

tekstu przez Marię Konopnicką z Suwałk, która – zdaniem dziadka – Wielkopolski zupełnie nie rozumiała”.

Ta myśl została rozwinięta na dalszych stronach „Portretu rodziny z herbem we wnętrzu” (s. 224): „Rota” Marii Konopnickiej z muzyką Feliksa Nowowiejskiego przejmuję dreszczem. Mówi o ziemi, „skąd nasz ród”. Trudno się nie wzruszyć. Może więc dziwić, że ten podniosły utwór Wielkopolan akurat nie zachwycił”. I dalej (s. 225): „Rotę”, opublikowaną najpierw w piśmie dla kobiet wiejskich, napisała Konopnicka w 1905 roku. W 1910 roku, w związku z obchodami 500-lecia zwycięstwa pod Grunwaldem, przedrukował ją „Kurier Warszawski” i tak rozpoczęła się jej wielka kariera. Sama autorka (...) wpadła w pułapkę. Namaszczona na wieszczkę Polski stała się... wieszczką endecji. Miała zresztą cechę wielu nadwrażliwych poetek i poetów – pisał Czesław Jankowski – czego bądź się nie dotknie, „wszystko przebóstwi i przeanieli”.

W Poznaniu (...) Większość twardo stąpała po ziemi. – Konopnicka urodzona w Suwałkach – mówiono tutaj – stosunków panujących w Wielkopolsce zupełnie nie rozumiała. Bo konfliktów oczywiście nie brakowało, ale emocje były inne i o pluciu w twarz nie było mowy. A to dlatego, że (parafrazując słowa profesora) „w Wielkopolsce niemal każdy miał w rodzinie jakiegoś Niemca”.

Propozycja XI – Czego uczymy się z książek Konopnickiej? – wnioski w postaci memów.

To kreatywne zadanie z pogranicza literatury, plastyki i... teraźniejszości. Posiłkując się opracowaniem, dotyczącym książki Konopnickiej (na przykład: opracowaniem z języka polskiego „O krasnoludkach...” <https://opracowania.pl/opracowania/jezyk-polski/o-krasnoludkach-i-sierotce-marysi-m-konopnicka,oid,198,czego-uczmy-sie-z-ksiazki-o-krasnoludkach-i-sierotce-marysi>) wynotowujemy, czego się uczymy...:

Z książki Marii Konopnickiej uczymy się przede wszystkim **dobroci**. Wiele postaci zostało w niej potraktowanych z miłością i zrozumieniem: przede wszystkim Marysia, ale i Skrobek, i nawet szczur Wiechetek.

Uczymy się także **rozpoznawania dobra i zła**. Lis Sadelko został ukarany za swe okrucieństwo, Cygan – złodziej zdemaskowany przez krasnoludki.

Lecz najpiękniejszą nauką jest nauka **miłości do ziemi** żywicielki, najdroższego skarbu; do przyrody, która żyje i odczuwa, a w baśni łagodzi ból sieroty i wspomaga ludzi w ich pracy.

Następnie próbujemy te słowa zilustrować, tworząc collage (kolaż) ze zdjęć lub dzieł sztuki; podpisujemy je odpowiednim tekstem. Do tego celu potrzebna będzie nam wiedza współczesna, jak się tworzy memy. To wszystko.

Propozycja XII – Uniwersum Konopnickiej, czyli LoL

Możemy też stworzyć *uniwersum* – czyli świat wykreowany na potrzeby dzieła literackiego lub filmowego – *Konopnickiej*, na wzór Gotham czy Śródmorza, albo Valaran z *League of Legends (LoL)*. Tyle, że zamiast Batmana, Władcy pierścieni czy... 140. bohaterów LoL, mogłyby się w nim znaleźć postaci z książek naszej rodzimej pisarki. Może znów sięgniemy do jej najsłynniejszej książki i stworzymy *League of Konopnicka Krasnoludkas*? (na wzór: <https://www.leagueoflegends.com/pl-pl/champions/>)

Oczywiście, zakładamy, że młodzież doskonale wie, co to *League of Legends (LoL)*. Dla niezorientowanych zamieszczamy krótkie wyjaśnienie: LoL to „*drużynowa gra strategiczna, w której dwie drużyny składające się z pięciu potężnych bohaterów walczą ze sobą, by zniszczyć bazę przeciwnika*”. Co prawda – bohaterowie LoL przeprowadzają „*epickie zagrania*”, by „*zabijać wrogów i niszczyć, zмирzając po zwycięstwo*”, a krasnoludki są bardziej pokojowe (jednak np. Iis Sadelko znacznie mniej), ale można podejść do zadania z poczuciem humoru. Wdzięcznym obiektem byłby wtedy *Stefek Burczymucha*. (O większego trudno zucha./ *Jak był Stefek Burczymucha*,/ – *Ja nikogo się nie boję!*/ *Choćby niedźwiedź... to dostoję!*/ *Wilki?... Ja ich całą zgraję!*/ *Pozabijam i pokraję!*/ *Te hieny, te lamparty!*/ *To są dla mnie czyste żarty!*/ *A pantery i tygrysy (...)/ Lew!... Cóż lew jest?!* – *Kociak duży!*/ *Naczytałem się podróży!* itd.)

Wyzwaniem byłby wybór... „*Naszej szkapy*”. Może do wyboru bohatera z tego opowiadania Marii Konopnickiej, opublikowanego w 1890 roku, zachęci fakt, że... opowiada dzieje warszawskiej rodziny Mostowiaków (czyli nazywającej się tak, jak w serialu *M jak miłość!*). Mostowiakowie z „*Naszej szkapy*”: *...mimo biedy bardzo się kochają i szanują. Narratorem jest kilkunastoletni chłopiec, będący świadkiem i uczestnikiem opisywanych wydarzeń*”.
<https://www.bookbook.pl/lektury-szkolne/nasza-szkapa?from=listing>

A wyjątkowo ambitnym zadaniem byłaby adaptacja noweli „*Mendel gdański*” (również doskonały temat do dyskusji o tolerancji – dawniej i dzisiaj). M.in. <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/mendel-gdanski.pdf>

Utwór powstał w 1890 roku. W okresie tym pozytywistyczne, wzniosłe hasła asymilacji Żydów uległy zatarciu. Narastała nieufność i wrogość wobec wyznawców judaizmu. „*Od wczoraj jakiś niepokój panuje w ulicze. Stary Mendel dziwi się i częściej niż zwykle nakłada krótką fajkę patrząc w okno. Tych ludzi nie widział on tu jeszcze. Gdzie idą? Po co przystają z robotnikami, śpieszącymi do kopania fundamentów pod nowy dom niciarza Greulichy? Skąd się tu wzięły te obszarpane wyrostki? Dlaczego patrzą tak po ścianach? Skąd mają pieniądze, że idą w pięciu do szynku? ...*”

*<https://mjakmilosc.vod.tvp.pl/21292152/bohaterowie>

Bibliografia:

Pozycje zwarte:

1. O KRASNOLUDKACH i sierotce Marysi / Maria Konopnicka ; ilustrował Jan Marcin Szancer. – Warszawa : Nasza Księgarnia, 1960. – 211 s.: il.
2. O KRASNOLUDKACH i sierotce Marysi / Maria Konopnicka ; ilustrował Janusz Grabiański. – Warszawa : Nasza Księgarnia, 1972. – 260 s.: il.
3. PAMIĄTKOWE rupiecie : biografia Wisławy Szymborskiej / Anna Bikont, Joanna Szczęśna. – Kraków : Wydawnictwo ZNAK, 2012. – 477 s.
4. PORTRET rodziny z herbem we wnętrzu / Waldemar Łazuga. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 2018. – 273 s.
5. SIEDZIBY wielkich Polaków : od Konopnickiej do Iwaszkiewicza / Barbara Wachowicz. – Warszawa : Świat Książki, 2013. – 413 s.

Netografia:

<https://meteor.amu.edu.pl/maria-konopnicka-kontrowersyjne-zycie-polskiej-pisarki/>
https://rcin.org.pl/Content/69968/PDF/W/A248_81242_P-I-1269_mazan.pdf
<https://obliczaluzy.com/maria-konopnicka/>
https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_Konopnicka
<https://www.taniaksiążka.pl/autor/maria-konopnicka>
<https://pl.wikipedia.org/wiki/Krasnoludek>
<https://magazynekconcept.pl/polacy-w-kosmosie/>
<https://muzeumzarnowiec.pl/>
<https://konopa.szkolnastrona.pl/>
<https://konopa.szkolnastrona.pl/pl/nasz-patron>
[https://opracowania.pl/opracowania/jezyk-polski/o-krasnoludkach-i-sierotce-marysi-m-konopnicka,oid,198,czego-uczymy-sie-z-ksiazki-o-krasnoludkach-i-sierotce-marysi\)](https://opracowania.pl/opracowania/jezyk-polski/o-krasnoludkach-i-sierotce-marysi-m-konopnicka,oid,198,czego-uczymy-sie-z-ksiazki-o-krasnoludkach-i-sierotce-marysi))
<https://www.leagueoflegends.com/pl-pl/champions/>
<https://ostatnidzwonek.pl/nowe-le-konopnickiej/ser-139.html>
https://zss-koscian.pl/SZKOLNY_KONKURS_PLASTYCZNY_-_BOHATEROWIE_UTWOROW_MARII_KONOPNICKIEJ.html
<https://www.bookbook.pl/lektury-szkolne/nasza-szkapa?from=listing>
<https://mjakmilosc.vod.tvp.pl/21292152/bohaterowie>
<https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/mendel-gdanski.pdf>

IV. MATERIAŁY REGIONALNE

A. PRZEGLĄD NOWOŚCI REGIONALNYCH

30 LAT samorządu terytorialnego w Gminie Wyrzysk : 1990-2020. – Wyrzysk ; Kraków : Wydawnictwo Lobosoft II sp. z o.o., 2021. – 259 s. : fot., mapy, portr.

100 lat matematyki na Uniwersytecie w Poznaniu : 1919-2019 / Lech Mali-granda, Witold Wnuk. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe UAM, 2021. – 567 s. : fot., mapy, portr.

Bibliografia s. 541-543. Indeks

100-lecie Katedry Biofizyki Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu / pod red. Leszka Kubisza i Doroty Hojan-Jezierskiej; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, 2021. – 152 s. : fot., il.

150 lat Koła Pszczelarzy w Kościanie / Emilian Prałat. – Kościan ; Turew : Fundacja „Bonumadipisci” – Dążyć do dobra, 2021. – 52 s. : fot.

A KYSZ! Klasztornice! / Dorota Plewak. – Brzezia Łąka : Wydawnictwo Poligraf, 2021. – 221 s. : il.

Akcja powieści toczy się w Pobiedziskach. Dot. szkoły Zgromadzenia Sa-cre-Coeur

ALPINARIUM Ogrodu Botanicznego UAM w Poznaniu : przewodnik geo-botaniczny / Jolanta i Karol Węglarscy; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Hortus Botanicus Universitatis Posnaniensis. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2021. – 263 s. : fot.

Bibliografia s. 257. Indeks

BIBLIOGRAFIA tekstów naukowych opublikowanych przez profesora Hen-ryka Olszewskiego [prawnika, profesora Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Po-znaniu] / zestawił Ryszard Wryk; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Pozna-niu. – Poznań : Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2021. – 91 s.

CERAMIKA chodzieska w zbiorach Miejskiej Biblioteki Publicznej w Cho-dzieży (Działu Historii i Tradycji Miasta Chodzieży) / Karolina Matwiejczuk-Ilnicka.

– Chodzież : Miejska Biblioteka Publiczna im. Stefana Michalskiego w Chodzieży ; [Piła] : Wydawnictwo „Media” Edmund Wolski w Pile, 2021. – 285 s. : fot.
Dot. także historii chodzieskich zakładów ceramicznych od poł. XIX w.

DOMUS Domini Porta Coeli : Parafia pw. św. Wawrzyńca w Gołańczy / tekst Adam Kusz, Roman Lidziński. – Gołańcz ; [Kruszyn Krajeński] : Wydawnictwo Koronis, 2021. – 100, [4] s. : fot.
Od XIV w.

DZIADKA nie ma / Michał Turowski. – Kraków : Instant Classic, 2021. – 228, [4] s.
Powieść autobiograficzna dotycząca m.in. Nowego Tomysła

HAMRZYSKO i jego mieszkańcy do końca XIX wieku / Eugeniusz Forma. – Wieleń ; Mnichowo : Wielkopolskie Towarzystwo Genealogiczne „Gniazdo”, 2022. – 187 s. : fot., mapy, portr., wykr. – (Skarbnica Gniazda; t. 8)

HISTORIA grupy MTP [Międzynarodowych Targów Poznańskich] w 100 plakatach / Paweł Cieliczko. – Poznań : Wydawnictwo Druga Strona Poznania, [2021]. – 279 s. : fot., portr.
Bibliografia s. 264-265. Indeksy
Tekst także w jęz. angielskim

KALENDARIUM Parafialnego Oddziału Akcji Katolickiej w Szamocinie : (25-lecie reaktywacji) / red. Gizela Szwed, Mikołaj Welnic. – Poznań : Wydawnictwo Kontekst, 2021. – 69 s. : fot., portr.

KLASTRY w województwie wielkopolskim 2020 / Wojciech Dyba, Aleksandra Kania, Witold Piniarski. – Poznań : Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, 2021. – 158 s. : il., mapy, tab., wykr.
Bibliografia s. 150-153
Dot. także klastrow energii

KRÓTKA historia Wrześni / Marian Torzewski; oprac. graf. i il. Radosław Karbowski. – Września : Wrzeński Uniwersytet Trzeciego Wieku, 2021. – 207 s. : fot., il., mapa, portr.

LASKA istnienia / Ewa Rosolska; il. Mirosław Małecki. – Leszno : Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka, 2021. – 373 s., [8] k. tabl. : il. – (Pułapki czasu; 3)

Akcja powieści dla młodzieży toczy się w Lesznie

LUBMOR [w Trzciance] : 70 lat / Edwin Klessa. – Trzcianka : Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Trzcianeckiej, 2021. – 145 s. : fot., portr.

MAGIA Gminy Przygodzice w Dolinie Baryczy : album fotograficzny / Robert Kaczmarek, Łukasz Kiełtyka, Kinga Szewczyk-Kiełtyka. – Przygodzice : Gmina Przygodzice : Gminny Ośrodek Kultury : Biblioteka Publiczna Gminy Przygodzice im. Gustawa Bojanowskiego, 2021. – 152 s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim

MORDERCZA rozgrywka / Ryszard Ćwirlej. – Warszawa : Muza Warszawskie Wydawnictwo Literackie, 2021. – 382 s.

Akcja powieści toczy się w Poznaniu w 1987 r.

„NAZWALI to, że biorą na robotę...” : dokumenty osobiste więźniów niemieckiego obozu zagłady w Chełmnie / Małgorzata Grzanka, Agnieszka Zięba. – Chełmno : Muzeum byłego niemieckiego Obozu Zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem. Oddział Muzeum Martyrologicznego w Żabikowie, 2021. – 80 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 77-80

OBRAZKI z Wronek pod zaborem pruskim. (I) / red. Piotr Pojasek [i in.]. – Wronki : Muzeum Ziemi Wronieckiej, 2022. – 281 s. : fot., mapy, portr. – (Zeszyty Muzeum Ziemi Wronieckiej; 1(4)/2022)

Tekst także w jęz. niemieckim

ODDZIAŁYWANIE kosztów pracy na funkcjonowanie rynku pracy województw lubuskiego i wielkopolskiego / Łukasz Ziębakowski. – Warszawa : Difin, 2021. – 544 s. : wykry.

Bibliografia s. 485-520

OSTROWSKIE smaki : specjały mistrzyni Józefy Hoffmannowej / zespół red. Aneta Franc, Włodzimierz Grabowski, Renata Kania-Weiss. – Wyd. 2. – Ostrów Wielkopolski : Biblioteka Publiczna im. Stefana Rowińskiego, 2021. – 210 s. : fot., il., portr.

Indeks

Zawiera przepisy kulinarne tradycyjnej kuchni wielkopolskiej

PAŁAC Leszczyński / Samuel Twardowski; oprac. Roman Krzywy. – Wyd. 2 popr. – Warszawa ; [Truskaw] : Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa, 2021. – 195 s. : fot., mapa, portr. – (Biblioteka Dawnej Literatury Popularnej i Okolicznościowej; t. 41)

Bibliografia s. 159-162. Indeks

Utwór panegiryczny napisany w XVII w. na cześć Bogusława Leszczyńskiego z okazji objęcia urzędu starosty generalnego Wielkopolski. Tekst przygotowano na podstawie odnalezionego w Szwecji egzemplarza pierwodruku. Dot. m.in. rodu Leszczyńskich

PILAN osobisty przewodnik po mieście i okolicach [Piły] / red. Marek Kuliec, Emilia Lewicka-Kalka, Izabela Toboła; Nadnotecki Uniwersytet Trzeciego Wieku w Pile, Gmina Piła. – Piła : Poligrafia-Promocja-Reklama Studio K2, 2021. – 199 s. : fot., portr.

PIŁKA nożna w regionie pilskim 1975-2020. Cz. 1, Rozgrywki seniorskie / Wojciech Osuch, Zygmunt Światała. – Piła : [Zygmunt Światała], 2021. – 654 s. : fot., portr.

Na okładce: Piła, Chodzież, Czarnków, Trzcianka, Wąlcz, Wągrowiec, Wronki, Złotów

Bibliografia s. 653-654

PIOTR Frank : postać zwykła – niezwykła / Paweł Bugaj, Krystyna Tomczak. – Wronki : Towarzystwo Miłośników Ziemi Wronieckiej, 2021. – 108 s. : fot., portr.

Rzemieślnik, działacz społeczny z Wronek

POWSTANIE : wielobarwna panorama Wielkopolski czasów Powstania / Jerzy Alter. – Poznań : Dom Wydawniczy Rebis, 2021. – 74 s. : fot.

Akcja powieści dot. Powstania Wielkopolskiego

PROF. zw. dr hab. n. med. Wojciech Golusiński : 40-lecie pracy zawodowej i naukowej : księga jubileuszowa / pod red. Kingi Lunitz, Ewy Majchrzak, Jana Zamojskiego; Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, 2021. – 214 s. : fot., portr.

Bibliografia prac Wojciecha Golusińskiego s. 202-[215]

Tekst także w jęz. angielskim

Kierownik Kliniki Chirurgii Głowy, Szyi i Onkologii Laryngologicznej Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu

PRZYJAZNA wieś Gębice : rok 2021 / Jerzy Szcześniak; Stowarzyszenie Przyjazna Wieś Gębice. – Piła : Oficyna Reklamowo-Edytorska „Draco-Art”, 2021. – 476 s. : fot., il., mapy
Od XII w.

RADZIWIŁŁOWIE : książęta z cesarza łaski : linia berlińsko-antonińska. T. 1 / Dariusz J. Peśla. – Ostrów Wielkopolski : Dariusz Peśla, 2021. – 663 s. : fot., il., mapy, portr., tabl. geneal.

Bibliografia s. 649-[664]

Dot. m.in. Radziwiłłów związanych z Przygodzicami i Ostrowem Wielkopolskim w XVIII i na początku XIX w.

REGIONY fizycznogeograficzne województwa wielkopolskiego / pod red. Andrzeja Maciasa i Sylwii Bródki. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2021. – 343 s., 1 k. tabl. złoż. luz. : fot., mapy, tab.; + 1 pendrive

Bibliografia s. 339-343

Dot. przyrody i dziedzictwa kulturowego, głównie zabytków

RZYKO finansowe w działalności gmin wiejskich na przykładzie województwa wielkopolskiego : pomiar, identyfikacja czynników oraz sposoby ograniczenia jego wielkości / Aldona Standar. – Poznań : Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, 2021. – 202 s. : wykr.

Bibliografia s. 185-202

SKARBIEC katedry gnieźnieńskiej / red. Jarosław Bogacz. – Poznań : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydział Teologiczny, [2021]. – 157 s. : fot., il.

SZKOŁA Szybowcowa Ślizgowa nr 10 w Rzadkowie : początek narodzin Centralnej Szkoły Szybowcowej Aeroklubu Polskiego w Lesznie : ocalić od zapomnienia / pod red. Jerzego Siatkowskiego. – Rzadkowo ; Piła : Oficyna Reklamowo-Edytorska Draco-Art, 2021. – 93 s. : fot., mapy

SZLAKI kajakowe w Wielkopolsce : informator dla początkujących / oprac. Krzysztof Michalski; red. Anna Brykalska. – Poznań : Wielkopolska Organizacja Turystyczna, 2021. – 52 s. : fot., mapy

TERENY inwestycyjne w województwie wielkopolskim 2020. – Poznań : Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, 2021. – 169 s. : il., mapy, tab., wykr.

Bibliografia s. 166-169

UMUNDUROWANIE Wojsk Wielkopolskich / Mateusz Haberek. – Warszawa : Edipresse Polska, 2021. – 93 s. : fot., mapy, portr. – (Wielka Księga Piechoty Polskiej 1918-1939; t. 67)

WEEKENDOWNIK : przewodnik turystyczny po gminie Suchy Las / Aleksandra Warczyńska, Małgorzata Dawidowska. – [Suchy Las] : Gmina Suchy Las, [2022]. – 54 s. : fot., mapy

WIELKOPOLSKA : przyszłość i rozwój : 30 lat samorządności : [informator]. – Bydgoszcz : Negatyw sp. z o.o., 2021. – 192 s. : fot., mapa
Tekst także w jęz. angielskim

WIELKOPOLSKA Izba Rolnicza jako organizacja Samorządu Gospodarczego : 125 lat działalności na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich / Robert Kmiecik. – Poznań : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, 2021. – 224 s. : fot.

Bibliografia s. 159-164

WOKÓŁ wielkopolskich badań i inicjatyw czechoznawczych / pod red. Józefa Dobosza i Kamili Szymańskiej. – Poznań : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydział Historii ; Leszno : Muzeum Okręgowe w Lesznie, 2022. – 158 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 143-153

WSZYSCY słyszeli jej krzyk / Ryszard Ćwirlej. – Poznań : Czwarta Strona – Grupa Wydawnictwa Poznańskiego, 2021. – 501 s.

Akcja powieści dotyczy m.in. Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu w 1929 r.

Z HISTORII Przygodzic : Leszczyńscy i ich dobra przygodzickie / Edmund Radziszewski. – Przygodzice : Biblioteka Publiczna Gminy Przygodzice im. Gustawa Bojanowskiego ; Wrocław : Studio PLAN Anna Dębska, 2021. – 32 s. : fot., mapy, portr., tab., tabl. geneal.

B. IMPREZY KULTURALNE W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

(czerwiec–sierpień 2022)

Biblioteki, poza podstawową działalnością związaną z gromadzeniem i udostępnianiem książek, przygotowały dla czytelników szeroki wachlarz propozycji spędzania wolnego czasu z kulturą: spotkania, konkursy, pogadanki, warsztaty, gry, projekcje filmowe, wystawy, spektakle i koncerty. Letnie miesiące sprzyjały wydarzeniom plenerowym.

W czerwcu najczęściej świętowany był Dzień Dziecka. Z tej okazji zaproponowano najmłodszym wiele atrakcji. Obchodzono także Dzień Ojca oraz Międzynarodowy Dzień Jogi, który stał się pretekstem do praktyki technik jogicznych.

Lipiec i sierpień przebiegły bardzo dynamicznie, głównie pod znakiem wakacji i lata. Wakacyjna oferta biblioteczna była bardzo bogata: półkolonie dla dzieci; warsztaty muzyczne, taneczne, artystyczne, rękodzieła; zajęcia logopedyczne; głośne czytanie; koncerty; spektakle; prelekcje; wystawy książek, komiksów i prac plastycznych. Wiele z tych imprez odbyło się na świeżym powietrzu. Organizowano również rajdy rowerowe, wycieczki autokarowe, festyny, gry miejskie czy kino plenerowe. Czytelnicy mogli wziąć udział w wielu wakacyjnych konkursach, np. fotograficznych. Dla najmłodszych przygotowano zajęcia związane z Dniem Psa i Dniem Słonia. W sierpniu pamiętano także o Powstaniu Warszawskim.

W obiektach bibliotecznych miały miejsce liczne wydarzenia popularyzujące czytelnictwo: spotkania z pisarzami – autorami książek dla dzieci i dorosłych, historykami, przyrodnikami, podróżnikami oraz osobami zajmującymi się ciekawą profesją, jak zielarką czy astrologiem. Kontynuowano cykliczne zajęcia przygotowane z myślą o seniorach, młodzieży szkolnej i dzieciach w wieku przedszkolnym, a także spotkania członków dyskusyjnych klubów książki. Placówki biblioteczne aktywnie uczestniczyły w akcjach: XXI Tygodniu Czytania Dzieciom oraz Cała Polska Czyta Dzieciom. Uwaga ludzi książki była również skierowana na patronów roku 2022 – Marię Konopnicką i Józefa Wybickiego.

Biblioteki stały się także ośrodkami pomocy dla uchodźców z Ukrainy. Prowadzono w nich lekcje języka polskiego oraz spotkania o charakterze integracyjnym.

Internetowa oferta biblioteczna to nie tylko dostęp do katalogów i publikacji online, ale także interesujące vlogi historyczno-literackie, propozycje filmowe, projekty dokumentujące historię regionu i aplikacje.

Czerwiec

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Mali czytelnicy” – zajęcia czytelnicze w żłobku
- VII Rekreacyjny Rajd Rowerowy „Odjazdowy Bibliotekarz”
- Akademia Młodego Czytelnika – zajęcia edukacyjno-czytelnicze dla dzieci przedszkolnych

Czarniejewo (pow. Gniezno)

- Spotkania dla uczniów szkoły podstawowej: „Komiksy i mangi w bibliotece”, „Przyjaźń w literaturze”, „Polscy literaccy laureaci Nagrody Nobla”, „Książki na topie”
- Spotkanie w przedszkolu w ramach akcji „Mała książka – wielki człowiek”
- „Co nam w duszy gra” – wieczór poezji
- Zajęcia dla przedszkolaków: „Dzień Przytulania”, „Letnie opowieści”
- „BookClub” – spotkanie klubu dyskusyjnego dla młodzieży
- „MAK – manga/anime/komiks” – spotkanie klubu dyskusyjnego dla zainteresowanych (także w lipcu)
- „Przyjaciele z łąki, czyli co w trawie piszczy” – wakacyjne zajęcia dla dzieci
- „Cała Polska czyta dzieciom” – czytanie bajki w przedszkolu (Filia w Żydowie)
- „Świat dinozaurów” – popołudniowe zajęcia piątkowe dla dzieci (Filia w Żydowie)
- „BookTeen” – spotkanie klubu dyskusyjnego dla młodzieży (Filia w Żydowie)
- Wakacyjne zajęcia dla dzieci: „Jem zdrowo: owoce i warzywa”, „Życie na farmie” (Filia w Żydowie)

Gołuchów (pow. Pleszew)

- XXI Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom:
 - ~ spotkanie z Patrykiem Ortellem, pracownikiem Ośrodka Kultury Leśnej i hodowcą drapieżnych ptaków (Oddział Dla Dzieci)
 - ~ głośne czytanie książki Zofii Staneckiej „Basia i śmieci” (Filie Tursko i Kościelna Wieś)
- „Moje Indie” – prelekcja i wystawa Anny Chmielewskiej
- Warsztaty ilustratorskie z Magdaleną Pilch, z wykorzystaniem techniki kolażu (Filie Kucharki i Tursko)
- Warsztaty malowania farbami ekotoreb, prowadzone przez Piotra Jankowskiego z Centrum Twórczego Rozwoju „Calisiaart” (Filia Kościelna Wieś)
- Warsztaty tańca ludowego dla dzieci i młodzieży (Gołuchowski Ośrodek Turystyki i Sportu)

Gostyń

- Pracownia Grafiki Projektowej i Rysunku Cyfrowego – zajęcia cykliczne (także w lipcu)
- Festiwal Kryminału Retro „Kryminalny Magiel”: spotkania autorskie, panele dyskusyjne, seanse filmowe, warsztaty, promocja komiksu, pokaz zabytkowych aut, konkursy oraz wystawa „Kryminalny Gostyń II”
- Pracownia Literacka – zajęcia cykliczne (także w lipcu i sierpniu)
- Spotkanie autorskie z Marcinem Wolskim, pisarzem, dziennikarzem i satyrykiem
- Klub Książki Senior Plus – zajęcia cykliczne (także w lipcu i sierpniu)
- Klub Książki – zajęcia cykliczne (także w lipcu i sierpniu)
- Klub Mam – zajęcia cykliczne (także w lipcu)
- Warsztaty plastyczne połączone z głośnym czytaniem w oparciu o książkę Ł. Wierzbickiego „Dziadek i niedźwiadek”
- Certyfikaty Przyjaciela Książek – wręczenie wyróżnień dla dzieci z gostyńskich przedszkoli
- Teatr Ilustracji Kamishibai – spotkania cykliczne

Kalisz

- Klub gier planszowych „Cubus” (Filia nr 2; Klub Osiedlowy Serbinów)
- Klub gier planszowych „Solaris”
- „Czytanie przez oglądanie” – inauguracja wystawy najpiękniejszych ilustracji dla dzieci (Filia nr 9)
- „Nie ma wakacji bez książki” – spotkanie przedszkolaków (Filia nr 9)
- „Arkadiusz Cyprjan – malarstwo” – wernisaż wystawy z udziałem autora (Filia nr 5)
- „Porady ekologa” – spotkanie z uczniami szkoły podstawowej w ramach XXI Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom pod hasłem „Polscy autorzy dla klimatu” (Filia nr 7)
- „Tu rodziła się niepodległość” – lekcje historii dla studentów Szkoły Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości (Filia nr 6)
- „Kaliski wymiar relacji polsko-ukrańskich” – referat Moniki Sobczak-Waliś z Biblioteki Głównej (III LO im. Mikołaja Kopernika w Kaliszu)
- „Dżungla zagadek” – escape room dla dzieci
- „Bank Magnesiaków” – konkurs plastyczny dla najmłodszych czytelników w ramach obchodów Roku Marii Konopnickiej
- „Ulubione wiersze Marii Konopnickiej” – konkurs dla osób niepełnosprawnych (Filia nr 3)

- Warsztaty międzykulturowe skierowane do dzieci i młodzieży cudzoziemskiej: „Kolorowy potwór” cz. I i II, „Ale draka! W bibliotece jest alpaka!” (Filia nr 5, 9, Biblioteka Główna i Park Miejski; także w lipcu i sierpniu)
- Wystawy:
 - ~ „Ks. Jan Nepomucen Sobczyński (1861-1942) – duchowny, społecznik, bibliofil” – wystawa plenerowa (Katedra św. Mikołaja)
 - ~ „Jedyna taka biblioteka” – wystawa wideo (Filia nr 1)
 - ~ „Życie zapisane w dokumentach...” w ramach Święta Miasta Kalisza (także w lipcu i sierpniu)
 - ~ „Bardzo ważna rzecz – książka dla dziecka” – wystawa prezentująca wydawnictwa dla dzieci (Filia nr 1 Oddział Dziecięcy)
 - ~ „Nigdy dość się nie umiera. Aleksander Braude” (Filia nr 3; także w lipcu)
 - ~ „Arkadiusz Cyprian: malarstwo” (Filia nr 5)
 - ~ „Jest gdzieś życie piękniejsze od wierszy” – Władysław Kazimierz Broniewski (1897-1962) (Filia nr 6)
 - ~ „Jeszcze Polska nie zginęła” – wystawa w ramach obchodów Roku Józefa Wybickiego (Filia nr 7; także w lipcu i sierpniu)
 - ~ Prace z warsztatów literacko-plastycznych w ramach obchodów Roku Marii Konopnickiej (Filia nr 7)
 - ~ „Czytanie przez oglądanie” (Filia nr 9)
 - ~ „Dobrzec” – wystawa poświęcona historii osiedla (Filia nr 16)
- Działalność on-line (także w lipcu i sierpniu):
 - ~ „E-BOOKI na kliknięcie” – udostępnianie czytelnikom dostępu do elektronicznych platform: IBUK, EBOOKPOINT oraz LEGIMI
 - ~ „Lektury Michała” – vlog z recenzjami książek
 - ~ „Obrazem pisane – ilustratorzy naszych książek” – vlog prezentujący sylwetki oraz dorobek polskich ilustratorów książek
 - ~ „Krótka piłka” – vlog o poetach
 - ~ „Społeczne Archiwum Kaliszan” – projekt dokumentujący życie dawnych i obecnych mieszkańców Kalisza
 - ~ „Maria ma moc” – cykl rozmów on-line przygotowany w ramach obchodów Roku Marii Konopnickiej
 - ~ „Z Kalisza do Kamerunu” – śladami Stefana Szolca-Rogozińskiego, gra on-line
 - ~ „Kaliskie ścieżki w wojnie polsko-bolszewickiej” – aplikacja na smartfon
 - ~ „Śladami Fibigerów” – aplikacja na smartfon oraz gra terenowa

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie z Jolantą Matuszewską, autorką książek dla dzieci (Filia Smolice)

- Spotkanie z Grzegorzem Skorupskim, autorem książek historycznych oraz powieści kryminalnych (Filia Smolice)
- Spotkanie z Joanną Jax (Joanną Jakubczak), autorką powieści historycznych

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- Spotkanie autorskie z Marcinem Wolskim i promocja jego najnowszej książki „Siostrzyczki”
- „Do dzieła!” – warsztaty artystyczne dla najmłodszych zorganizowane z okazji Dnia Dziecka
- „Antonina z Chłapowskich Górka i jej pamiętnik” – wykład z cyklu „Z historią przy kawie”
- Międzynarodowy Dzień Jogi – praktyka jogi w parku Kościańskiego Ośrodka Kultury (współpraca: KOK oraz Studio Jogi „Przestrzeń”)
- „Ptaki Ziemi Kościańskiej” – wykład ornitologa Grzegorza Lorka zorganizowany przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej
- Lekcje języka polskiego dla Ukraińców (także w lipcu i sierpniu)

Biblioteka Publiczna Gminy Kościan z siedzibą w Kielczewie

- „W krainie baśni” – lekcja literacko-sprawnościowa z uczniami szkoły podstawowej (Filia Stary Lubosz)
- „Uwolnić feniksa!” – zajęcia plenerowe dla dzieci w konwencji podchodów, inspirowane powieściami o Harrym Potterze (Filia Turew)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Bajkowy Dzień Dziecka w bibliotece – zajęcia ruchowo-plastyczne
- XXI Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom „Polscy autorzy dla klimatu”: spotkanie z uczniami szkoły podstawowej w Koźminie Wlkp. – wspólne czytanie opowiadania „Reginka szuka domu” autorstwa Ewy Nowak oraz prelekcja Pawła Flejsierowicza, członka zarządu Koźmińskich Usług Komunalnych na temat działania oczyszczalni
- „Podróże moja pasja! Nie daj się nałogom” – spotkanie uczniów klas IV szkoły podstawowej z podróżnikiem Michałem Brezdeniem
- „Cała Polska czyta dzieciom”:
 - ~ wizyta bibliotekarek w przedszkolu „Parkowe Skrzaty” i czytanie opowiadania „Woda to skarb” z serii „Przygody Fenka”
 - ~ wizyta przedszkolaków w bibliotece i czytanie opowiadania „Dbamy o planetę” z serii „Samochodzik Franek”
- Spotkanie z Joanną Jax, autorką powieści obyczajowych o tematyce historycznej

Krobia (pow. Gostyń)

- V Gminny Konkurs Języka Polskiego
- Parada Żywych Książek – przemarsz przedszkolaków przebranych za postacie z bajek
- „Cała Polska Czyta Dzieciom”, czytamy i my! – zajęcia z przedszkolakami w ramach XXI Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom pod hasłem „Polscy autorzy dla klimatu”
- „Książki w klockach zakłete” – rozstrzygnięcie konkursu (Filia w Pudliszkach)
- „I na dobre, i na złe my dziś przyjaźnimy się...” – zajęcia w przedszkolu z okazji Dnia Przyjaciela (Filia w Pudliszkach)
- Zajęcia w przedszkolu i w szkole z Kicią Kocią – odwiedziny dużej maskotki i prezentacja nowych książek (Filia w Pudliszkach)

Krotoszyn

- Spotkanie autorskie z Marcinem Wolskim, satyrykiem i pisarzem
- Spotkanie z Joanną Jax, autorką powieści obyczajowych o tematyce historycznej
- „Poplątane” – warsztaty rękodzieła
- Podróże z Patronem – warsztaty dla uczniów o tematyce związanej z Arkadym Fiedlerem
- Turniej gier planszowych,
- Klub Konesera Książki, spotkanie czytelnicze nt. twórczości Joanny Jax
- Biblioteka dla Ukrainy: lekcje języka polskiego dla uchodźców z Ukrainy
- „Historia i działalność Zespołu Tańca Ludowego Krotoszanie” – wystawa strojów i pamiątek
- XXI Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom „Polscy autorzy dla klimatu” w ramach akcji Cała Polska czyta dzieciom – przedstawiciele samorządu czytali najmłodszym (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Klub Maluskowo: „Rodzice z lemurem czytają dzieciom o klimacie” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Harcowanie z książką w Bibliotece” – harcerze dzieciom (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Magiczne krzesło” – konkurs czytelniczy na podstawie książki „Czerwone krzesło” Andrzeja Maleszki (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Klub Maluskowo: „Wesoła Ośmiornica”, „Tata wszystko potrafi”, „Lemurów spotkanie” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Warsztaty czytelnicze dla dzieci w Wiejskim Domu Kultury w Wielowsi (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)

- Kreatywne zajęcia dla dzieci na festynie „Powitanie lata” w Niepublicznej Szkole Podstawowej w Krotoszynie (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)

Krzywiń (pow. Kościan)

- Nauka gry na pianinie i na gitarze – zajęcia muzyczne dla dzieci (także w lipcu)
- Warsztaty wokalne – zajęcia z nauki emisji głosu dla dorosłych (także w lipcu i sierpniu)
- „Dla mamy i córki. Z okazji Dnia Dziecka i Dnia Matki warsztaty w Lawendowej Manufakturze” – zajęcia manualne dla dzieci i dorosłych (Lawendowa Manufaktura w Kleszczewie)
- Wycieczka do kina w Lesznie na film „Detektyw Bruno” – z okazji Dnia Dziecka
- Koncert „Od Krawczyka do Niemena” w wykonaniu Piotra Jurkiewicza i Eugeniusza Coły z udziałem członków Klubów Seniora w ramach Biesiady z Biblioteką Łuszkowo 2022 (Centrum Integracji i Aktywizacji Lokalnej w Łuszkowie)
- „Zajęcia piątkowe” – warsztaty dydaktyczno-manualne dla dzieci, wykonanie m.in. łapacza snów i makiety (Filia Lubiń)

Lądek (pow. Słupca)

- Dzień Dziecka w bibliotece
- Uroczyste rozstrzygnięcie konkursów dla dzieci: „Wiosna w poezji”, „Jestem ilustratorem książki”, „Książkowi bohaterowie w mojej bibliotece”, Przygody bohatera mojej wyobraźni”
- „Przyroda w «Balladach i romansach» Adama Mickiewicza – konkurs plastyczno-literacki ogłoszony pod honorowym patronatem Wójta Gminy Lądek

Leszno

- „Dzień Literatury Amerykańskiej” – warsztaty o charakterze pop-art oraz promocja książki i koncert Jamiah Rogers (Biblioteka Ratuszowa)
- „Poznaj Bobcia i jego przygodę” – spotkanie z Martą Magdańską, autorką książki o tematyce żużlowej (Biblioteka Ratuszowa)
- „Budowanie bezpieczeństwa przestrzeni w miastach – między teorią a praktyką” – wykład dr. Patryka Tomaszewskiego z UMK w Toruniu (Biblioteka Ratuszowa)
- Promocja książki „Siostrzyczki” Marcina Wolskiego, wydanej przez wydawnictwo Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lesznie, z udziałem gościa (Biblioteka Ratuszowa)

- „Malowanie latawców postaciami z bajek” – zajęcia plastyczne dla dzieci w ramach projektu Blisko-Bliżej-Biblioteka (Biblioteka Zatorze)
- „Przepis na czytanie w czasie wakacji” – rozmowa z dziećmi o tym, jak można spędzać wolny czas (Biblioteka Zatorze)
- Otwarcie nowej siedziby Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lesznie i pierwsze udostępnienie czytelnikom nowego obiektu MBP przy okazji „Rynków Śniadaniowych”
- Wystawy:
 - ~ „Komiks w PRL, PRL w komiksie” – wystawa poświęcona rozwojowi komiksu w czasach PRL (Biblioteka Dwójka)
 - ~ „Dzieci Świata” – zdjęcia dzieci z różnych krajów autorstwa Karoliny Anny Pawłowskiej (Biblioteka Ratuszowa i Galeria Dworcowa; także w lipcu)

Łubowo (pow. Gniezno)

- „Kreatywna Biblioteka dla dzieci” – zajęcia słowno-ruchowe dla dzieci
- „Gimnastyka dla języka” – gry i zabawy wspomagające prawidłowy rozwój mowy prowadzone przez logopedę
- Zajęcia muzyczne dla dzieci i młodzieży: śpiew, gra na gitarze, ukulele i pianinie
- Zajęcia taneczne dla dzieci i dorosłych
- Joga – zajęcia dla różnych grup wiekowych
- „Pomiędzy” – interdyscyplinarne warsztaty artystyczno- społeczne z elementami choreoterapii, ruchu autentycznego i tańca intuicyjnego dla dorosłych
- Aktywny Senior – zajęcia dla osób powyżej 65. roku życia z terenu gminy
- Lego Robotyka – warsztaty dla dzieci zapoznające z podstawami mechaniki, logiki i programowania
- Sensowne Zabawy – zajęcia ogólnorozwojowe dla najmłodszych
- Koncert Kończący Sezon + Dzień Ojca – występ dzieci z sekcji muzycznej oraz „Gimnastyka dla języka”
- XXVI Lednicka Wiosna Poetycka – konkurs poetycki
- „Najpiękniejsze zagospodarowanie posesji” – konkurs (współorganizacja: Wójt Gminy Łubowo, Komisja Kultury, Oświaty, Zdrowia i Pomocy Społecznej)
- „Objazdowy bibliotekarz” – rajd rowerowy oraz piknik dla uczestników, kiermasz książek i zabawy (plac przy Bibliotece)
- „Architektura spod pióra z teki Tadeusza Panowicza” – wystawa oraz prelekcja „Gniezno i okolice”, spotkanie dla młodzieży ze szkół podstawowych

- „Spotkanie Jubilatów” – uroczystość dla par małżeńskich obchodzących jubileusz 50-lecia pożycia małżeńskiego z udziałem artysty Tomasza Grdenia
- Wsparcie logistyczne dla Urzędu i Komisji Rady Gminy w Łubowie (także w lipcu i sierpniu)

Mieleszyn (pow. Gniezno)

- Konkurs plastyczny z okazji Dnia Dziecka pod hasłem „Autoportret”
- „Wakacje z książką” – wakacyjny konkurs fotograficzny (także w lipcu i sierpniu)

Niechanowo (pow. Gniezno)

- Wyjazd z dziećmi do Pasieki DarzUI – wydarzenie zainspirowane książką „Pszczoly” Piotra Socha

Orchowo (pow. Słupca)

- Wycieczka do Kórnik i Rogalina
- „Nasze zrywy powstańcze 1806-1918/1919” w Warszawie – współuczestnictwo w przygotowaniu wystawy i katalogu
- „Plenerowe Kino Letnie”
- „Czytamy na dobranoc – Nocka w bibliotece” (także w sierpniu)
- „Zbuduj z nami twierdzę” – zajęcia sportowe

Piaski (pow. Gostyń)

- „Mała Książka – Wielki Człowiek” – udział w akcji (także w lipcu i sierpniu)

Pleszew

- Spotkania klubu „Splotersi” – wyplatanie makram w ramach inicjatywy „Działaj PPLokalnie”
- Spotkanie z ks. Błażem Michalewskim i promocja jego książki „Wiara na wygnaniu”
- Warsztaty fotograficzne dla młodzieży z Romanem Urbaniakiem
- „Synteza Stalii” – otwarcie wystawy fotografii sportowej
- Spotkanie autorskie z Sylwią Majcher – edukatorką ekologiczną, dziennikarką, autorką m.in. książki „Gotuję, nie marnuję. Kuchnia zero waste po polsku”
- Spotkanie Klubu Biblioteczne Gadu Gadu
- Wykład etnografa Wojciecha Zjawionego dotyczący podróżnika i odkrywcy – Stefana Szolc-Rogozińskiego
- Spotkania autorskie z podróżnikiem Piotrem Wnukiem
- Spotkanie z aktorem Andrzejem Grabowskim
- Spotkanie autorskie z Sylwią Chutnik

- Czytanie dzieciom przez sportowców w ramach akcji „Cała Polska Czyta Dzieciom”
- Warsztaty detektywistyczne z pisarką Joanną Jagiełło
- „W świecie komiksu” – animacyjne spotkanie integracyjne dzieci ukraińskich i polskich (także w lipcu)
- Zajęcia animacyjne dotyczące czytania wrażeńiowego z Małgorzatą Swędrowską
- Spotkanie autorskie z Marzeną Żurek oraz warsztaty kulinarne
- „Bądź eko i działaj z biblioteką” – festyn ekologiczny

Pogorzela (pow. Gostyń)

- „Odjazdowy Czytelnik” – gra rowerowa (także w lipcu i sierpniu)
- „Tropem tajemnic” – II edycja gry miejskiej

Słupca

- Dzień Dziecka – warsztaty z przedszkolakami
- Klub Wiedzy – gimnastyka umysłu dla seniorów
- „O mowie nienawiści i hejcie” – warsztaty z młodzieżą
- „Żubr Pompik” – warsztaty z Bajanką Moniką Skikiewicz
- „Polscy autorzy dla klimatu” – spotkania z przedszkolakami w ramach XXI Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom
- „To warto przeczytać” – rozstrzygnięcie powiatowego konkursu literackiego
- „Bajkowy angielski” – zabawy anglojęzyczne z książką (także w lipcu)
- Biblioteczny Klub Kodowania i Robotyki
- Biblioteczne Koło Szachowe – warsztaty szachowe (także w lipcu i sierpniu)
- E-senior – zajęcia komputerowe dla seniorów
- Dzień Przyjaciela – warsztaty
- #CzyTamŚwiat – spotkania sensoryczne z książką z okazji Dnia Ojca
- Wyjazd studyjny bibliotekarzy i partnerów projektu „Bliżej Biblioteki” do Miejskiej Biblioteki Publicznej im. J. Śniegonia w Wiśle
- „Popkulturowy szal nawiązań” – szkolenie bibliotekarzy z powiatu słupckiego

Sulmierzyce (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie autorskie z Ewą Nowak

Śmigiel (pow. Kościan)

- Klub Malucha oraz Grupa Zabawowa „Śmigielaczek” – zajęcia dla dzieci wraz z rodzicami
- „Z dzieckiem w świat wartości – uczciwość”, „Spacerkiem po Śmiglu” – warsztaty biblioteczne dla przedszkolaków oraz uczniów szkoły podstawowej

- Warsztaty kreatywne dla seniorów
- Lekcje języka polskiego dla Ukraińców (także w lipcu)
- „Inspirujące cytaty z książek” – wystawa
- Grupa Zabawowa „Urwiski” – zajęcia dla dzieci i rodziców

Turek

- „Powitanie lata w słowiańskim klimacie” – festyn, m.in.: gra miejska, spotkanie z sokolnikiem, warsztaty, czytanie mitów przy ognisku
- Lekcje nauki języka polskiego dla uchodźców z Ukrainy
- „Bibliosmyki” – warsztaty plastyczne dla dzieci
- „Rajd Rowerowy z Uśmiechem”
- „Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom”
- „Dzień Dziecka w Krainie Baśni”
- „Biblioteczny Klub Filmowy”
- Program 50+ – warsztaty rękodzieła

Witkowo (pow. Gniezno)

- „Witkowo – moje miasto” i „Zostań mistrzem ortografii” – konkursy wiedzy dla uczniów szkoły podstawowej

Zagórów (pow. Słupca)

- Zajęcia z robotami Photon dla przedszkolaków i uczniów szkoły podstawowej
- Spotkanie z wychowankami Ośrodka Rehabilitacyjno-Wychowawczego podsumowujące całoroczne zajęcia
- „Biblioteka na leżaku”: „Rozegraj to z biblioteką” – zajęcia wakacyjne dla dzieci, gry i zabawy na świeżym powietrzu

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „BiblioNITKI” – warsztaty szydełkowania (Konarzew; także w lipcu)
- „Odjazdowy Bibliotekarz” – rajd rowerowy (Zduny, Baszków)
- „BiblioMALUCH” – zajęcia logopedyczne dla dzieci (Baszków, Konarzew)
- „Nasza Mała Biblioteka” – spotkania z uczniami klas II szkoły podstawowej w Zdunach
- „BiblioMALUCH” – zajęcia sensoryczne dla dzieci
- Tematyczne spotkania z przedszkolakami (Zduny, Baszków, Konarzew)
- „Powitanie lata” – koncert Zdunowskiego Zespołu Wokalnego
- „W wakacyjnej bibliotece swoje pasje odkrywam” – wakacyjne zajęcia dla dzieci:
 - ~ „Odkrywam swoją pasję – fotografia”
 - ~ „Odkrywam swoją pasję – taniec”
 - ~ „Odkrywam swoją pasję – sport”

~ „Odkrywam swoją pasję – sztukę”

Zdziechowa (pow. Gniezno)

- Prelekcje historyczne dla ósmoklasistów: tajemnice pałaców na Pojezierzu Gnieźnieńskim, mroczna tajemnica szpitala „Dziekanka”
- Wystawa prac plastycznych przedszkolaków na temat wolnego czasu z rodziną
- Głośne czytanie i pogadanki – zajęcia cykliczne z udziałem uczniów szkoły podstawowej; tematy przewodnie: „Charlie i fabryka czekolady” oraz nasze zachowanie na co dzień, wiersze J. Tuwima i krajobrazy mojej okolicy
- Wykłady dla młodzieży o mrocznej tajemnicy szpitala „Dziekanka”
- „Wędrówka z historią” – zwiedzanie Zdziechowy; wydarzenie zorganizowane przy współpracy z pisarzem Karolem Soberskim
- „Rękodzieło artystyczne” – wernisaż wystawy prac lokalnych artystów

Lipiec

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Wypożycz książeczkę – wygraj walizeczkę” – VI edycja konkursu
- „Wakacje z biblioteką” – czytanie pod chmurką, gry i zabawy integracyjne

Czarniejewo (pow. Gniezno)

- Wakacyjne zajęcia dla dzieci: „Gdy pada deszcz”, „Smerfowanie na dywanie”, „Lekkie jak piórko”, „Mam przyjaciela policjanta”
- „Wieczór Poezji i Muzyki” – spotkanie z twórczością Agnieszki Osieckiej
- Wakacyjne zajęcia dla dzieci: „Arktyka – co o niej wiemy?”, „Świat Pszczółki Mai – poznajemy życie pszczoł”, „Antarktyda – co tam znajdziemy?” (Filia w Żydowie)

Gołuchów (pow. Pleszew)

- „Żubrzyk zwiedza Gołuchów” – przedstawienie teatryku obrazkowego kamishibai dla dzieci (Publiczny Żłobek w Goluchowie)

Gostyń

- Kulturalny Piknik w Plantach – warsztaty plastyczne, bibliobus
- Projekt Mobilna eM-Ka – warsztaty (także w sierpniu)
- Festiwal Fantastyki Gostkon
- Promocja książki Grzegorza Skorupskiego „Mistrz Marionetek”
- „Wakacyjne zwiedzanie” – wystawa w holu
- Zilustruj bajkę „O Stefcu, który na nic nie pozwalał siostrze” – konkurs plastyczny

Kalisz

- „Odjazdowy Bibliotekarz” – rajd rowerowy bibliotekarzy i przyjaciół książki na trasie: Kalisz – Russów (Filia nr 3)
- „Bajkowitzem przez świat” – warsztaty czytelnicze dla przedszkolaków (Filia nr 9: także w sierpniu)
- Wystawy:
 - ~ „Próba charakteru”. Nasza Twórcza Kaliska – wystawa plenerowa i koncert
 - ~ „W świecie baśni” (Filia nr 1; także w sierpniu)
 - ~ „Książka na wakacje – najciekawsze publikacje dla młodego czytelnika” (Filia nr 1 Oddział Dziecięcy; także w sierpniu)
 - ~ „Ulubione wiersze Marii Konopnickiej” – prace z konkursu dla osób niepełnosprawnych (Filia nr 5)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- „Gry i zagadki biblioteczne, jako forma relaksu i odpoczynku” – zajęcia prowadzone dla dzieci podczas wakacji letnich

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „Fotka z biblioteką” – konkurs fotograficzny (także w sierpniu)
- „Rękodzieło w bibliotece” (Filia w Smolicach)

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- „Moja piękna Polska” – spektakl dla dzieci w wykonaniu Teatru Kurtynka
- „Moje zręczne dłonie” – warsztaty wakacyjne: artystyczne – podwodny świat oceanu z wykorzystaniem klocków piankowych, malarskie – malowanie maków na łące, projektowania – ozdabianie toreb na zakupy, kreatywne – wykonanie jeży i sów z papierowych tytek, wiklinarskie – wykonanie pudełek do otoczek z papierowej wikliny i ozdabianie kamieni własnymi rysunkami
- Stoisko bookcrossingowe dla małych i dorosłych czytelników (Strefa Chillout na Łazienkach)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- „Wakacje z książką i przygodą” – konkurs dla najmłodszych
- „Zabierz książkę na wakacje” – konkurs fotograficzny
- „Letnie czytanki” – spotkanie z książką dla dzieci polskich i ukraińskich

Krobia (pow. Gostyń)

- „Parkowe bajanie” (także w sierpniu)
- „Ekotorby na książki” – warsztaty rękodzieła (także w sierpniu)

- „Breloki i magnesy” – warsztaty rękodzieła (także w sierpniu)
- Wakacje z biblioteką (Filia w Chwałkowie)
- Poranek z książką (DPS Chwałkowo; także w sierpniu)

Krotoszyn

- Spotkanie z Katarzyną Georgiou nt. ziół w ramach projektu „Smacznego u Arkadego”
- „Portugalski na wakacje” – lekcje języka portugalskiego
- „Zaczytany Krotoszyn” – foto-zagadka (konkurs na Facebooku)
- „Galeria pod lemurem” – wystawa prac dziewczynek – Antoniny i Zofii Janiak (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Aktywne wakacje z lemurem” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży):
 - ~ warsztaty małego cukiernika oraz integracja na wesoło
 - ~ świadomy fitness – zajęcia z LAB.krotoszyn
 - ~ trening to zdrowie – zajęcia w LAB.krotoszyn
 - ~ Eksperymentarium Domu z Montessori; nauka chemii i fizyki przez zabawę
 - ~ bezpieczne wakacje z Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej w Krotoszynie
- „Piknik z książką” – wakacje w bibliotece (Filia w Chwaliszewie)

Krzywiń (pow. Kościan)

- Warsztaty międzykulturowe w Bibliotece – warsztaty animacyjne dla polskich i ukraińskich dzieci, praca z wybranymi tekstami w języku polskim i ukraińskim, wykonanie kukielek przedstawiających bajkowych bohaterów oraz nagranie scenek teatralnych, z których powstał film wyemitowany na kanale Biblioteki na YouTube
- Rekreacyjne przygody wakacyjne z bohaterami „Kubusia Puchatka” – zajęcia rekreacyjno-sportowe dla dzieci (przy wiatraku „Kozłaku” w Krzywiniu)
- Warsztaty komiksowe – zajęcia ze Zbigniewem Masternakiem dla dzieci, poznawanie tajników tworzenia komiksów oraz wspólna praca nad komiksem „Komiksowy Krzywiń”
- „Wszystkie książki mówią” – spotkanie z dorosłymi czytelnikami promujące literaturę popularnonaukową (Filia Lubień)

Lądek (pow. Słupca)

- Wystawa literatury dziecięcej w języku ukraińskim

Leszno

- „Będę kochać póki żyję” – wydarzenie informacyjno-promocyjne połączone z koncertem pod batutą niewidomego dyrygenta Łukasza Pawlika

- „Lato z Bajkowitzem” – plenerowa impreza czytelnicza dla dzieci z wykorzystaniem edukacyjnego Bajkowitzu (w różnych dzielnicach Leszna; także w sierpniu)
- XVIII Międzynarodowe Warsztaty Jazzowe – koncerty, jam session, zajęcia z trenerami gry na instrumentach oraz śpiewu, a także wykłady z historii jazzu, pokazy kina jazzowego oraz audycje radiowe dla Radia Jazz.FM
- „Mieszkańcy świata – nasi koledzy i koleżanki” – warsztaty międzykulturowe dla dzieci polskich i ukraińskich
- „Bajkowe poranki” – pokazy filmów animowanych dla dzieci w ramach programu „Kultura wspólna” (także w sierpniu)
- „Petrykivka – tradycyjne malarstwo ukraińskie” – zajęcia malarskie (także w sierpniu)

Łubowo (pow. Gniezno)

- Bitwa Regionów 2022 w Dziekanowicach – konkurs kulinarny, piknik z produktem polskim oraz gminny rajd rowerowy
- Akcja Lato – półkolonie dla dzieci:
 - ~ warsztaty z użyciem świec żelowych
 - ~ zabawy sportowe, zabawy z chustą Kłanza oraz gra w bule, zagadki, gry planszowe
 - ~ seans w kinie Helios w Gnieźnie, wizyta w McDonalddie
 - ~ odwiedziny gości z Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy oraz warsztaty dotyczące panowania Mieszka I
 - ~ wycieczka do Zagrody Alpak w Gnieźnie.
- „Mobilne Planetarium” – spotkanie z astronomią, obserwacja gwiazdozbiorów, edukacyjny film o nocy polarnej oraz ciekawostki o planetach naszego układu słonecznego

Mieleszyn (pow. Gniezno)

- Wystawa książek dla najmłodszych w wakacyjnym klimacie (także w sierpniu)

Orchowo (pow. Słupca)

- Wycieczka do Plenerowego Centrum Rozrywki
- „Lato pełne wdzięku” – zabawy farbami i wodą
- Teatrzyk kamishibai
- Zajęcia taneczne
- Warsztaty żeglarskie nad jeziorem Powidzkim
- Warsztaty kulinarne (także w sierpniu)
- „Robimy swój autorski papier”
- „Kreatywnie tworzymy z mas plastycznych”

Pępowo (pow. Gostyń)

- „Zabieram książkę na wakacje” – wakacyjna akcja czytelnicza

Piaski (pow. Gostyń)

- Teatrzyk kamishibai i muzykoplastyka (Smogorzewo)
- „Kto w bibliotece gości i kradnie mądrości” – spektakl Teatru Maska (Smogorzewo)
- „Misio Tulisio” – spektakl Teatru Maska (Grabonóg)
- „Złośliwości jej królowej mości” – spektakl Teatru Maska

Pleszew

- Spotkanie z lokalnym sportowcem Olafem Perą – mistrzem Polski w boksie olimpijskim
- „Kolorowe lata 90.” – otwarcie wystawy w ramach „Bibliotecznego wehikułu czasu” połączone z prelekcją Piotra Dustera
- Letnia Szkoła Seniora – spotkanie na temat bezpieczeństwa w sieci (także w sierpniu)
- Warsztaty kaligraficzne z Patrycją Mehr (także w sierpniu)
- „Pociąg do nauki” – dwudniowy festiwal z cyklem warsztatów edukacyjnych
- Dzień Pszczółki Mai – rodzinne soboty na Stacji Biblioteka
- Muzyczne spotkanie z baśnią prowadzone przez Jerzego Szufę
- „Doktor Strange” – seans filmowy dla młodzieży z cyklu „Z regału na ekran”

Poniec (pow. Gostyń)

- „Tajemnicze zniknięcie detektywa pozytywki” – zajęcia z książką przeprowadzone podczas półkolonii organizowanych w Gminie Poniec
- „Mój wymarzony łapacz snów” – zajęcia kreatywne przeprowadzone podczas półkolonii organizowanych w gminie Poniec

Powidz (pow. Słupca)

- XXXVII Dni Powidza – konkurs rysunkowy

Słupca

- Wakacje w bibliotece:
 - ~ „Zatrzymać lato” – warsztaty z wykorzystaniem suszonych kwiatów, ziół i traw (także w sierpniu)
 - ~ „Wakacyjna Akademia Kodowania i Robotyki” (także w sierpniu)
 - ~ „Bądź Eko z biblioteką” – warsztaty (także w sierpniu)
 - ~ „Planszomaniacy” – spotkania z grami planszowymi (także w sierpniu)
 - ~ „Pan Ołówek zaprasza” – warsztaty plastyczne (także w sierpniu)

- ~ „Bezpieczne wakacje” – spotkanie z pracownikiem Państwowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Słupcy
- #CzyTamŚwiat – spotkania sensoryczne z książką na temat wody
- Wielkie malowanie – rysowanie kredą po chodniku

Sulmierzyce (pow. Krotoszyn)

- Wycieczka autokarowa do DELI Parku; warsztaty wirtualne
- „Stawy Milickie” – wakacyjny konkurs plastyczny

Śmigiel (pow. Kościan)

- Wakacje 2022 – wycieczki i zajęcia dla dzieci (współpraca z Ośrodkiem Kultury Fizycznej i Rekreacji oraz Centrum Kultury w Śmiglu; także w sierpniu)
- Wakacje z biblioteką – zajęcia kreatywno-rekreacyjne

Turek

- „1000 szklanek herbaty” – spotkanie z podróżnikami Anną i Robertem Maciąg połączone z warsztatami „Etniczne planszówki”
- „Biblioteczny Klub Planszówkowy” (także w sierpniu)

Zagórów (pow. Słupca)

- Zajęcia dla uczniów letnich półkolonii ze szkoły podstawowej: gra w Mōlkky, programowanie robotów Photon, przegląd najciekawszych książek w bibliotece oraz teatrzyk kamishibai
- „Biblioteka na leżaku”:
 - ~ „Księgozbiór”, czyli akcja czytania w plenerze
 - ~ „Rozczytaj się z biblioteką” – prezentacja najciekawszych książek ze zbiorów biblioteki, np. z serii POP-UP, paragrafowe czy obrazkowe oraz teatrzyk kamishibai i słuchanie audiobooków
 - ~ „RozBAW się z biblioteką” – quizy i kalambury literackie oraz zabawy z chustą KLANZA
- Zajęcia z robotami Photon dla przedszkolaków (Filia w Trąbczynie)

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „W wakacyjnej bibliotece swoje pasje odkrywam” – wakacyjne zajęcia dla dzieci: „Odkrywam swoją pasję – książka i czytanie”
- „Wędrowny ogród wyobraźni” – wieczór poetycko-muzyczny w wykonaniu poetki Katarzyny Georgiou i zespołu „Sobie przeznaczeni” (Baszków)
- „W wakacyjnej bibliotece swoje pasje odkrywam” – wakacyjne zajęcia dla dzieci (Baszków, Konarzew):
 - ~ „Odkrywam swoją pasję – fotografia”
 - ~ „Odkrywam swoją pasję – taniec”

- ~ „Odkrywam swoją pasję – sport”
- ~ „Odkrywam swoją pasję – sztukę”
- ~ „Odkrywam swoją pasję – książka i czytanie”
- Warsztaty pouringu – w ramach projektu „Aktywność to najlepszy lek na Seniora wiek” (współpraca z Centrum Inicjatyw Krotoszyńskich i Uniwersytetem Trzeciego Wieku w Krotoszynie)

Sierpień

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- Wakacyjne spotkanie z grami planszowymi

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- Wakacyjne zajęcia dla dzieci: „(Nie)znane życie uczuć”, „Za dużo kolorów”
- Wakacyjne zajęcia dla dzieci: „Świat uczuć”, „Jaka dziś pogoda?”, „Zasady bezpieczeństwa na drodze”, „Wciąż biegnie, płynie, ucieka... czas”, „Drugie życie książki – papieroplastyka”, „Zabawa papierem”, „Zaszyfrowani detektywi” (Filia w Żydowie)

Gołuchów (pow. Pleszew)

- Warsztaty makramy
- Kreatywne warsztaty zdobienia pudełek i kubków techniką decoupage z wykorzystaniem wzorów ludowych, prowadzone przez plastyczkę Elżbietę Prus (Zespół Szkolno-Przedszkolny w Gołuchowie)
- Warsztaty malowania farbami ekotoreb, prowadzone przez Piotra Jankowskiego z Centrum Twórczego Rozwoju „Calisiaart” (Zespół Szkolno-Przedszkolny w Gołuchowie)
- Kreatywne warsztaty leśne prowadzone przez Natalię Zawartka ze „Strefy Artystycznej Uciechowo (Gołuchowski Ośrodek Turystyki i Sportu)

Gostyń

- „O Stefku, który na nic nie pozwalał siostrze” – wystawa prac pokonkursowych na ilustrację do bajki
- Podsumowanie konkursu plastycznego połączone z kinem plenerowym

Kalisz

- „Jednoaktówka o miłości” – czytanie performatywne w cyklu: „Wokół tekstu” z udziałem autora Marcina Michała Wysockiego oraz aktorów: Idy Trzcińskiej i Karola Czajkowskiego (Galeria 66 w Bibliotece Głównej)
- „Wakacje z książką” – spotkanie w plenerze (Filia nr 2; Niepubliczne Przedszkole Jacka i Agatki)

- Spotkania z przedszkolakami: „Dzień Kota”, „Bajki i wiersze” Jana Brzechwy, „Dzień Psa” (Filia nr 3)
- „Bookface: księga twarzy pisarzy” – wystawa Tomasza Brody (Filia nr 4)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- „Cudze chwalicie a swego nie znacie” – rajd autokarowo-pieszy do Rybna Wielkiego i Łągiewnik Kościelnych (współorganizacja ze Stowarzyszeniem Rehabilitacyjno-Kulturalnym „Słoneczny Promyk” Kiszkowo)
- Współorganizacja wraz z Gminą Kiszkowo i sołectwem Sławno Dożynek Gminnych 2022 w Kiszkanie

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- „Literackie ciekawostki” – film poświęcony życiu i twórczości Adama Mickiewicza w ramach akcji Narodowe Czytanie (publikacja na YouTube)
- „Literackie przysmaki” – kolejny odcinek inspirowany wierszem „Ballady i romanse” Adama Mickiewicza w ramach Narodowego Czytania (YouTube)
- „W starym kinie” – filmowa realizacja ballady „Lilie” Adama Mickiewicza w ramach Narodowego Czytania” (YouTube)
- „Joga na trawie” – wakacyjne zajęcia jogi w plenerze (przy Kościańskim Ośrodku Kultury)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- „Wybieram marzenia nie uzależnienia” – półkolonie dla dzieci oraz wystawa prac pokonkursowych

Krobia (pow. Gostyń)

- „Drugie życie książki”, „Pachnące kule do kąpielii”, „Talizman szczęścia”, „Pamiętka z wakacji”, „RetroZabawki” – warsztaty kreatywne
- „Spotkanie z Afryką” – warsztaty etniczne
- Mini Disco dla dzieci
- „Maluchem na wakacje... to były czasy!” – zajęcia dla dzieci zapoznające z dzieciństwem w latach PRL-u (Filia w Pudliszkach)
- „Czy mamy rację, że w bibliotece mogą być super wakacje?” – tydzień wakacyjnych zajęć bibliotecznych (Filia w Pudliszkach)

Krotoszyn

- „Historia i działalność Zespołu Tańca Ludowego Krotoszanie” – finisaż wystawy
- „Aktywne wakacje z lemurem” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży):
 - ~ warsztaty mydlarskie, chemiczne oraz pokaz iluzji – Star Art
 - ~ Młody fotograf na wakacjach – Studio 15

- ~ Kreatywny kucharz – warsztaty kulinarne w Bistro Cafe&tapas
- ~ Świat Baniek Mydlanych – BubblePainter
- ~ Zatańcz z nami! – zajęcia taneczne w Studiu Tańca Show Dance
- ~ Poszukiwanie skarbów w Muzeum Regionalnym im. Hieronima Ławniczaka w Krotoszynie
- ~ Uzależnieniom mówimy nie! – spotkanie z przedstawicielem Komendy Powiatowej Policji w Krotoszynie
- ~ Pożegnanie wakacji z książką w bibliotece (Filia w Chwaliszewie)
- ~ Moc wakacyjnych inspiracji z Hufcem Krotoszyn
- ~ Ekologia na każdy dzień oraz książkowy zawrót głowy – CalisiaART
- „Piknik z książką” – wakacje w bibliotece (Filia w Chwaliszewie)

Krzywiń (pow. Kościan)

- Książka na lato – ekspozycja propozycji książkowych na wakacje
- „Flaga” – etiuda filmowa przygotowana przez uczniów Zespołu Szkół w Krzywiniu, którzy uczestniczyli w zajęciach koła teatralnego, działającego w Bibliotece (YouTube)

Lądek (pow. Słupca)

- Wakacyjne czytanki o przygodach Natki Goniłło autorstwa Ruth Quayle i Julii Christians: „Natka i magiczna gąsienica”, „Natka i zbuntowany królik”, „Natka i wyścig z jajkiem”

Leszno

- Koncert z okazji 78. rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego – przedsięwzięcie muzyczne w formie karaoke (Biblioteka Ratuszowa)
- „Księżniczka Czardasza” – spektakl z audiodeskrypcją
- „Muzyczne popołudnia” – integracyjne zajęcia umuzykalniające
- „Kazimierz Mikołajczyk – prezes Klubu Inteligencji Katolickiej” – spotkanie autorskie poświęcone książce Damiana Szymczaka (Biblioteka Ratuszowa)
- „Językowe wieczorki” – spotkania językowe w ramach programu „Kultura wspólna”
- Wystawy:
- „Powstanie Warszawskie 1944. Bitwa o Polskę” – cyfrowa wystawa z okazji 78. rocznicy Powstania Warszawskiego
- „Leszczyńskie wakacje” – wystawa poświęcona sposobom spędzania wolnego czasu przez mieszkańców Leszna (Galeria Dworcowa)
- „Józef Wybicki – sylwetka” – wystawa w ramach Roku Józefa Wybickiego

Łubowo (pow. Gniezno)

- „Czytanie na polanie” – czytanie dzieciom książek w plenerze

- „Plener malarski – Projekt Lednica Art” (Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy) oraz wystawa prac (Rybakówka; współorganizacja)
- Akcja Lato – turnusy półkolonii dla dzieci:
 - ~ „Kurozając i zagadka Chomika Ciemności” – seans w kinie
 - ~ zajęcia dotyczące ekologii i quiz z nagrodami
 - ~ gry planszowe
 - ~ wycieczka do Zagrody Alpak w Gnieźnie
 - ~ warsztaty taneczne – podstawowe kroki tańców ukraińskich oraz koncert Zespołu Dżerelce
 - ~ odwiedziny gości z Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy i zapoznanie dzieci z życiem przodków
- „Łubowska potańcówka” – zabawa w stylu lat PRL-u, prowadzona przez Katarzynę Wielgosz, z udziałem m.in. zespołu muzycznego FAN ART oraz konkurs na Najlepszą Stylówkę (współorganizacja)

Mieleszyn (pow. Gniezno)

- Konkurs z okazji Światowego Dnia Słonia (online)
- Wystawa książek z okazji Międzynarodowego Dnia Psa

Orchowo (pow. Słupca)

- Masterchef Junior
- Zajęcia Sportowe
- Bingo
- Turniej FIFA22
- Letni Piknik Rodzinny
- „Movie Day” – dzień z tematyką filmową
- „Planeta Robotów” – zajęcia z programowania
- „Czytamy na dobranoc – Nocka w bibliotece dla maluchów”
- Color festiwal – zakończenie wakacji

Piaski (pow. Gostyń)

- „Baśń dla małych łakomczuszków, tajemnica zdrowych brzuszków” – spektakl Teatru Maski (Rębowo)
- Teatrzyk kamishibai i muzykoplastyka (także Rębowo)
- „Romantyczny bukiet dla Zuzi” – konkurs plastyczny
- „Rok romantyzmu polskiego” – wystawa plenerowa (Rynek)
- „Magiczna księżka” – spektakl Teatru Maski

Pleszew

- Wieczór z astrologią – spotkanie z Heleną La Barbera
- „Tajemnice Dumbledore’a” – seans filmowy dla młodzieży z cyklu „Z regału na ekran”

- „Z Tolkienem przez Pleszew” – premiera gry mobilnej
- Spotkanie autorskie z Vincentem Severskim
- „Zaburzenia odżywiania czyli o co tak naprawdę chodzi, skoro nie chodzi o jedzenie?” – wykład Marty Michaliszyn, psychologa zarządzania i przywództwa
- „Spotkanie z piratami” – przedstawienie teatralne dla dzieci w wykonaniu teatru Maska
- „Dwie Dorotki” – przedstawienie teatralne dla dzieci w wykonaniu teatru Krak-Art
- „Pan Poeta Show” – zajęcia animacyjne z pisarzem
- Dzień Gier Planszowych w ramach rodzinnych sobót na Stacji Biblioteka

Poniec (pow. Gostyń)

- Spotkanie pod chmurką zorganizowane na zakończenie wakacji

Powidz (pow. Słupca)

- „Sobota na rowerze” – rajd rowerowy
- Międzynarodowy Piknik Pokoleniowy dla uczestników z Polski, Ukrainy i USA

Słupca

- Wakacje w bibliotece:
 - ~ „Wakacyjne łamanie głowy” – zagadki, łamigłówki, rebusy
- „Wawrzyńki Słupeckie. Olo i Awa” – logopedyczna zabawa i warsztaty z Bajanką Moniką Skikiewicz
- #CzyTamŚwiat – spotkania sensoryczne z książką na temat lata

Sulmierzyce (pow. Krotoszyn)

- Wycieczka autokarowa: Stawy Milickie, Ruda Sułowska oraz warsztaty
- Wycieczka autokarowa do Westernlandu – Józefów
- Zakończenie wakacji – zabawy dla dzieci na urządzeniach dmuchanych

Śmigiel (pow. Kościan)

- Warsztaty Kreatywne dla Seniorów
- „Tropiciele Przygód” – zajęcia z dziećmi (Filia w Nietążkowie)
- Senioralny pociąg do kultury – warsztaty dla seniorów (Filia w Nietążkowie)

Turek

- „Zakładkowe love” – warsztaty tworzenia zakładek do książek
- „Teatrzyk kamishibai” – twórcze warsztaty
- „Zapleć to” – warsztaty makramy
- „Jestem eko z biblioteką” – warsztaty twórcze
- „Wakacyjny komiks” – warsztaty twórcze
- „Wyluzuj się z biblioteką” – zajęcia relaksacyjne

- „Zatrzymaj lato” – warsztaty twórcze
- „Zakochani w świecie. Indie” – spotkanie z podróżnikami Joanną Grzymkowską-Podolak i Jarosławem Podolakiem
- „Amazonia – jak przetrwać i radzić sobie w dżungli” – spotkanie z podróżnikiem Emilem Wittem
- Nocny Maraton Filmowy
- „Z Adamem Mickiewiczem po Wielkopolsce” – spotkanie wykładowo-warsztatowe

Zagórów (pow. Sępólno)

- Spotkanie Lokalnego Klubu Kodowania – zajęcia dla grupy początkującej
- „Przygoda w Hogwarcie-szkoła magii i czarodziejstwa” – warsztaty z Bricks4Kidz, budowanie z klocków lego modeli z Hogwartu, tworzenie świecących slimów, magicznych kul (Filia w Trąbczynie)
- Warsztaty edukacyjne – laboratorium Bricks4Kidz, quiz na temat wiedzy z przyrody, eksperymenty, budowanie z klocków Lego (Filia w Trąbczynie)
- Warsztaty na podstawie gry Minecraft (Filia w Trąbczynie)

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „BiblioMALUCH” – zajęcia logorytmiczne dla dzieci

Zdziechowa (pow. Gniezno)

- Wycieczka autokarowa do Bolesławca i udział w Bolesławieckim Świątce Ceramiki

C. WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA I CENTRUM
ANIMACJI KULTURY NA ŁAMACH PRASY

75. rocznica urodzin Bohdana Smolenia / Maciej Szymkowiak. W: *Głos Wielkopolski*. – 2022, nr 134, s. 2

Konkurs fotograficzny „Smoleń na skwerze” w ramach festiwalu „Zostań Gwiazdą Kabaretu” z okazji 20-lecia tegoż oraz 75. rocznicy urodzin Bohdana Smolenia, współorganizowany przez WBPiCAK.

DLA kogo NIKE 2022 / Michał Nogaś, Wojciech Szot, Marek Radziwon. W: *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 138, s. 4-5

Nominacje do Nagrody NIKE 2022, w tym tomik Justyny Kulikowskiej „gift. z Podlasia” wydany przez WBPiCAK.

KATASTROFA z rytmem / Michał Pabian. W: *IKS*. – 2022, nr 9, s. 26

Rekomendacja książki poetyckiej Pawła Harlendera „Nielegalne kopie” wydanej przez WBPiCAK.

MARTA Stochniałek POLSKI WRAP – nominacja do Wrocławskiej Nagrody Literackiej Silesius. W: *IKS*. – 2022, nr 7, s. 77

Reklama dotycząca nominacji tomiku Marty Stochniałek POLSKI WRAP, wydanego przez WBPiCAK do Nagrody Silesius.

MŁODZIEŻOWY reset. W: *Monitor Wielkopolski*. – 2022, nr 7, s. 11

Wystawa pokonkursowa „filtr:_RESET” organizowana przez WBPiCAK w siedzibie biblioteki w lipcu 2022.

NIE ma powtórzeń / JS. W: *Polityka*. – 2022, nr 21, s. 74

Rekomendacje czytelnicze, w tym książki poetyckiej Piotra Sommera „Lata praktyki” wydanej przez WBPiCAK.

NIE wiem, czy mówię własnym głosem / Jerzy Madejski. W: *Nowe Książki*. – 2022, nr 9, s. 68-69

Omówienie książki poetyckiej Piotra Sommera „Lata praktyki” wydanej przez WBPiCAK.

NOMINACJE do Nagrody Literackiej m. st. Warszawy. W: *IKS*. – 2022, nr 7, s. 78

Reklama wydawnictw WBPiCAK („gift. Z Podlasia” Justyny Kulikowskiej i „O, jestem tutaj” Tomusza Bąka) nominowanych do Nagrody Literackiej m. st. Warszawy.

PO RESECIE – wystawa pokonkursowa. W: I K S . – 2022, nr 7, s. 79

Rekomendacja wystawy pokonkursowej „filtr:_RESET” organizowanej przez WBPiCAK w siedzibie biblioteki w lipcu 2022.

POMAGAJMY Ukraińcom / RAK. W: Monitor Wielkopolski. – 2022, nr 7, s. 7

Inicjatywy dla uchodźców z Ukrainy organizowane przez instytucje kultury województwa wielkopolskiego, w tym WBPiCAK.

POZNAŃSKA Nagroda_Literacka 2022. W: I K S . – 2022, nr 7, s. 75

Poznańska Nagroda_Literacka za tom „Zimowanie” Urszuli Honek wydany przez WBPiCAK.

QUESTY mają 10 lat / RAK . W: Monitor Wielkopolski. – 2022, nr 8, s. 6

Konkurs z okazji 10-lecia „Wielkopolskich Questów” tworzonych przez WBPiCAK.

SŁUCH teatralny / Michał Pabian. W: I K S . – 2022, nr 7, s. 31

Rekomendacja książki poetyckiej Joanny Oparek „Małe powinności” wydanej przez WBPiCAK.

WIERSZ się wiecznie zaczyna / Rafał Rżany. W: Nowe Książki. – 2022, nr 9, s. 64-65

Omówienie książki „Świat się wiecznie zaczyna. Antologia Juliana Przybysia” wydanej przez WBPiCAK.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: I K S . – 2022, nr 6, s. 75

Nowości wydawnicze WBPiCAK: Artur Szlosarek „Wakacje z czyścica”, Piotr Florczyk „Granice”, Paweł Koñjo Konnak „Metka z Glettkau”.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: I K S . – 2022, nr 6, s. 72

Imprezy organizowane przez WBPiCAK w czerwcu 2022.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: I K S . – 2022, nr 7, s. 74

Nowość wydawnicza WBPiCAK: Paweł Końjo Konnak „Metka z Glettkau”.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: I K S . – 2022, nr 9, s. 77

Imprezy (fotografia, zajęcia dla dzieci i młodzieży) organizowane przez WBPiCAK we wrześniu 2022.

WYDAWNICTWO Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury. W: I K S . – 2022, nr 9, s. 79

Nowości wydawnicze WBPiCAK: Tomasz Dalasiński „Sztuka zbierania mgły”, Piotr Florczyk „Granice”.

ZWIEDZAJ, baw się i zdobądź skarb, czyli pierwszy Quest turystyczny w grodzie Kilińskiego / Renata Pałucka. W: Przemiany na Szlaku Piastowskim . – 2022, nr 27, s. 14

Premiera gry terenowej „Trzemeszno klasztorne miasto” w ramach serii „Wielkopolskie questy” opracowywanej przez WBPiCAK.

V. KRONIKA

A. Polskie nagrody i wyróżnienia

- **Nagrodę im. Kazimierza Wyki** w 2022 roku otrzymał Ireneusz Kania – za całokształt osiągnięć, ze szczególnym uwzględnieniem książki „Dług metafizyczny. Eseje i rozmowy”.
- **Nagrodę im. Wisławy Szymborskiej** w 2022 roku otrzymała Małgorzata Lebda – za najlepszą książkę poetycką wydaną w 2021 roku – tom „Mer de Glace”. Nagrodę za najlepsze tłumaczenie tomu poetyckiego na język polski wydanego w latach 2018-2021 odebrał Wojciech Charchalis za przekład wierszy portugalskiego poety „Heteronimy. Utwory wybrane Fernanda Pessoa”.
- **Nagrodę Wielkiego Kalibru** w 2022 roku otrzymał Grzegorz Dziędzic za powieść „Żadnych bogów, żadnych panów”. **Nagrodę Specjalną im. Janiny Paradowskiej** przyznano Annie Rozenberg za książkę „Maski pośmiertne”.
- **Nagrodę Literacką Gdynia** w 2022 roku otrzymali: Agnieszka Gajewska za biograficzny esej „Stanisław Lem. Wypędzony z wysokiego zamku” (kategoria eseistyki); Justyna Kulikowska za tom „gift. z Podlasia” (kategoria poezji); Krzysztof Bartnicki za książkę „Myśliwice, Myśliwice” (kategoria prozy); Maciej Świerkocki za drugi polski przekład „Ulissesa” James’a Joyce’a.
- **Nagrodę Transatlantyk** w 2022 roku otrzymał Silvano De Fanti, popularyzator kultury i literatury polskiej we Włoszech, tłumacz.
- **Nagrodę Poetycką im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego Orfeusz** za najlepszy tom poetycki roku 2021 otrzymał Zbigniew Machej za „2020”, natomiast **Orfeusza Mazurskiego** za najlepszy tom wydany w Polsce północno-wschodniej (Warmia, Mazury, Podlasie) otrzymał Michał Fałtynowicz za tomik „Traktat barbarzyńcy”.
- **Nagrodę Literacką m.st. Warszawy** w 2022 roku otrzymali: Andrzej Stasiuk za książkę „Przewóz” (kategoria prozy); Tomasz Bąk za tom „O, tu jestem” (kategoria poezji); Katarzyna Jackowska-Enemuo (tekst), Marianna Sztyma (ilustracje) za książkę „Tkaczka chmur” (kategoria literatury dziecięcej); Błażej Brzostek za książkę „Wstecz. Historia Warszawy do początku” (kategoria książki o tematyce warszawskiej); Wanda Hagedorn (tekst), Ola Szmidta (ilustracje) za komiks „Twarz, brzuch, głowa” (kategoria ko-

miksu i powieści graficznej). Nagrodę w kategorii Warszawski twórca otrzymał Piotr Sommer.

- **Nagrodę Literacką im. Witolda Gombrowicza** w 2022 roku otrzymała Barbara Woźniak za książkę „Niejedno”.

B. Międzynarodowe nagrody i wyróżnienia

- **Nagrodę Found in Translation Award** za rok 2022 otrzymała amerykańska tłumaczka Jennifer Croft za przekład książki Olgi Tokarczuk „The Books of Jacob”.

C. Zmarli

- MARYNA Miklaszewska (11.05.2022) dziennikarka, pisarka, tłumaczka
- MAJA Lidia Kossakowska (23.05.2022) pisarka, autorka fantastyki, dziennikarka, poetka
- BORIS Pahor (30.05.2022) pisarz słoweński
- LESZEK Żuliński (6.06.2022) krytyk literacki, poeta, publicysta, felietonista
- KRZYSZTOF Wrocławski (23.06.2022) slawista, folklorysta, kulturoznawca, historyk literatur macedońskiej, serbskiej i chorwackiej, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, w latach 1978-1981 dyrektor Instytutu Filologii Słowiańskiej
- STEFAN Wilkanowicz (9.07.2022) dziennikarz, publicysta i działacz katolicki
- TERESA Ferenc (1.08.2022) poetka
- JEAN-Jacques Sempé (11.08.2022) francuski rysownik, ilustrator, autor rysunków do popularnej serii książeczek o Mikołajku, którą tworzył z René Goscinny
- ELŻBIETA II (8.09.2022) królowa Wielkiej Brytanii z dynastii Windsorów od 6 lutego 1952 r. (koronowana 2 czerwca 1953) do 8 września 2022 r.
- JAVIER Marías (11.09.2022) hiszpański pisarz, tłumacz
- JEAN-Luc Godard (13.09.2022) francuski reżyser, scenarzysta, operator, montażysta, producent i krytyk filmowy, przedstawiciel francuskiej Nowej Fali